

Foto: Bu o JP

Leiden

Kaderbrief 2023-2027

Kaderbrief 2023-2027

Versie: 3.0.0.0.0

Inhoudsopgave

1 Voorwoord	3
2 Financiële samenvatting	7
3 Kaders programma's	15
3.1 Bestuur en dienstverlening	16
3.2 Veiligheid	20
3.3 Economie	26
3.4 Bereikbaarheid	30
3.5 Omgevingskwaliteit	38
3.6 Stedelijke ontwikkeling	46
3.7 Jeugd en onderwijs	56
3.8 Cultuur, sport en recreatie	60
3.9 Maatschappelijke ondersteuning	68
3.10 Werk en inkomen	74
3.11 Algemene dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien	78
4 Uitgangspunten meerjarenbegroting	87
4.1 Algemene uitgangspunten	87
4.2 Loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen	88
4.3 Ontwikkeling areaal	90
4.4 Ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds	91
4.5 Ontwikkeling kapitaallasten en schuldquote	94
5 Bijlagen	97
5.1 Totaaloverzicht autonoom	97
5.2 Totaaloverzicht mee- en tegenvallers	98
5.3 Totaaloverzicht nieuw beleid	101
5.4 Totaaloverzicht bijsturing	102
5.5 Totaaloverzicht budgettair neutraal	103
5.6 Totaaloverzicht per programma	105
5.7 Reserve parkeren (auto en fiets)	111

Hoofdstuk 1

1 Voorwoord

Het afgelopen jaar hebben we ons ingezet voor een groen, duurzaam, sociaal en ondernemend Leiden. Samen met Leiden werkten we aan een leefbare stad. Met stevige ambities op het terrein van duurzaamheid, het bouwen van meer woningen en het verbeteren van de bereikbaarheid. Voor u ligt de eerste kaderbrief van dit college. In deze brief schetsen we de kaders voor de begroting van het volgende jaar.

Ontwikkelingen

De Kaderbrief 2023-2027 is opgesteld in een bewogen periode. De aanhoudende oorlog in Oekraïne, toegenomen inflatie en oplopende rente zorgen voor uitdagingen voor onze stad. Zo hebben we te maken met de organisatie van vluchtelingenopvang. Ook zien we dat inwoners, bedrijven en verenigingen in de financiële problemen komen door prijsstijgingen. Als gemeente pakken we onze verantwoordelijkheid en helpen we waar nodig en waar ons dat past. Tegelijkertijd raakt de huidige economische situatie ook de gemeente zelf. Dit betekent dat we keuzes moeten maken om een goede balans te houden tussen de ambities voor de stad en onze financiële positie. In de voorliggende kaderbrief maken we deze keuzes.

Naast bovenstaande ontwikkelingen zijn er een aantal factoren die van invloed zijn op onze ambities. Onzekerheid rondom stikstofregulering en de overbelasting van het elektriciteitsnet (netcongestie) zorgen voor nieuwe uitdagingen in Leiden. Niet alleen voor onze bouwopgave, maar ook voor de snelheid waarmee de energietransitie gerealiseerd kan worden en mobiliteitsprojecten kunnen worden uitgevoerd. Daar bovenop komen de huidige personeelstekorten, waardoor risico's ontstaan zowel op economisch als maatschappelijk vlak. Gezien de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de oplopende vergrijzing, is het te verwachten dat deze trend de komende jaren doorzet.

Kortom, meerdere uitdagingen waar we als stad mee te maken hebben, maar waar we samen de schouders onder blijven zetten om passende antwoorden te vinden. Ondanks deze uitdagingen is het ons gelukt een sluitende meerjarenbegroting op te stellen voor de periode 2023-2027.

Doorbouwen aan een leefbare stad

In deze turbulente tijd waarin we te maken hebben met een woningtekort, de energiecrisis en klimaatverandering, is het belangrijk dat we in oplossingen blijven denken. En problemen ombuigen naar nieuwe kansen, passend bij de sociale en ondernemende stad die we als Leiden zijn. Het college zet daarom flinke stappen op gebied van het verduurzamen, vergroenen en het klimaatbestendig maken van de stad. We maken de omslag naar schone energievormen en bestrijden energiearmoede zoveel mogelijk. Ook zet het college zich in voor het bouwen van meer duurzame, toegankelijke en betaalbare woningen en het verbeteren van de bereikbaarheid. Daarnaast spelen we in op acute vraagstukken die zich voordoen, zoals het opvangen van vluchtelingen en het compenseren van Leidenaars die hun energierekeningen niet meer kunnen betalen.

Dat we in Leiden goede stappen zetten, blijkt uit de recent verschenen Atlas voor Gemeenten 2023. In deze jaarlijkse publicatie scoort Leiden een mooie derde plek in de woonaantrekkelijkheidsindex. Daarmee staat Leiden in de top 3 van meest aantrekkelijke steden om in te wonen. In de Atlas voor Gemeenten worden de vijftig grootste stedelijke gemeenten met elkaar vergeleken.

Ook de komende periode blijven we doorbouwen aan een leefbare stad. Hieronder lichten we kort toe welke stappen we zetten. Dat doen we langs de volgende drie thema's:

1. Duurzame en inclusieve stad;
2. Sociale en gezonde stad;
3. Internationale stad van kennis en historische cultuur.

Duurzame en inclusieve stad

We werken aan een duurzaam Leiden. In het jaar 2050 willen we energieneutraal zijn. Een stad die bestand is tegen de effecten van klimaatverandering. Daarnaast willen we een inclusieve stad zijn, waarin voor elke Leidenaar een passende woning beschikbaar is en waar passend werk binnen acceptabele afstand kan worden gevonden. We bouwen aan leefgemeenschappen, met voldoende voorzieningen in de buurt.

Een aantal voorbeelden waar we de komende tijd aan werken:

- We blijven onze opgaven in samenhang oppakken vanuit een integrale aanpak, bijvoorbeeld door woningbouw grotendeels in de buurt van openbaar vervoer en in de buurt van stedelijke voorzieningen te concentreren, zodat mensen een alternatief hebben voor de auto. Dat leidt tot minder groot ruimtebeslag in de openbare ruimte, waardoor het makkelijker is om te vergroenen.
- We bouwen meer woningen, bevorderen de doorstroming en maken woningen toegankelijk en betaalbaar. Bij nieuwe projecten onderzoeken we of ruimte gemaakt kan worden voor bijzondere woonconcepten. Ook komen we in 2023 met een pakket aan woningmarktregulerende maatregelen.
- We geven aandacht aan de transportcapaciteit van het elektriciteitsnet (netcongestie), door samen met Liander te werken aan een robuuste toekomstigbestendige energie-infrastructuur met ruimte voor een 150kV-station, een 50kV-station en voldoende extra ruimte voor middenspanningsstations en verzwaring van het ondergrondse netwerk. Dit is nodig om te voorkomen dat nieuwbouw niet of later op het net kan worden aangesloten, dat bestaand vastgoed pas later van het gas kan worden ontkoppeld of dat onze ambities op het toevoegen van laadvoorzieningen vertragen. Hiervoor wordt meer ambtelijke capaciteit ingezet.
- We continueren de uitwerking van de MIRT-verkenning voor Knooppunt Leiden Centraal en de Agenda Autoluwe Binnenstad, zoals eerder gepland.
- Er volgen een aantal nieuwe uitvoeringsprogramma's voor (onder meer) de opgaven Klimaatadaptatie & Biodiversiteit, Energietransitie en Circulaire Economie. Voor Circulaire Economie verschijnt in het najaar ook een nieuwe strategie.
- Met de totstandkoming van een nieuw Integraal Waterketenplan starten we een nieuwe fase van duurzame wijkvernieuwingen, zodat ook de wijken Boshuizen, Fortuinwijk en Merenwijk-Zuid groener kleuren en voorbereid zijn op het veranderend klimaat van de toekomst.

Financieel Perspectief Duurzame Stad

Dit jaar rapporteren we anders over de uitgaven uit de reserve Duurzame Stad en de prestaties die daarmee gepaard gaan. Dit gebeurt niet meer in een aparte notitie – het Financieel Perspectief Duurzame Stad (FPDS) –, maar in de Begroting zelf, bij de betreffende begrotingsprogramma's. Dit maakt het mogelijk om uitgaven en prestaties op duurzaamheidsthema's, die voorheen in het FPDS stonden (zoals 'Fiets-op-1'), beter te relateren aan de andere ambities in dat begrotingsprogramma (zoals 'Bereikbaarheid'). En middelen die in de reserve Duurzame Stad beschikbaar zijn voor de energietransitie kunnen beter worden toegelicht in samenhang met de middelen die het Rijk beschikbaar stelt voor capaciteit voor klimaat- en energiebeleid en voor de aanpak van energiearmoede.

We hopen u op deze manier beter inzicht te kunnen geven in de relaties tussen verschillende financiële stromen. Voor die situaties waar duurzaamheidsambities uit verschillende begrotingsprogramma's een relatie hebben met elkaar, voegen we een aparte duurzaamheidsparagraaf toe aan de begroting. Daarnaast is er via leiden.incijfers.nl een dashboard 'ruimtegebruik en duurzaamheid' ontwikkeld om zo de monitoringsinformatie te bundelen. Deze andere wijze van rapporteren heeft geen consequenties voor de omvang van de beschikbare middelen voor de verschillende duurzaamheidsopgaven.

Sociale en gezonde stad

Ook in 2023 richten we ons op het vergroten van de bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezondheid van onze inwoners. Dat betekent dat we ons inzetten voor een dak boven ieders hoofd, voldoende inkomen en kansen voor Leidenaars, met name voor jongeren en kinderen die opgroeien in onze stad. We houden vast aan onze 'Visie Sociaal Domein', waarbinnen we investeren in een prettig stadsklimaat met een goede sociale basisinfrastructuur.

Een aantal voorbeelden waar we de komende tijd aan werken:

- We zetten stappen om mensen te laten meedoen in de maatschappij. Zo voeren we een onderzoek uit naar de mogelijkheden van een 'meedoenpas'. Ook werken we aan een nieuw armoedebeleid, dat vanaf 2024 zal gelden. We continueren de aanpak Eerste Hulp bij Geldzorgen (EHBG), ook na 2023.
- In 2023 schrijven we een visiedocument Gelijke Kansen Aanpak voor kinderen, jongeren en jongvolwassenen van 0 tot 27. Daarnaast werken we aan het versterken van de rijke leerdag. We zijn al aangesloten bij het landelijke programma 'School en Omgeving' en stemmen aanbod in en buiten school af op de (leef)omgeving, ambities en interesses van de leerlingen. Zo kunnen zij hun talenten ontdekken en ontwikkelen op een manier die bij hen past.
- We starten in 2023 met het maken van een nieuw beleidskader Sport & Gezondheid, waarin ook aandacht is voor het integraal maken van gezondheid in het brede gemeentelijke beleid. De huidige beleidskaders worden momenteel geëvalueerd. We hebben aandacht voor het welzijn van studenten en geven uitvoering aan een plan van aanpak voor mentale gezondheid en eenzaamheid.
- We zetten verschillende interventies in op het gebied van jeugdhulp, waaronder de integrale aanpak van wachttijden. De verwachting is dat we hier vanaf 2024 resultaten van gaan zien. De personeelstekorten bij de aanbieders werken echter ook door in de wachttijden. Tegelijkertijd treedt op diezelfde regionale Jeugdhulp een forse tegenvaller op. Dit komt door hoge indexatiecijfers vanwege de inflatie, maar ook door de

wijziging van het Woonplaatsbeginsel Jeugd. Er is een principeakkoord bereikt over de Hervormingsagenda Jeugd, met als doel betere en tijdigere zorg en ondersteuning, op de juiste plek.

- We continueren het Programma Leiden Inclusief dat in 2022 is herijkt, waarin we werken vanuit het uitgangspunt dat iedereen in Leiden mee kan doen, gelijkwaardig is en zich thuis en veilig voelt. In 2023 vindt de herdenking van het slavernijverleden plaats.

Financiën sociaal domein

Het blijft een uitdaging om de uitgaven en inkomsten binnen het hek rond het sociaal domein in evenwicht te houden. Daarvoor zijn we ook afhankelijk van besluitvorming op rijksniveau. Er was al langere tijd sprake van een structureel tekort, maar dat is vanaf april jl. verder opgelopen door een hogere begroting voor de jeugdhulp voor 2024. Dit tekort willen we dekken door de inzet van de reserve sociaal domein tot en met 2026. Dat is mogelijk dankzij (onder andere) een groot positief resultaat voor 2022. Verder gaan we maatregelen voorbereiden richting de Kaderbrief 2024 om de taakstelling binnen het sociaal domein structureel met € 2,3 miljoen in te vullen. Op korte termijn starten we met het uitwerken van opties hiervoor. De uitkomsten van de Hervormingsagenda Jeugdhulp worden hier bij betrokken.

Internationale stad van kennis en historische cultuur

Leiden biedt als Stad van Ontdekkingen ('Internationale kennis en Historische cultuur') een goed vestigingsklimaat. Voor nieuwe ondernemers, bezoekers, en (internationaal) talent, en voor gevestigde ondernemers, maatschappelijke organisaties en de Leidenaars. Dat wil zeggen dat het voor iedereen fijn wonen, werken, leren en recreëren is, met een goede balans tussen leefbaarheid en levendigheid. Daarvoor werken we steeds meer samen met de stad aan grote opgaven, zoals duurzaamheid en biodiversiteit. Ook werken we aan maatschappelijke vraagstukken, zoals participatie en inclusie.

Een aantal voorbeelden waar we de komende tijd aan werken:

- We werken aan een sterke lokale economie, waarin genoeg ruimte is voor ondernemerschap, bijvoorbeeld met de ontwikkelagenda ruimte voor werken in de stad en het actieplan Impuls Leidse lokale economie. Daarin zitten projecten om door de hele stad, dus ook in de wijken (wijkwinkelcentra), de lokale economie te versterken. Daarnaast stimuleren en faciliteren we kennis en innovatie en ontwikkelen we het Leiden Bio Science Park tot een innovatiedistrict. Daarbij is voldoende opgeleid (internationaal) talent een belangrijke factor.
- MboRijnland is in 2022 als partner toegetreden in de samenwerkingsovereenkomst Leiden Kennisstad. In 2023 haken we het mbo steeds meer aan als gelijkwaardige partner in initiatieven, zoals Leren met de Stad, het Leiden Healthy Society Center en het Leiden Educational Fieldlab (LEF). Andersom betrekken we de andere partners bij projecten vanuit het mbo, zoals het Energieloket.
- We werken aan een creatief-maatschappelijk klimaat in de stad, en gaan aan de slag met de acties uit de Uitvoeringsagenda Cultuur 2023-2024. Daarin is bijvoorbeeld publieksverbreding een belangrijk thema.
- Met stadspartners zetten we ons in voor een vitale binnenstad. Dat doen we in verbinding met het Leiden Bio Science Park.

Financiële positie gemeente Leiden

Het is van belang dat we als gemeente een goede balans weten te vinden tussen de noodzakelijke investeringen voor Leiden en de toegenomen druk op onze financiële positie. De economische onzekerheden om ons heen zijn zeer groot. Vooral de onzekerheden rondom de ontwikkeling van de rente en inflatie (met name energieprijzen) zorgen ervoor dat we in deze kaderbrief forse aannames moeten doen. Hierbij balanceren we tussen het niet té optimistisch zijn, waardoor de financiële positie onzeker wordt, maar ook niet té pessimistisch zijn, waardoor investeringen stoppen en voorzieningen in de stad wellicht onterecht moeten worden wegbezuinigd.

Een complicerende factor is de aanpassing van het Gemeentefonds door het kabinet. Vanuit dit fonds ontvangen gemeenten geld voor het uitvoeren van de gemeentelijke taken. Deze aanpassing zorgt ervoor dat gemeenten vanaf 2026 aanzienlijk minder middelen ontvangen voor het uitvoeren van hun taken. Hoewel het kabinet in de Voorjaarsnota het Gemeentefonds met € 1 miljard heeft aangevuld, is nog steeds sprake van een aanzienlijke teruggang. Dit maakt het voor gemeenten, en dus ook voor Leiden, lastiger om structurele uitgaven te doen. In de financiële samenvatting van deze kaderbrief leest u meer over onze financiële positie, en de beheersmaatregelen die we nemen.

Keuzes van het college

Kijkend naar de uitdagingen die op onze stad afkomen en de financiële vooruitzichten, heeft het college kaders opgesteld voor de periode 2023-2027. Hierin hebben we keuzes gemaakt, omdat niet alles zonder meer haalbaar is in deze meerjarenbegroting. Ondanks de financiële onzekerheid is het gelukt een sluitende meerjarenbegroting op te stellen. Zo houden we koers en blijven we investeren in belangrijke zaken zoals duurzaamheid, woningbouw en schone mobiliteit. In lijn met de plannen uit het beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden' 2022-2026 gaan we vol vertrouwen voorwaarts om resultaten voor de stad te bereiken.

Hieronder vindt u de belangrijkste keuzes uit deze kaderbrief:

- We compenseren meerdere concrete knelpunten als gevolg van prijsontwikkeling binnen budgetten in de begroting en van projecten. Hiermee zorgen we ervoor dat belangrijke investeringen, zoals de Leidse Ring Noord, het vervangen van riolering en het klimaatadaptief inrichten van de stad, kunnen doorgaan. Ook houden we de dienstverlening aan de burger op peil. Daarnaast maken we ruimte voor Sportpark De Mors.
- Met oog voor de economische context kiezen we bewust voor behoedzaamheid en zijn we zeer terughoudend geweest met nieuwe uitgaven. Projecten en ambities die nog geen eigen dekking hebben en onvoldoende gevorderd zijn in de planuitwerking, voorzien wij binnen deze meerjarenbegroting nog niet van eigen investeringskredieten. Zo voorkomen we dat we de begroting onnodig groter maken dan nodig en beperken we tegelijk renterisico's en planningsoptimisme. Deze ambities betrekken we bij volgende Kaderbrieven, wanneer de planvoorbereiding voldoende is gevorderd. Wel stellen we middelen beschikbaar om deze opgaven planmatig verder uit te werken (de bibliotheek), waardevast te houden (IHP fase 1 en 2) of kortetermijnmaatregelen uit te voeren (Lammenschansweg).
- Ambities en opgaven die direct voortvloeien uit het Beleidsakkoord en binnen de eigen programmamiddelen kunnen worden gefinancierd, bijvoorbeeld door ombuigingen, hebben we toegekend. Op die manier financieren we bij deze meerjarenbegroting onder meer het vergroten van de natuurwaarden in de Oostvlietpolder, een nieuwe fase duurzame wijkvernieuwingen (Boshuizen, Fortuinwijk, Merenwijk-Zuid), de compensatieopgave van volkstuinen en een duurzame herinrichting van de Hoge Rijndijk, mede ten behoeve van de woningbouwontwikkelingen in Meerburg en P.J. Blokhof.
- Binnen het sociaal domein zorgt de ontwikkeling van de kosten van de jeugdhulp voor een forse structurele tegenvaller. Het structureel tekort stijgt tot € 3,4 miljoen in 2027. We zetten de reserve sociaal domein in om tot en met 2026 tegenvallers op te vangen en extra activiteiten op bijvoorbeeld armoedebeleid, studentenwelzijn en Leiden Inclusief mogelijk te maken. We starten met het uitwerken van bijsturingsmaatregelen om in 2027 het tekort met € 2,3 miljoen terug te brengen. De Hervormingsagenda Jeugd kan hierbij gaan helpen.
- Naast de keuzes die zijn gemaakt in het beperken van uitgaven, kiezen we ervoor om hogere kosten door te rekenen in de kostendekkende afvalstoffenheffing, rioolheffing en bouwleges. Ook betrekken we conform de afspraken in het Beleidsakkoord bij de index van de ozb 2024 de ten opzichte van de huidige inflatie rond 4% te lage indexering in 2022 en 2023. Zo houden we onze begroting ook via de eigen inkomstenkant waardevast, kunnen we dienstverlening continueren en het voorzieningenniveau in stand houden.
- Met de keuzes in deze kaderbrief is sprake van een meerjarig structureel sluitende begroting, een toereikend weerstandsvermogen en een afname van de schuldquote. We blijven echter scherp op de risico's en zullen bij volgende kaderbrieven onze financiële keuzes evalueren en indien nodig bijstellen.

In de volgende hoofdstukken leest u meer over de financiële onderbouwing en specifieke kaders per programma, uitgewerkt per beleidsthema.

Hoofdstuk 2

2 Financiële samenvatting

Net als bij de Programmabegroting 2023-2026 blijft het financiële beeld voor de komende jaren erg onzeker. Dit komt voornamelijk door wereldwijde economische omstandigheden. Binnen deze onzekerheden moeten we een lijn kiezen die voorzichtig genoeg is om risico's op te kunnen vangen, maar ook weer niet té voorzichtig zodat nu voorzieningen en plannen in de stad worden beëindigd, terwijl dit achteraf niet nodig kan blijken. Dit hoofdstuk schetst hoe we dit evenwicht bewaren in de financiële voorstellen in deze kaderbrief.

We starten deze samenvatting met een schets van de economische context en de financiële uitgangspositie van de gemeente Leiden. Voor dat laatste nemen we ook de bevindingen mee uit het recente onderzoek van Deloitte naar de financiële positie van de gemeente Leiden. Vervolgens beschrijven en motiveren we in paragraaf 2 de financiële ontwikkelingen en bijsturingsmaatregelen in deze kaderbrief. Tot slot geven we aan hoe de voorgestelde besluitvorming in deze kaderbrief doorwerkt in de financiële positie van de gemeente.

1. Context en uitgangspositie

Economische context

De economische omstandigheden om ons heen hebben ook effect op deze kaderbrief. Hierbij zijn vooral de volgende ontwikkelingen van belang:

- De inflatie is na een piek eind 2022 nu weer iets afgenomen. De hoge inflatiepiek eind 2022 werd vooral gedreven door gestegen energieprijzen. De inflatie verbreedt nu doordat deze hogere energieprijzen doorwerken in prijzen van producten en cao's die nu worden afgesloten. Het CPB gaat er in het centraal economisch plan (CEP) 2023 van uit dat de inflatie voor uitgaven van overheden in 2023 rond 5,9% zal uitkomen maar richting 2027 weer zal dalen naar 1,9%. Hierbij gelden wel de nodige onzekerheden zoals de ontwikkelingen op de energiemarkt.
Jaarlijks indexeren we de budgetten en inkomsten op basis van de inflatieverwachting in het CEP. Zo blijft onze begroting 'waardevast'. De inflatieverwachting voor 2022 en 2023 was een stuk lager dan de uiteindelijke loon- en prijsontwikkeling. Hierdoor hebben we de budgetten en inkomsten in de begroting met een lager tarief geïndexeerd dan de werkelijke inflatieontwikkeling. Dit verlies aan 'koopkracht' kan waarschijnlijk deels worden opgevangen binnen budgetten, maar voor een deel ook niet. Deze kaderbrief doet voorstellen om een aantal budgetten te compenseren voor gestegen prijzen, zodat de gemeente haar taken kan blijven uitvoeren.
- Als gevolg van de hoge inflatie heeft de Europese Centrale Bank (ECB) meerdere rentestijgingen doorgevoerd. Sinds het rentebeeld bij de Programmabegroting 2023 is de rente op de kapitaalmarkt verder gestegen naar 3,3%. Door de relatief hoge schuldpositie en het omvangrijk toekomstig investeringsprogramma werkt dit sterk door in de gemeentebegroting. Dit moet als tegenvaller worden meegenomen. Het is onzeker hoe de rente zich verder ontwikkelt. De inflatieverwachting van het CPB gaat op termijn weer richting de 2%. Dit is ook de inflatiedoelstelling die de ECB hanteert. Op de kapitaalmarkt kennen kortlopende geldleningen op dit moment hogere rentepercentage langlopende geldleningen. Voorheen was dit juist andersom. Dit is een aanwijzing dat de kapitaalmarkt op termijn weer een dalende rente verwacht. Dit blijft echter hoogst onzeker.
- Meerdere sectoren kampen met de huidige arbeidsmarkt. Onder andere door vergrijzing is het lastig om vacatures in te vullen. Dit speelt niet alleen voor Leiden zelf als werkgever, maar ook bij dienstverleners / leveranciers en gesubsidieerde partijen. Dit kan de continuïteit van dienstverlening en voortgang van plannen onder druk zetten en leiden tot hogere kosten voor bijvoorbeeld inhuur.
- In het komend meerjarenbeeld wordt veel gebouwd in Leiden. Voor de snelheid waarmee geplande bouwprojecten worden uitgevoerd speelt met name voor de langere termijn de landelijke onzekerheid rondom stikstof en netcongestie. De regelgeving rondom stikstofneerslag heeft vooralsnog vooral effect op de uitvoeringswijze van bouwprojecten waardoor soms vertraging optreedt. In hoeverre landelijke beleidskeuzes rondom stikstof in de toekomst meer verstekkende gevolgen gaan hebben is nu nog onzeker. De drukte op het stroomnet zet nu bedrijvigheid onder druk, maar kan op langere termijn ook effect gaan hebben op bouwen in de stad.

Kabinetsbeleid Gemeentefonds

De Voorjaarsnota van het kabinet Rutte IV geeft enige duidelijkheid over wat gemeenten vanaf 2026 mogen verwachten. Het miljard dat in 2026 incidenteel aan het gemeentefonds is toegevoegd wordt structureel gemaakt en vanaf 2027 wordt de ontwikkeling van het Gemeentefonds gekoppeld aan de ontwikkeling BBP. Hoewel dit meer zekerheid biedt voor de komende meerjarenbegroting, is nog steeds sprake van een forse

afname van gemeentelijke middelen ten opzichte van 2025. Het ravijn wordt structureel gedempt, maar op een aanzienlijk lager niveau dan 2025. Dit komt onder meer doordat de opschalingskorting onverminderd in stand blijft. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) vraagt daarom op korte termijn overleg met het kabinet om over de consequenties te praten. In deze kaderbrief maken we op basis van de Voorjaarsnota aannames van hoe het gemeentefonds zich in de meicirculaire zal ontwikkelen. Zie voor verdere analyse het hoofdstuk Ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds.

Financiële uitgangspositie gemeente Leiden

Aan de hand van een SWOT-analyse brengen we grofmazig de financiële uitgangspositie voor deze kaderbrief in kaart. Hierbij geven we aan welke sterke en zwakke aspecten van onze eigen begroting / balans en welke kansen en bedreigingen in onze omgeving vooral van invloed zijn om op lange termijn baten en lasten in evenwicht te houden.

	Voordelig	Nadelig
Intern	Sterkte: ■ Programmabegroting 2023 was structureel sluitend met behoedzame lijn t.a.v. 'ravijnjaar'; Structurele behoedzaamheidsruimte vanaf 2027; ■ Weerstandsvermogen op orde; ■ Er heeft een verbeterslag plaatsgevonden op raming kasstromen binnen investeringen.	Zwakte: ■ Groei naar een zeer hoge schuldpositie, rentebuffer ontoereikend; ■ Relatief lage indexering van budgetten in 2022 en 2023 ten opzichte van de werkelijke inflatie, krediet voor prijsstijgingen is nagenoeg uitgeput; ■ Openstaande taakstelling sociaal domein vanaf 2027; ■ Relatief hoge ozb (m.n. niet-woningen), riool- en afvalstoffenheffing kostendekkend.
Omgeving	Kans: ■ Hervormingsagenda Jeugd kan gaan helpen bij invulling taakstelling; ■ VNG blijft in onderhandeling met kabinet over het ravijnjaar; ■ Incidentele rijksmiddelen Rutte IV.	Bedreiging: ■ Mogelijk verdere rentestijging als gevolg van monetair beleid ECB; ■ Hoge inflatie zet haalbaarheid ambities onder druk, met name energieprijzen na 2024 kunnen structureel stevig doorwerken; ■ Krapte op de arbeidsmarkt; ■ Ontwikkeling maatstaven gemeentefonds (m.n. woningbouw mede i.r.t. stikstofproblematiek).

De SWOT-analyse laat zien dat de gemeente wat betreft de sluitende begroting (inclusief behoedzaamheidsruimte) en weerstandsvermogen een relatief gunstige uitgangspositie had. Bij de Programmabegroting 2023 heeft de raad een behoudende lijn gekozen in relatie tot eventuele besluitvorming door het kabinet over het Gemeentefonds vanaf 2026. Hiertegenover staat wel de hoge schuldpositie, relatief hoge ozb en de openstaande taakstelling Sociaal Domein. Door de recente stijging van de rente is de rentebuffer ontoereikend en zullen in deze kaderbrief maatregelen moeten worden getroffen. Waar de budgetten in de afgelopen jaren met 1,5% (2022) en 2,3% (2023) zijn geïndexeerd, was de werkelijke inflatie fors hoger. Het centraal economisch plan 2023 schat de werkelijke inflatie voor de materiële overheidsconsumptie in op 5,1% (2022) en 5,9% (2023). Hiermee treedt gemiddeld over twee jaar een koopkrachtverlies op van rond 7%. Hoewel in de programmabegroting 2023 meerdere budgetten hiervoor gericht zijn gecompenseerd, kan dit mogelijk op overige budgetten voor knelpunten zorgen. Het krediet van € 14,1 miljoen voor extreme prijsstijgingen dat bij de collegevorming is ingesteld is al voor een groot deel ingezet.

Kansen: de Hervormingsagenda Jeugd zou in de toekomst kunnen bijdragen aan het realiseren van de kostenbesparing die nu in de begroting is verwerkt. De investeringsfondsen die het Kabinet beschikbaar heeft gesteld geven kansen voor het financieren van ambities.

Belangrijkste bedreigingen zijn vooral de hierboven beschreven bredere economische factoren zoals inflatie, rente en de krappe arbeidsmarkt. Daarnaast is de ontwikkeling van de maatstaven op basis waarvan het Gemeentefonds wordt verdeeld (aantal inwoners, woningen etc.) van invloed op de algemene uitkering.

Rapport Deloitte

Op 18 april presenteerde Deloitte in de Commissie voor de Rekeningen een onderzoek naar de financiële positie. Het onderzoek concludeerde dat de informatievoorziening over de financiële positie in de Leidse planning-en-controlstukken transparant is en dat de raad hierover goed wordt geïnformeerd. De drie belangrijkste risico's die zij aanwijzen sluiten dan ook aan op de analyses zoals opgenomen in de Programmabegroting 2023:

- Er zit een afwijking tussen realisatie en begroting. Dit zit zowel binnen investeringen ('planningsoptimisme') als binnen de reguliere begroting. Voor deze kaderbrief is extra inzet gepleegd op het reëler ramen van

uitgaven binnen investeringen. Hierdoor verwachten we dat de voorspellende waarde van de begroting een flink stuk is vergroot.

- Deloitte wijst erop dat de schuldpositie door de geplande investeringen sterk stijgt en wijst op de risico's voor de betaalbaarheid van deze schuld. De 'knop' voor de raad om dit risico te beperken is volgens Deloitte vooral het maken van keuzes binnen de investeringsambities.
- Als relevante ontwikkelingen noemt Deloitte ontwikkeling van de Algemene uitkering, de rente en de inflatie.

De bevindingen van Deloitte hebben we betrokken bij de voorbereiding van de kaderbrief.

2. Financiële beleidskeuzes

De hiervoor genoemde economische omstandigheden maken dat we voorstellen om bij te sturen op onze ambities. We willen blijven investeren in de stad om deze voor nu en later leefbaar te houden. Tegelijkertijd moeten we realistisch zijn dat met gestegen prijzen en hoge rente niet alle uitgaven die we wenselijk achten ook financieel mogelijk zijn.

De voorstellen in deze kaderbrief hebben per saldo het onderstaande effect op de baten en lasten in de begroting :

Categorie (in € 1.000, - = voordeel)	2023	2024	2025	2026	2027
1. Autonome ontwikkeling	-9.504	-8.538	-9.081	-5.819	-15.072
2. Budgettair neutraal	0	0	0	0	0
3. Mee/Tegenvaller	10.356	10.425	8.255	9.782	17.701
4. Nieuwe uitgave	1.379	2.430	2.042	1.141	789
5. Bijsturing		-3.322	-3.658	-6.232	-7.777
Eindtotaal	2.231	995	-2.443	-1.128	-4.358

De bedragen per categorie zijn als volgt te duiden:

1. De autonome ontwikkelingen zijn de posten waarop de gemeente geen directe invloed heeft. Dit is in dit geval de Algemene uitkering uit het gemeentefonds. Het uiteindelijke structurele bedrag in 2027 betreft voor zo'n € 6,5 miljoen compensatie voor gestegen lonen en prijzen. € 7 miljoen extra inkomsten heeft betrekking op de toevoeging van € 1 miljard aan het Gemeentefonds in de Voorjaarsnota van het kabinet. Het overige deel is het gevolg van de verwachte groei van de stad.
2. In deze kaderbrief staat een aantal budgetneutrale aanmeldingen: hierbij worden bestaande budgetten en kredieten herschikt en reserves aangewend om tegenvallers op te vangen of uitgaven mogelijk te maken. Deze aanmeldingen leiden 'onder aan de streep' niet tot een voor- of nadeel. Onderdeel hiervan zijn diverse tijdelijke impulsen vanuit de reserve sociaal domein op onder meer het armoedebelief, studentenwelzijn en het voorzetten van het programma Leiden Inclusief. Zo zetten we de komende jaren extra in op preventie en het 'aan de voorkant' komen van problematiek.
3. De mee- en tegenvallers lopen op tot € 17,7 miljoen (nadeel) in 2027. Dit bedrag bestaat voor € 6,2 miljoen uit hogere rentelasten als gevolg van de gestegen rente op de kapitaalmarkt en hogere investeringsvolumes door prijsstijgingen en (nieuwe) investeringsbeslissingen. Voor € 10,5 miljoen betreft dit prijsstijgingen op budgetten binnen de exploitatie. Hiervan belasten we € 1,2 miljoen weer door aan de gemeenten waarvoor we diensten verlenen. Dit is al gesaldeerd in de tegenvallers. De doorbelasting in heffingen is opgenomen onder 5. bijsturing.
Het overige deel betreft tegenvallers in kapitaallasten van investeringen door voornamelijk prijsstijgingen en overige tegenvallers. Ook de tegenvaller binnen het hek sociaal domein (netto € 1,1 miljoen vanaf 2027) valt in deze categorie. We verhogen de taakstelling sociaal domein én de behoedzaamheidsruimte met hetzelfde bedrag. Zie verderop in dit hoofdstuk ook de passage over het sociaal domein.
4. In diverse programma's zijn nieuwe uitgaven wenselijk. Dit betreft naast bijvoorbeeld herinrichting van sportpark de Mors, het maken van een begin met de Fair Practice code voor de basis-cultuurinstellingen en extra depotruimte voor De Lakenhal ook tijdelijke intensiveringen (2023-2026) om uitdagingen binnen de bedrijfsvoering aan te pakken en voor ambtelijke capaciteit voor lopende ruimtelijke projecten in de stad (Leiden Duurzaam Bereikbaar, Autoluwe Binnenstad, regie netcongestie, sturing Spoorzone).
5. Om de bovenstaande tegenvallers en kosten te kunnen betalen, hebben we niet alleen op voorhand al bijgestuurd door zaken niet, minder of later te doen, maar stellen we ook binnen de kostendekkende riool- en afvalstoffenheffing een doorbelasting voor van in totaal € 2,5 miljoen. De hogere personeelskosten rekenen we daarnaast deels door in de bouwleges (€ 200.000). We stellen ook een ombuiging voor van € 225.000 binnen beleidsterrein cultuur (€ 25.000 op subsidie historisch stadsbeeld, € 200.000 op de subsidie voor het Cultuurfonds). Ook besluiten we om de taakstelling sociaal domein in 2026 voor € 2,2 miljoen te dekken uit de reserve sociaal domein en vanaf 2027 met maatregelen structureel in te vullen, met in relatie tot de Hervormingsagenda Jeugd. Hiermee kan de structurele behoedzaamheidsruimte vanaf 2026 voor € 2,2

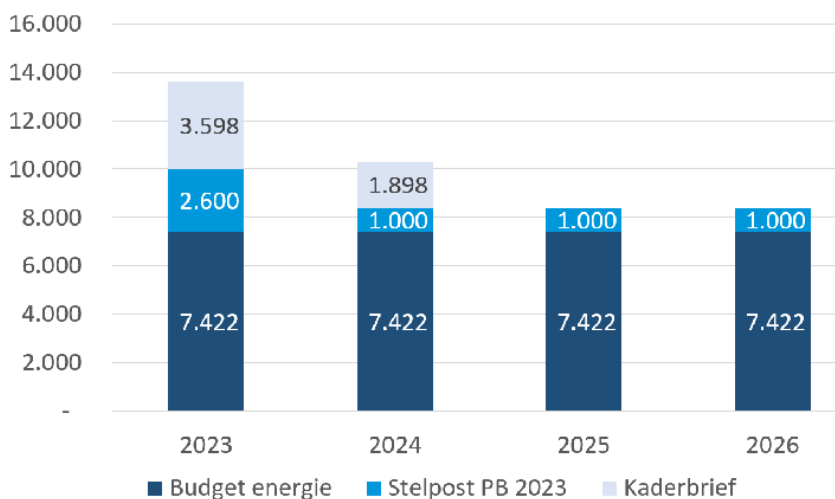
miljoen structureel vrijvallen. Ook betrekken we conform de afspraken in het Beleidsakkoord bij de index van de ozb 2024 de ten opzichte van de huidige inflatie rond 4% te lage indexering in 2022 en 2023. De vrije ruimte in de concernreserve en de reserve bouwleges (totaal € 20 miljoen) storten we in de reserve afschrijvingen investeringen om hiermee het structurele beeld sluitend te maken. In het bedrag aan bijsturing is ook rekening gehouden met een verhoging van het behoedzaamheidsbudget met € 600.000.

De individuele aanmeldingen staan in de volgende hoofdstukken per programma toegelicht. Hieronder gaan we nader in op de overkoepelende financiële beleidsafwegingen bij deze kaderbrief.

Hoe gaan we om met de hoge inflatie?

We betalen hogere prijzen voor goederen en diensten die we inkopen. Ook de personeelskosten zijn toegenomen. Dit geldt zowel voor het eigen personeel door de nieuwe cao als voor personeel dat we inhuren. Ook onze gesubsidieerde instellingen hebben met deze prijsstijgingen te maken. In deze kaderbrief maken we de onderstaande keuzes om met deze financiële tegenvaller om te gaan:

- We zetten ons in om gestegen prijzen met meevallers en keuzes binnen de huidige budgetten op te vangen. Waar dit in concrete gevallen niet lukt, verhogen we de budgetten. We kiezen niet voor een generieke inhaalindexering van de totale begroting, omdat niet ieder budget in dezelfde mate door loon- en prijsontwikkeling wordt geraakt. Keerzijde aan deze keuze is dat in de toekomst zou kunnen blijken dat loon- en prijsstijgingen voor knelpunten zorgen op budgetten en kredieten die we nu nog niet in beeld hebben. Dit blijven we kritisch volgen en waar nodig sturen we hierop bij in volgende kaderbrieven of begrotingen.
- De energieprijzen 2023 zijn van een historisch hoog niveau maar zitten momenteel weer in een dalende trend. De toekomst voor de meerjarenbegroting is hoogst onzeker. Daarnaast zal de komende jaren moeten blijken wat het daadwerkelijke effect is van de investeringen in bijvoorbeeld een energiezuinig stadhuis en energiezuinige sportaccommodaties. Vanwege deze onzekerheden en dalende trend verhogen we de energiebudgetten voor 2023 en 2024 tijdelijk, met de aanname dat de situatie op de energiemarkt na 2024 weer iets zal normaliseren. Vanwege de grote onzekerheden in de ramingen vinden we het voor nu niet verantwoord om het structurele meerjarenbeeld met dit bedrag te belasten. De nu opgenomen budgetten voor energie (x € 1.000) zijn als volgt:

- Omdat we jaarlijks door indexering ten laste van de algemene middelen de budgetten binnen het 'hek' rond het sociaal domein waardevast houden, is het ook billijk om de inhaalindexering nu ook ten laste van de algemene middelen te brengen. De structurele component van de tegenvallers binnen het sociaal domein die voortkomt uit loon- en prijsontwikkeling wordt daarom opgevangen vanuit de algemene middelen.
 - De nadelen door loon- en prijsontwikkeling kunnen we voor een deel betalen vanuit de compensatie hiervoor in de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds. De gestegen kosten die samenhangen met het ophalen en verwerken van huishoudelijk afval, het afvoeren van afvalwater en de bredere watertaken van de gemeente, rekenen we op grond van de afspraken in het beleidsakkoord toe aan de kostendeckende riool- en afvalstoffenheffing. De rioolheffing stijgt hierdoor in 2024 met ongeveer 4% extra, oplopend tot 14% extra in 2027. De afvalstoffenheffing stijgt met 2% extra vanaf 2024.
- In 2022 en 2023 zijn de tarieven voor ozb met lagere percentages geïndexeerd dan de werkelijke inflatiecijfers waarmee nu het Gemeentefonds voor loon- en prijsontwikkeling wordt bijgesteld. Het gaat hierbij om ruim 4%. We kiezen ervoor om deze te lage indexering alsnog door te berekenen in de indexering van de ozb voor 2024. Zie ook het hoofdstuk loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen. Het totale effect van deze 'inhaalindexering' op de woonlasten is (op basis van een gemiddelde woningwaarde van € 459.000) bij benadering als volgt:

Bedragen in €	1-persoons huishouden met koopwoning	2-persoons huishouden met koopwoning	3- of meerpersoons huishouden met koopwoning
Afvalstoffenheffing 2023	239	342	449
Verhoging 2% =	5	7	9
Rioolheffing 2023	119	172	223
Verhoging 14% (vanaf 2027) =	17	24	31
OZB 2023	551	551	551
Nacalculatie indexering 4% =	22	22	22
Toename woonlasten (in €)	43	53	62
Toename woonlasten (in %)	5%	5%	5%

Prijsstijgingen die doorwerken in de kosten van dienstverlening aan andere gemeenten (bijvoorbeeld sociale zaken Leiderdorp, centrumregeling IDA) leggen we door in tarieven. Deze kosten blijven daarmee budgettair neutraal in onze begroting.

Hoe gaan we om met de investeringen, mede in relatie tot de hoge rente?

De gestegen prijzen werken ook door op ons lopend investeringsprogramma. Deze kostenstijging wordt nog versterkt door de sterk gestegen rente. In deze kaderbrief maken we de onderstaande keuzes ten aanzien van het investeringsprogramma en de financieringslasten:

- De verwachte kasstromen binnen de investeringen in het MIP 2023-2027 zijn in het kader van het tegengaan van planningsoptimisme kritisch geanalyseerd (zie ook het hoofdstuk ontwikkeling kapitaallasten). Op basis van deze analyse schuift zo'n € 125 miljoen van de verwachte kasstromen buiten het meerjarenbeeld naar 2028 en verder omdat een deel van de investeringen op basis van de huidige planning en risico's naar verwachting later zal plaatsvinden dan eerder geraamd. Naar goed gebruik blijven we de rente- en afschrijvingslasten van deze toekomstige kasstromen (€ 4,5 miljoen) wel betrekken bij het structureel begrotingsevenwicht in 2027. Met andere woorden: we reserveren hierdoor in 2027 budget om de kapitaallasten van de lopende investeringen in de toekomst te kunnen dekken. Dit past bij een solide financieel beleid. Voor de financieel toezichthouder (Provincie Zuid-Holland) is dit geen harde eis, maar dit is al een aantal jaar de gebruikelijke meer behoedzame lijn van de gemeente Leiden vanwege de aanzienlijke investeringsagenda.
- Investeren is duurder geworden, zowel door gestegen prijzen als door de gestegen rente. Voor een aantal lopende investeringen dwingt dit ons om budget te reserveren voor het verhogen van kredieten. Het gaat hier vooral om de investeringen in de Leidse Ring Noord, het Integraal Waterketen Plan en de eerste twee fases van het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP). We zetten daarnaast ook de investeringen in de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed voort en investeren in sportpark De Mors. Door de gestegen prijzen en rente hebben we in dit voorstel voor de kaderbrief ook keuzes moeten maken. Projecten en ambities die nog geen eigen dekking hebben en onvoldoende gevorderd zijn in de planuitwerking, voorzien wij binnen deze meerjarenbegroting nog niet van begrotingsruimte. Zo voorkomen we dat we de begroting onnodig groter maken dan nodig en beperken we tegelijk renterisico's en planningsoptimisme. Deze ambities betrekken we bij volgende Kaderbrieven, wanneer de planvoorbereiding voldoende is gevorderd. Wel stellen we middelen beschikbaar om deze opgaven planmatig verder uit te werken (de bibliotheek), waardevast te houden (IHP fase 1 en 2) of kortetermijnmaatregelen uit te voeren (Lammenschansweg). Daarnaast hebben we binnen verschillende investeringen keuzes moeten maken in ambitieniveau.
- De rentebuffer tot 3% die in vorige begrotingen nog toereikend leek is ingehaald door de renteontwikkeling op de kapitaalmarkt. Op dit moment betalen we ongeveer 3,3% rente op langlopende geldleningen. Waar tot een jaar geleden de lage rente eigenlijk alleen nog maar kon stijgen, kan deze zich nu zowel opwaarts als neerwaarts bewegen. Voor deze kaderbrief maken we de keuze om de rente voor het hele meerjarenbeeld realistisch te ramen tegen 3,3%. Hiermee houden we budgettair dus geen rekening meer met een verdere rentestijging. Hoewel de Europese Centrale Bank heeft aangegeven op korte termijn verdere rentestijging niet uit te sluiten, is het effect hiervan op de lange rente onzeker. Op dit moment zien we op de kapitaalmarkt dat kortlopende geldleningen tegen hogere rente worden aangeboden dan langlopende geldleningen. Dit laat zien dat de kapitaalmarkt verwacht dat de rente op termijn weer zal gaan dalen. In economische ramingen (bijvoorbeeld de Maartraming van het CPB) wordt verwacht dat de inflatie binnen dit meerjarenbeeld weer daalt onder de inflatiedoelstelling van de ECB van 2%. Hiermee zouden verdere rentestijgingen op lange termijn hoogst onlogisch zijn. We kiezen er wel voor om de behoedzaamheidsruimte 2024 structureel met € 600.000 te verhogen, mede met het oog op het renterisico. Bij een eventueel structureel knelpunt door renteontwikkeling kan deze buffer hiervoor worden ingezet. Daarnaast willen we richting de begroting binnen het MIP gaan zoeken naar mogelijkheden om ambities in het investeringsprogramma terug te brengen. Hierdoor neemt de omvang van de te financieren investeringen af en dus ook het renterisico. Ruimte die hierdoor ontstaat kan worden betrokken bij eventuele toekomstige tegenvallers.

Wat is de financiële situatie binnen het sociaal domein?

In deze kaderbrief zitten meerdere kostenstijgingen binnen het sociaal domein. Zoals hierboven toegelicht worden de structurele financiële effecten van prijsstijgingen (voor het sociaal domein oplopend tot € 3,4 miljoen in 2027) opgevangen vanuit de algemene middelen.

Binnen het 'hek' zorgt de ontwikkeling van de regionale Jeugdzorgbegroting en een voordeel door de meevallende volumeontwikkeling op de maatwerkvoorzieningen Wmo dat de openstaande taakstelling sociaal domein van € 2,3 miljoen netto (prijsspeil 2024) oploopt tot € 3,4 miljoen. We stellen voor om nu te starten met de voorbereiding van concrete maatregelen om in 2027 de uitgaven binnen het sociaal domein daadwerkelijk terug te brengen met de taakstelling van € 2,3 miljoen die hier in de Programmabegroting 2023 al stond. Het recent gesloten akkoord rondom de Hervormingsagenda Jeugd biedt hiervoor mogelijkheden, hoewel we er rekening mee moeten houden dat de landelijke afspraken weliswaar kaders zullen meegeven maar veel afhangt van de keuzes die we lokaal en regionaal maken om bij te sturen. De opbouw van de taakstelling sociaal domein is hierna als volgt:

	2027
Taakstelling sociaal domein PB 2023 geïndexeerd naar prijspeil 2024	2,3 miljoen
Erbij: tegenvaller door aanvullend tekort jeugd (excl. loon- en prijsontwikkeling)	+ 2,6 miljoen
Eraf: meevaller volumeontwikkeling Wmo maatwerkvoorzieningen*	-1,4 miljoen
Taakstelling per eind 2027	= 3,4 miljoen
Opdracht invullen taakstelling PB 2023 met maatregelen	-2,3 miljoen
Niet-ingevuld deel taakstelling 2027 (hiertegenover stellen we behoedzaamheidsruimte)	= 1,1 miljoen
*Deze wordt in 2023-2026 ingezet voor het opvangen van loon- en prijsontwikkeling. Vanaf 2027 komt LPO ten laste van de Algemene middelen.	

In deze kaderbrief doen we voor € 14,2 miljoen aan voorstellen om de reserve sociaal domein in te zetten om tekorten 2023-2026 op te vangen en enkele beleidskeuzes. Hierna resteert in de reserve nog € 15,7 miljoen aan besteedbare ruimte waarvoor we de komende jaren voorstellen zullen doen voor beleidsaccenten, het opvangen van eventuele tekorten en voorstellen die bijdragen aan het realiseren van de structurele bijsturingsopgave, zoals dat tot op heden ook is gedaan.

Welke keuzes maken we ten aanzien van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds en algemene middelen?

Voor de raming van de Algemene uitkering sluiten we aan bij de stand van de septembercirculaire. Deze corrigeren we op basis van de Voorjaarsnota van het kabinet voor de verwachte structurele toevoeging van € 1 miljard en aanvullende loon- en prijscompensatie in de meicirculaire. Op dit moment lopen nog gesprekken tussen het kabinet en de VNG over het eventueel schrappen van de opschalingskorting (dit zou voor Leiden € 5 miljoen structureel betekenen) en ruimere compensatie voor kostenstijging bij gemeenten. Hiermee kunnen we nu in het beeld nog geen rekening houden.

Wel houden we in onze ramingen rekening met de groei van de stad. De komende jaren wordt een aanzienlijk aantal woningen aan de stad toegevoegd. Ook is in 2023 het areaal aan bedrijfspanden uitgebreid. Dit hebben we met een risicoafslag betrokken in de meerjarenprognose voor de ozb en de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Voor het aantal woningen verhogen we in 2027 het aantal woningen dat we meerekenen van 25% naar 50%. Dit lijkt reëel op basis van de status van diverse grote bouwprojecten in de stad, waaronder LEAD en de Lammenschansdriehoek. Als minder dan 50% in deze jaren wordt gerealiseerd leidt dit tot een incidentele tegenvaller in dat jaar. Zie ook het hoofdstuk ontwikkeling algemene uitkering gemeentefonds.

Hoe ziet het structurele behoedzaamheidsruimte eruit na deze kaderbrief?

De structurele behoedzaamheidsruimte houden we aan voor toekomstige structurele financiële opgaven. Dit budget was tot nu toe uitsluitend de tegenhanger van nog in te vullen structurele bezuinigingen binnen het sociaal domein. We verrekenen het extra tekort binnen het sociaal domein en het besluit om de taakstelling voor € 2,3 miljoen in te vullen met deze reserve. Daarnaast voegen we vanaf 2026 structureel € 600.000 als buffer voor rentestijgingen. De nieuwe stand van de behoedzaamheidsruimte wordt hiermee als volgt:

	2024	2025	2026	2027
Behoedzaamheidsbudget Programmabegroting 2023			2.223	2.223
Af: incidenteel invullen taakstelling SD 2026			-2.223	
Af: structureel invullen taakstelling SD vanaf 2027				-2.223
Bij: aanvullend tekort sociaal domein				1.114
Bij: aanvullende rentebuffer	600	600	600	600
Behoedzaamheidsbudget na kaderbrief	600	600	600	1.714

3. Financiële positie ná de keuzes in de Kaderbrief

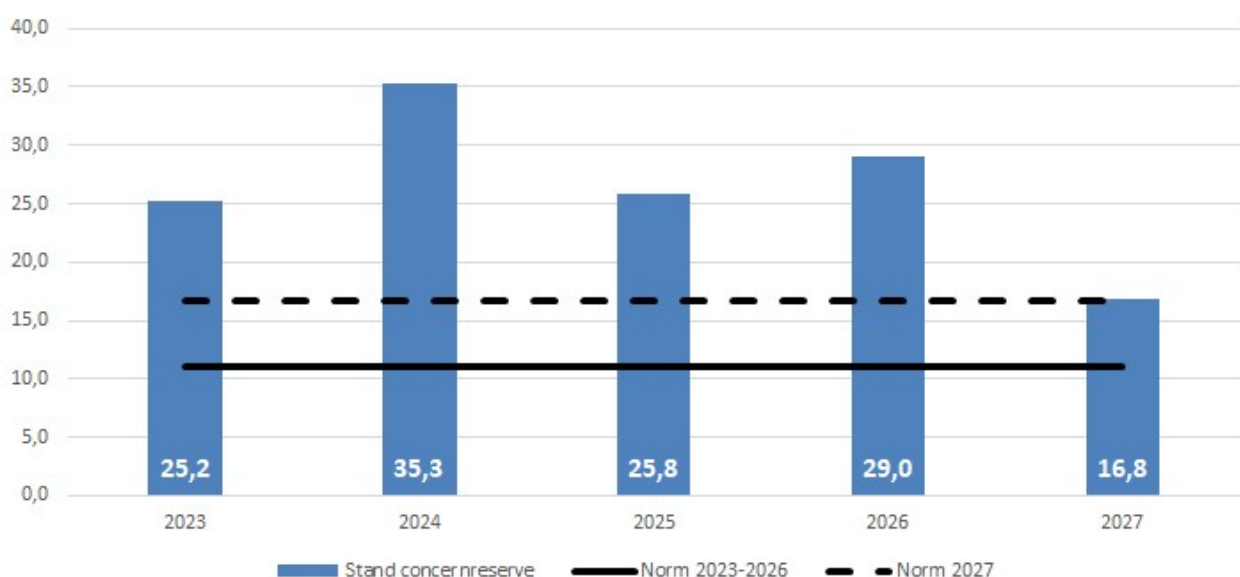
Met de bovenstaande voorstellen meent het college dat begroting op een verantwoorde manier wordt aangepast op de economische tegenwind en de onzekerheden hierin. Ook geven we hiermee rekenschap aan de bevindingen uit het rapport van Deloitte. We willen de drie belangrijkste aspecten van onze financiële positie hierin uitlichten:

- Op basis van onze berekeningen blijft in alle jaren sprake van een **structureel begrotingsevenwicht**. We zijn behoudend met de aannames over het Gemeentefonds, betrekken hierin de € 4,5 miljoen kapitaallasten die buiten het meerjarenbeeld vallen en verhogen het behoedzaamheidsbudget met het oog op het renterisico. Tegelijkertijd onderkennen we ook dat er nog de nodige risico's zijn: vooral de verdere prijsontwikkeling (vooral de ontwikkeling van energielasten), ontwikkeling van de rentelasten en daadwerkelijke groei van de stad (in samenhang met stikstofproblematiek en netcongestie) kunnen het begrotingsevenwicht negatief beïnvloeden. Bij volgende begrotingen en kaderbrieven zullen we steeds de aannames hiervoor kritisch evalueren en - indien nodig - bijstellen.

in € 1.000, - = voordeel	2023	2024	2025	2026	2027
Structureel saldo begroting 2023	-10.162	-19.206	-23.361	-7.527	473
Structureel saldo na KB 2023-2027	-10.641	-19.131	-24.552	-3.657	-1

Bij de programmabegroting treden we verder in overleg met de toezichthouder (Provincie Zuid-Holland) over de beoordeling van het structurele en incidentele karakter van de baten en lasten in de begroting. Het beoordelingskader van de toezichthouder is op dit punt recent gewijzigd. Hierdoor kan de labeling richting de begroting nog op onderdelen wijzigen.

- Tijdens het gehele meerjarenbeeld blijft het **weerstandsvermogen toereikend**. Op basis van het risicoprofiel bij de Jaarstukken 2022 moet de concernreserve aan het eind van de jaren 2023-2026 € 11,1 miljoen bevatten en eind 2027 € 16,6 miljoen. Met de keuzes in deze kaderbrief voldoet de concernreserve in alle jaren aan dit kader.

- We nemen maatregelen om de **ontwikkeling van de schuldpositie** en het **renterisico** te beperken. Sturen op de schuldpositie betekent het maken van keuzes in investeringen. Deloitte bevestigt in het onderzoek dit

uitgangspunt. Daarom kiezen we ervoor om voor nieuwe investeringen pas begrotingsruimte toe te kennen als plannen voldoende uitgewerkt zijn en verlagen we op sommige onderdelen het ambitieniveau. Door de kritische review op de kasstromen binnen investeringen is de prognose voor de liquiditeitsbehoefte voor de meerjarenbegroting verlaagd. Deze inspanningen zijn zichtbaar in de daling van de verwachte groei van de netto schuldquote van 198% bij de Programmabegroting 2023 naar 185%. Zie ook het hoofdstuk ontwikkeling kapitaallasten en schuldquote.

Hoofdstuk 3

3 Kaders programma's

1

Bestuur en dienstverlening

Bestuur en dienstverlening

<i>Programmanummer</i>	1
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Bestuur, Veiligheid en Handhaving Kennis, Onderwijs, Sport en Financiën Duurzaamheid, Mobiliteit & Beheer Openbare Ruimte Werk, Inkomen, Economie & Cultuur

De missie van het programma Bestuur en dienstverlening luidt:

De gemeente Leiden staat voor een betrouwbaar bestuur: open en transparant en in samenwerking met en voor partners en burgers in de stad en regio. De gemeente Leiden staat voor een klantgerichte, persoonlijke en toegankelijke dienstverlening, waarbij burgers, bedrijven en overige instellingen betrouwbaar, duidelijk, snel en op maat worden bediend.

3.1.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 1 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.1.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Tot.									

Bedragen x € 1.000,-

Er zijn geen financiële aanmeldingen binnen programma 1.

2

Veiligheid

Veiligheid

Programmanummer	2
Commissie	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
Portefeuille(s)	Bestuur, Veiligheid en Handhaving Gezondheid, Jeugdzorg & Welzijn

De missie van het programma Veiligheid luidt:

De gemeente Leiden staat voor een stad die veilig is en voelt op het gebied van wonen, werken en leven in samenwerking met bewoners en partners.

3.2.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

In lijn met het hernieuwde Integraal Veiligheidsplan 2023-2026 zijn er in de doelenboom meerdere wijzigingen doorgevoerd.

In de onderstaande tabel worden allereerst de vervallen prestaties toegelicht:

Vervallen prestaties

Betreft (prestatie doelenboom 2023)

2A105 Inzet Veilig Thuis

2A203 Preventie woninginbraken (2023)

2A502 Handhaven bij evenementen (2023)

Toelichting

- In verband met dubbeling met prestaties in programma 9 (9D) komt deze prestatie in programma 2 te vervallen.
- In verband met de prioritering en inzet zoals opgenomen in het Integraal Veiligheidsplan vervalt deze prestatie.
- Uitvoering van deze taak valt onder Afdeling Handhaving Openbare Ruimte. Hierover wordt apart in het jaarverslag verantwoording afgelegd en via de prestatie in programma 5 (5A1.5)

Hieronder worden de nieuwe prestaties weergegeven. Een uitgebreide toelichting op de voorgenomen activiteiten in het kader van deze prestaties is terug te vinden in het Integraal Veiligheidsplan 2023-2026.

Nieuwe prestaties

Betreft (prestatie doelenboom 2024)

2A103 Inzet Wet Bibob

Toelichting

- Met de toepassing van de Wet Bibob verkleint de gemeente het risico dat met (o.a.) vergunningverlening niet-integere activiteiten worden gefaciliteerd. De afgelopen jaren is het aantal Bibob-onderzoeken fors toegenomen en ook worden de onderzoeken complexer van aard. Dit vraagt ook om scherpe keuzes qua inzet van capaciteit. Omwille hiervan wordt voorgesteld om de Inzet Wet Bibob een eigen prestatie te geven.

2A207 Bestuurlijke inzet overtredingen Opiumwet en tegengaan van drugshandel

- Het tegengaan van de handel van drugs en overtredingen van de Opiumwet via de inzet van burgemeestersbevoegdheden is een taak waarop permanent wordt ingezet. Omwille hiervan wordt voorgesteld om deze prestatie toe te voegen.

2A302 Inzet Dealbreakers

- Het project Dealbreakers is gericht op het weerbaar maken van alle jongeren en voorkomen van jonge aanwas in de drugscriminaliteit. Het project is een nieuw onderdeel binnen de jeugdaanpak, en omwille hiervan wordt voorgesteld om dit programma een eigen prestatie te geven.

2A405 Inzet bij demonstraties en betogingen

- De gemeente Leiden richt zich erop om demonstraties zo goed mogelijk te faciliteren. Het aantal demonstraties neemt de laatste jaren ook toe. Vanuit het Veiligheidsdomein is er continu sprake van inzet rond dit thema. Omwille hiervan wordt voorgesteld om deze inzet een eigen prestatie te geven.

2A502 Inzet Landelijk Programma Veilige Steden

- Het programma Veilige Steden is gericht op het vergroten van de veiligheid van vrouwen in de openbare ruimte. Via dit programma worden contacten onderhouden en best practices uitgewisseld met andere steden. Gelet op de inzet die gepaard gaat met deelname aan dit programma en de bredere inzet in het kader van het verbeteren van de veiligheid in de openbare ruimte, wordt voorgesteld om deze prestatie toe te voegen.

Tot slot zijn er een aantal redactionele en tekstuele aanpassingen gedaan bij een aantal prestaties.

Wijzigingen in prestaties

Betreft (prestatie doelenboom 2024)

2A201, 2A202, 2A205, 2A206, 2A301, 2A401, 2A403, 2A503, 2A504, 2A506

2A203

Toelichting

- Tekstuele wijzigingen / verduidelijkingen ten opzichte van 2023.
- Prestatie hernoemd en verplaatst (was prestatie 2A103 in 2023)

Doelenboom 2023:

Doel	Prestaties
2A1 Bewaken democratische rechtstaat en beperken van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit	2A101 Aanpak ondermijning
	2A102 Voorkomen of aanpakken radicalisering en polarisatie
	2A103 Voorkomen cybercrime / gedigitaliseerde criminaliteit
	2A104 Inzet Veilig Thuis
	2A105 Inzet Veilige Publieke Taak
2A2 Beperken criminaliteit en overlast in de woonomgeving	2A201 Beperken van overlast van personen die verward gedrag vertonen
	2A202 Beperken van overlast in de woonomgeving
	2A203 Preventie woninginbraken
	2A204 Regievoering samenwerking jaarwisseling/vuurwerk
	2A205 Inzet buurt- en wijkveiligheid
	2A206 Aanpak fietsendiefstal en fietsoverlast
2A3 Beperken jeugdoverlast en criminaliteit	2A301 Stedelijke Jeugdaanpak
2A4 Optimale preventie en aanpak branden, rampen en crises	2A401 Realiseren van BRL-vakbekwame gemeentelijke crisisorganisatie
	2A402 Planvorming rondom grootschalige risicovolle evenement
	2A403 Inzet bij rampen en crises
	2A404 Optimale preventie brandveiligheid
2A5 Veilig ondernemen en veilig uitgaan	2A501 Risicoscan, coördinatie vergunningverlening evenement
	2A502 Handhaven bij evenementen
	2A503 Bijdrage aan veilig ondernemen
	2A504 Handhaven coffeshopsanctiebeleid / Regulering wietteelt

	2A505 Coördinatie vergunningverlening horeca
	2A506 Handhaven horecaregelgeving
	2A507 Handhaven prostitutiebeleid

Doelenboom 2024:

Doel	Prestaties
2A1 Bewaken democratische rechtstaat en beperken van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit	2A101 Aanpak ondermijning
	2A102 Aanpakken radicalisering en polarisatie
	2A103 Inzet Wet Bibob
	2A104 Inzet Veilige Publieke Taak
2A2 Bevorderen van veilige en leefbare woon- en leefomgeving	2A201 Beperken van overlast van personen met verward gedrag
	2A202 Beperken van woonoverlast
	2A203 Inzet preventie en weerbaarheid gedigitaliseerde criminaliteit
	2A204 Regievoering samenwerking jaarwisseling/vuurwerk
	2A205 Inzet buurt- en wijkveiligheid en integrale wijkaanpak
	2A206 Aanpak fietsendiefstal
	2A207 Bestuurlijke inzet overtredingen Opiumwet en tegengaan van drugshandel
2A3 Regie op jeugd (overlast en criminaliteit)	2A301 Inzet Stedelijke Jeugdaanpak
	2A302 Inzet Dealbreakers
2A4 Fysieke veiligheid en optimaliseren crisisorganisatie	2A401 Realiseren en bestendigen van BRL-vakbekwame gemeentelijke crisisorganisatie
	2A402 Planvorming rondom grootschalige risicovolle evenement
	2A403 Inzet bij rampen en (cyber)crises
	2A404 Optimale preventie brandveiligheid
	2A405 Inzet bij demonstraties en betogingen
2A5 Veilig ondernemen en veilig uitgaan	2A501 Risicoscan, coördinatie vergunningverlening evenement
	2A502 Inzet Landelijk Programma Veilige Steden
	2A503 Bijdrage aan (digitaal) veilig ondernemen
	2A504 Handhaven coffeeshopsanctiebeleid
	2A505 Coördinatie vergunningverlening horeca
	2A506 Handhaven horecasanctiebeleid
	2A507 Handhaven prostitutiebeleid

3.2.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Mee/Tegenvaller	02.01	Hogere deelnemersbijdrage Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)	L	S		350	350	350	350
Nieuwe uitgave	02.02	Structureel dekken gemeentelijke aanpak BIBOB	L	S		94	94	94	94
Tot.						444	444	444	444

Bedragen x € 1.000,-

Mee / tegenvaller

02.01 Hogere deelnemersbijdrage Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)

In 2024 start bij de Veiligheidsregio een nieuwe beleidsplanperiode. Tegelijkertijd wordt een meerjarig budgetplafond vastgesteld. Hiervoor heeft de Veiligheidsregio drie groepen met financiële voorstellen uitgewerkt. Het Algemeen Bestuur heeft ingestemd met twee van de drie voorstellen en dat vraagt een extra structureel budget van € 350.000 vanaf 2024. Het betreft onvermijdbare kosten die gemaakt worden om te kunnen voldoen aan nieuwe regelgeving en kosten die voortvloeien uit reeds genomen noodzakelijke besluiten waarvoor nog geen structurele dekking voorhanden was.

Nieuwe uitgaven

02.02 Structureel dekken gemeentelijke aanpak Bibob

De wet Bibob geeft de gemeente Leiden een belangrijk instrument in handen voor het doen van integriteitsonderzoeken. Door middel van het doen van onderzoek wordt bekeken of het risico bestaat dat de gemeente Leiden onbewust criminele activiteiten faciliteert. Dergelijke activiteiten hebben negatieve gevolgen voor de stad, haar burgers en ondernemers, zoals oneerlijke concurrentie en een niet-integere vastgoedmarkt. De inzet van de Wet Bibob behoort tot de wettelijke taken van de gemeente en speelt een belangrijke rol als preventief bestuurlijk instrument binnen de aanpak van ondermijning. Binnen die aanpak is een sterkte informatiepositie een belangrijke pijler, die zorgt voor meer zicht op risico's in de stad. Dit leidt tot het opstarten van Bibob onderzoeken om daarmee de risico's weg te nemen dan wel te mitigeren. Er is de afgelopen jaren hard gebouwd aan het opzetten en uitbouwen van de basis voor de Bibob functie en expertise binnen de gemeente. Om dat te kunnen behouden is continuïteit van groot belang. Daarom wordt vanaf 2024 een extra structureel budget opgenomen van € 94.000.

3

Economie

Economie

Programmanummer	3
Commissie	Werk en Middelen
Portefeuille(s)	Economie, Kennis, Sport & Gezondheid Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Economie en toerisme luidt:

De gemeente Leiden staat voor een vitale en duurzame economische structuur in samenwerking met haar stadspartners en de regio.

3.3.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 3 zijn er de volgende wijzigingen in de doelenboom:

In de begroting 2024 worden Bijzonder Programma Binnenstad en Bijzonder Programma Kennisstad opgenomen in programma 3 Economie. Hiervoor wordt één beleidsterrein toegevoegd: 3E Vitale binnenstad & Kennisstad. Dit beleidsterrein kent twee doelen met een onderliggende prestatie. Prestatie 3C1.3 Inspanningen en programmasturing Binnenstad komt met deze wijziging te vervallen.

Doelenboom 2023:

Beleidssterrein	Doel	Prestatie
3A Ruimte om te ondernemen	3A1 Betere ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven	3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering
		3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park (LBSP)
3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen	3B1 Sterker ondernemersklimaat	3B1.1 Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden
		3B1.2 Verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap
	3B2 Meer kennisintensieve bedrijvigheid	3B2.1 Stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken
3C Marketing en promotie	3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden	3C1.1 Citymarketing en stimuleren toeristische aantrekkelijkheid
		3C1.2 Faciliteren Centrummanagement Leiden en marketing- en activiteiten campagne binnenstad
		3C1.3 Inspanningen en programmasturing Binnenstad

3D Circulaire Economie	3D1 Circulaire Economie Gemeente Leiden wil conform nationale doelen bijdragen aan een circulaire economie in 2050 en daartoe inwoners en bedrijvigheid in Leiden stimuleren om circulair te consumeren en produceren. In een circulaire economie stuurt het economisch systeem op zo min mogelijk verspilling van grondstoffen en behouden grondstoffen maximaal hun waarde.	3D1.1 Circulaire Bouw
		3D1.2 Verwaarden van materiaalstromen
		3D1.3 Circulair inkopen

Doelenboom 2024:

Beleidsterrein	Doel	Prestatie
3A Ruimte om te ondernemen	3A1 Betere ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven	3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering
		3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park (LBSP)
3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen	3B1 Sterker ondernemersklimaat	3B1.1 Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden
		3B1.2 Verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap
	3B2 Meer kennisintensieve bedrijvigheid	3B2.1 Stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken
3C Marketing en promotie	3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden	3C1.1 Citymarketing en stimuleren toeristische aantrekkelijkheid
		3C1.2 Faciliteren Centrummanagement Leiden en marketing- en activiteiten campagne binnenstad
3D Circulaire Economie	3D1 Circulaire Economie	3D1.1 Circulaire Bouw
		3D1.2 Verwaarden van materiaalstromen
		3D1.3 Circulair inkopen
3E Vitale binnenstad & Kennisstad	3E1 Vitale binnenstad	3E1.1 Vitale Binnenstad
	3E2 Kennisstad	3E2.1 Leiden Kennisstad

3.3.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Nieuwe uitgave	03.01	Leiden International Centre	L	I			95		
Tot.							95		

Bedragen x € 1.000,-

Nieuwe uitgaven

03.01 Leiden International Centre

Inmiddels is 13.1% van de Leidenaren een international. Vanuit de visie internationalisering zetten we in op de inbedding van alle internationals in de Leidse samenleving, dat ze mee kunnen doen en onderdeel zijn van de stad. Het Leiden International Centre (LIC), met internationals als doelgroep, is de organisatie om meer activiteiten te organiseren voor de integratie en ontmoeting tussen (inter)nationale Leidenaren.

De basisbijdrage aan het Leiden International Centre (LIC) loopt tot eind 2024. In de loop van 2023 en in 2024 wordt de toekomstige koers van het LIC onderzocht. Om te zorgen dat het LIC voldoende tijd en ruimte heeft om zich op de toekomst voor te bereiden is een jaar overbrugging nodig ten behoeve van de basisbijdrage. Voor 2025 is incidenteel € 95.000 benodigd.

4

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid

Programmanummer	4
Commissie	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
Portefeuille(s)	Klimaat, Mobiliteit & Financiën Wonen, Bouwen & Welzijn

De missie van het programma Bereikbaarheid luidt:

De gemeente Leiden wil goed bereikbaar zijn. De komende jaren wordt ingezet op duurzame mobiliteit, waarbij voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer voorrang krijgen. Door de aanleg van een goede hoofdontsluitingsstructuur, het zoeken naar nieuwe vormen van vervoer, het optimaal gebruiken van parkeervoorzieningen en het autoluw maken van de binnenstad wil de gemeente Leiden de leefbaarheid, duurzaamheid en bereikbaarheid verbeteren.

3.4.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 4 zijn er de volgende wijzigingen in de doelenboom:

Nieuwe doelenboom 2024

De afgelopen jaren is het beleidskader rondom mobiliteit vernieuwd en zijn er nieuwe programma's Leiden Duurzaam Bereikbaar en Agenda Autoluwe Binnenstad opgezet. De opbouw van programma 4 in de beleidsbegroting sluit hier echter niet bij aan. Deze is nog gebaseerd op het oude beleid en programma. Tevens is er de wens om de voortgang op de programma's meer te verweven met de P&C cyclus, zoals reeds aangegeven in de brief van 9 januari 2023 (Z/21/3274304) behorende bij de voortgangsrapportage programma Autoluw en Leiden Duurzaam Bereikbaar. Wij stellen daarom voor om de doelenboom voor de begroting 2024 e.v. aan te passen, zodat deze aansluit bij het nieuwe beleidskader en de programma's.

Tevens stellen we voor de titel van programma 4 te wijzigen van bereikbaarheid naar mobiliteit. Het programma gaat over meer dan alleen het bereikbaar houden van de stad. Het programma behelst ook de verkeersveiligheid, de overgang naar duurzame vervoersmiddelen en het verbeteren van de leefbaarheid door het invoeren van autoluwe gebieden. De titel Mobiliteit dekt dan ook beter de inhoud van het programma.

De nieuwe doelenboom is opgebouwd vanuit drie beleidsterreinen die samen de belangrijkste pijlers zijn in de mobiliteitsambitie. De drie beleidsterreinen zijn "4A Verduurzaming mobiliteit", "4B Verbeteren bereikbaarheid" en "4C Verbeteren verkeersveiligheid".

De indicatoren zijn dusdanig gekozen dat zij aansluiten bij de doelen. Er wordt veel gebruik gemaakt van de gegevens uit de stads- en wijkenquête die tweejaarlijks wordt gehouden.

De voortgang van de projecten in de programma's Autoluwe Binnenstad en Leiden Duurzaam Bereikbaar wordt gemeld in de P&C cyclus.

Beleidsterrein 4A Duurzame Mobiliteit

Voor de verduurzaming van de mobiliteit wordt aan verschillende ambities gewerkt. Aan de ene kant streven we een overgang na van auto naar de meer duurzame vervoersvormen als fiets, lopen en het openbaar vervoer. Aan de ander kant zal er altijd gemotoriseerd verkeer blijven en stimuleren we de overgang naar zero emissie vervoer. Dit beleidsterrein is dan ook opgebouwd uit twee prestaties “Beïnvloeding modal shift ten gunste van fiets, voetganger en openbaar vervoer” en “Stimuleren verduurzaming personen- en goederenvervoer”. De agenda autoluwe binnenstad zal een prominente plaats krijgen binnen dit beleidsterrein. De projecten uit dit programma dragen voor een deel bij aan de verduurzaming. Maar ook biedt de overgang naar duurzame vervoersmiddelen ruimte voor het vergroten van de leefbaarheid in de stad, wat ook onderdeel is van dit programma.

Doel	Prestaties/subdoelstelling	Indicatoren in begroting 2024
4A1 Verduurzaming Mobiliteit	4A1.1 Beïnvloeding modal shift ten gunste van fiets, voetganger en openbaar vervoer	4A1.1.a Percentage bewoners dat lopend, per (brom/snor)fiets, scooter of openbaar vervoer naar werk, opleiding, binnenstad of winkels gaat (SE)
	4A1.2 Stimuleren verduurzaming personen- en goederenvervoer	4A1.2.a Percentage bewoners dat tevreden is over de hoeveelheid laadinfrastructuur in de buurt (SE) 4A1.2.b Percentage huishoudens dat gebruik maakt van een deelaautosysteem (SE) 4A1.2.c Duurzaamheidsscore CROW totaal

Beleidsterrein 4B Bereikbaarheid

Een goede bereikbaarheid voor alle modaliteiten is belangrijk voor een fijn woonklimaat en economisch vitale stad. Dit gaat niet alleen over rijdend verkeer, maar ook over stallingsruimte voor zowel de fiets- als de auto. Alle ambities op het gebied van bereikbaarheid voor voetganger, fiets, openbaar vervoer en auto, zoals opgenomen in de vastgestelde beleidsnota's, zullen onder de volgende prestaties worden opgenomen: “Verbeteren bereikbaarheid voor voetgangers”, “Verbeteren bereikbaarheid fiets”, “Verbeteren openbaar vervoer”, “Waarborgen doorstroming”, “Verbeteren parkeeraanbod”. Het project “Leiden Verbindt” is ook onderdeel van dit beleidsterrein.

Doel	Prestatie/subdoelstelling	Indicatoren in begroting 2024
4B1 Verbeteren bereikbaarheid	4B1.1 Verbeteren bereikbaarheid voor voetgangers	4B1.1.a Percentage voetgangers dat geen of slechts af en toe hinder ondervindt in de binnenstad (SE)
	4B1.2 Verbeteren bereikbaarheid fiets	4B1.2a Aantal fietsritten op werkdagen bij stadspoorten
	4B1.3 Verbeteren openbaar vervoer	4B1.4a Aantal check-ins op de stadslijnen 4B1.4b Aantal in- en uitstappers treinstations in Leiden gemiddeld per werkdag
	4B1.4 Waarborgen doorstroming	*
	4B1.5 Verbeteren parkeeraanbod	4B1.5.a Percentage Leidenaren dat zelf veel overlast van parkeerproblemen ondervindt (Veiligheidsmonitor) 4B1.5.b Percentage autobezitters dat parkeermogelijkheden voor bewoners in openbare ruimte bij huis met goed of voldoende beoordeelt (SE) 4B1.5.c Percentage autobezitters dat parkeermogelijkheden voor bezoekers in openbare ruimte bij huis met goed of voldoende beoordeelt (SE) 4B1.5.d Percentage fietsers dat de parkeermogelijkheden voor de fiets in de binnenstad van Leiden met uitstekend of goed beoordeelt (SE) 4B1.5.e Percentage fietsers dat de parkeermogelijkheden voor de fiets bij het Centraal Station met uitstekend of goed beoordeelt (SE) 4B1.5.f Percentage fietsers dat de parkeermogelijkheden voor de fiets in de woonbuurt met uitstekend of goed beoordeelt (SE)

*) Een goede indicator voor deze prestatie moet nog nader worden bepaald.

Beleidsterrein 4C Verkeersveiligheid

Verkeersveiligheid is uitgangspunt bij alles wat de gemeente doet in de openbare ruimte. Het verbeteren van verkeersveiligheid vindt plaats langs twee belangrijke pijlers. Ten eerste educatie. Door voorlichting en verkeerslessen aan te bieden aan de kwetsbare groepen zoals kinderen en ouderen wordt veilig verkeersgedrag gestimuleerd. Ten tweede worden infrastructurele maatregelen genomen om de aandachtslocaties zoals opgenomen in de verkeersveiligheidsmonitor te verbeteren. De twee pijlers zijn opgenomen als prestatie: "Stimuleren verkeersveilig gedrag" en "Verbeteren verkeersveilige inrichting".

Doel	Prestatie/subdoelstelling	Indicatoren in begroting 2024
4C1 Verbeteren Verkeersveiligheid	4C1.1 Stimuleren verkeersveilig gedrag	4C1.1.a Percentage bewoners dat zich meestal of altijd veilig voelt in het verkeer in Leiden (SE)
	4C1.2 Verbeteren verkeersveilige inrichting	4C1.2.a Aantal letselongevallen over 3 jaar op de aandachtslocaties in de verkeersveiligheidsmonitor (Ongevaldata en verkeersveiligheidsmonitor)

Doelenboom begroting 2023:

Programma 4 Bereikbaarheid

Beleidsterrein	Doel	Prestatie
4A Fietzers en voetgangers	4A1 Meer fietsgebruik	4A1.1 Opstellen fietsbeleid
		4A1.2 Verbeteren Fietsroutes
		4A1.3 Noord-zuid verbindingas Leiden Bio Science Park
	4A2 Betere looproutes	4A2.1 Opstellen voetgangersbeleid
4B Openbaar vervoer	4B1 Meer gebruik van het openbaar vervoer	4B1.1 Opstellen openbaar vervoer beleid
		4B1.2 Realisatie afspraken HOV-overeenkomst Z-Holland Noord
		4B1.3 Verbeteren OV infrastructuur
		4B1.4 Knooppunt Leiden Centraal
4C Autoverkeer	4C1 Betere doorstroming op het Leidse wegennet	4C1.1 Opstellen beleid autoverkeer
		4C1.2 Autoluwe binnenstad
		4C 1.3 RijnlandRoute
		4C 1.4 Leidse Ring Noord
		4C 1.5 Verbeteren knelpunten wegennet
		4C 1.6 Herinrichten centrale infrastructuur Leiden Bio Science Park
4D Parkeren	4D1 Meer parkeerquantiteit en betere parkeer kwaliteit	4D1.1 Opstellen parkeerbeleid
		4D1.2 Parkeermanagement
		4D1.34 Uitvoeren maatregelen autoparkeren
		4D1.45 Uitvoeren maatregelen fietsparkeren
4E Leefomgeving	4E1 Betere leefomgeving door verkeersmaatregelen	4 E.1.1 Verkeersveiligheidsbeleid
		4 E.1.2 Uitvoeren verkeersmaatregelen op wijkniveau
		4 E.1.3 Verkeersmanagement
	4E2 Verduurzaming mobiliteit	4 E.2.1 Uitvoeren maatregelen verduurzaming mobiliteitsbeleid

Doelenboom begroting 2024:

Programma 4 Mobiliteit

Beleidsterrein	Doel	Prestatie
4A Duurzame Mobiliteit	4A1 Verduurzaming Mobiliteit	4A1.1 Beïnvloeding modal shift ten gunste van fiets, voetganger en openbaar vervoer
		4A1.2 Stimuleren verduurzaming personen- en goederenvervoer
4B Bereikbaarheid	4B1 Verbeteren bereikbaarheid	4B1.1 Verbeteren bereikbaarheid voor voetgangers
		4B1.2 Verbeteren bereikbaarheid fiets
		4B1.3 Verbeteren openbaar vervoer
		4B1.4 Waarborgen doorstroming
		4B 1.5 Verbeteren parkeeraanbod
4C Verkeersveiligheid	4C1 Verbeteren Verkeersveiligheid	4C1.1 Stimuleren verkeersveilig gedrag
		4C1.2 Verbeteren verkeersveilige inrichting

3.4.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Budgettair neutraal	04.01	Prijsstijgingen herinrichting Vrijheidslaan en de Zoeterwoudseweg	L	S		-4	-3	-3	-3
						4	3	3	3
	04.02	Tijdelijke verkeersmaatregelen stationsgebied	L	S			-7	-7	-7
							7	7	7
	04.03	Fietsparkeren de Vink	L	S			-6	-6	-6
							6	6	6
	04.04	Verlagen onttrekking Parkeerreserve t.b.v. bereikbaarheidsprojecten	L	I				-4.000	
				S					-100
			B	I				4.000	
				S					100
	04.05	Aanvullend krediet project Herinrichting Hoge Rijndijk	L	S		-1	-1	-1	-4
						1	1	1	243
	04.06	Aanvullend krediet Leidse Ring Noord voor Plesmanlaan en Leiderdorpse tracédelen	L	S					550
	04.07	Knooppunt Leiden Centraal: indexering investeringsvolumes	L	S				23	23
	04.08	Incidentele inzet verkeersregelaars	L	S		50	50	50	
Nieuwe uitgave	04.09	Inwinning Verkeersgegevens	L	S	50	50	50	50	50
	04.10	Programma organisatie LAB en LDB	L	S		300	300	300	
Tot.					50	400	400	423	863

Bedragen x € 1.000,-

Budgettair neutraal

04.01 Prijsstijgingen herinrichting Vrijheidslaan en Zoeterwoudseweg

Op het project Zoeterwoudseweg wordt een tekort van circa € 100.000 verwacht. Het project omvat de herinrichting van de Vrijheidslaan en de Zoeterwoudseweg. Hierbij is veel aandacht uitgegaan naar het maken van een vrijliggend fietspad en het verbeteren van fietsveiligheid en het toegankelijker maken van de bushaltes. Het project is sinds half november 2022 in uitvoering en inmiddels is het deel Vrijheidslaan al gereed en opgeleverd. Het project wordt vanuit de gemeente gedekt uit Leiden Duurzaam Bereikbaar en we hebben subsidies van de Provincie Zuid-Holland (€ 320.000) ontvangen voor het verbeteren van de oversteek Vrijheidslaan en het toegankelijk maken van de bushaltes aan de Vrijheidslaan. Het project kan aan het eind van het tweede kwartaal worden afgerond. Door inflatie en gestegen eenheidsprijzen van materialen is de aanbesteding van het project duurder uitgevallen ten opzichte van de bedragen waar rekening mee werd gehouden bij aanvang van dit project in 2020 en hetgeen we hebben geraamd bij diverse ontwerpen van het project en het bestek. Diverse personele wisselingen en veel voorbereidingswerk in relatie tot bomen en verharding en de bereikbaarheid ten tijde van de uitvoering, hebben geleid tot meer ambtelijke inzet en hogere plankosten aan het project dan hetgeen waarmee in eerdere capaciteitsramingen rekening is gehouden. Het aanvullend beschikbaar te stellen krediet van € 100.000 wordt gedekt door het krediet uitvoeringsprogramma wijkcirculatie- en veiligheidsplan met dit bedrag te verlagen.

04.02 Tijdelijke verkeersmaatregelen stationsgebied

De transformatie van het Stationsgebied is in volle gang en zal zich de komende jaren voortzetten. De ervaring leert inmiddels dat in het drukke en intensief gebruikte gebied het nodig is kleine ingrepen te doen in de bestaande situatie om de openbare ruimte met name veilig te houden. Voor de uitvoering van deze maatregelen wordt de komende twee jaar, tijdens de MIRT-verkenning, € 200.000 krediet gevraagd. Na afronding van de MIRT-verkenning is het maatregelenpakket voor Knooppunt Leiden Centraal bekend. Het beschikbaar te stellen krediet van € 200.000 wordt gedekt door het krediet uitvoeringsprogramma wijkcirculatie- en veiligheidsplan met dit bedrag te verlagen.

04.03 Fietsparkeren De Vink

Op basis van het Programma Fietsparkeren bij de stations van ProRail zal de bestaande fietsenstalling bij station Leiden De Vink worden uitgebreid en aangepast. Voor de financiering van deze uitbreiding doen zowel, Rijk, Provincie als gemeente een financiële bijdrage en wordt een realisatieovereenkomst gesloten met ProRail. Leiden draagt 10% bij aan de investeringskosten van dit project en heeft tot nu toe rekening gehouden met een bijdrage van € 28.000. Omdat het project is vertraagd, en op basis van de nieuwe en actuele kostenraming moet het projectbudget (bijdrage + plankosten gemeente) worden verhoogd naar € 153.000. Het aanvullend beschikbaar te stellen krediet van € 125.000 wordt gedekt door het krediet uitvoeringsprogramma wijkcirculatie- en veiligheidsplan met dit bedrag te verlagen.

04.04 Verlagen onttrekking Parkeerreserve t.b.v. bereikbaarheidsprojecten

In het beleidsakkoord 2022-2026 is besloten om de reserve Parkeren in te zetten als dekking voor investeringen in de mobiliteit. In 2026 is hiertoe een bedrag van € 17,0 miljoen onttrokken aan de reserve Parkeren en gestort in de reserve afschrijving investeringen ter dekking van de kapitaallasten van die investeringen. Uit de prognose van de reserve Parkeren in 2023 blijkt dat de stand van de reserve vanaf 2026 negatief wordt. Dit als gevolg van het exploitatieresultaat 2022, de meerkosten van bestaande en nieuwe investeringen en kostenstijgingen door inflatie. Om de reserve Parkeren gezond te houden wordt, naast de tweejaarlijkse indexatie van parkeertarieven (zie bijlage Reserve Parkeren), voorgesteld om voorgesteld om de onttrekking aan de reserve Parkeren van € 17,0 miljoen voorlopig te verlagen met € 4,0 miljoen zodat in 2026 € 13,0 miljoen onttrokken wordt aan de reserve Parkeren. Het principe voor het aanwenden van de parkeerreserve voor investeringen in de mobiliteit blijft niettemin wel overeind conform de coalitie afspraken. De bestaande investering in het meerjareninvesteringsplan van € 20,0 miljoen wordt hierdoor met een bedrag van € 4,0 miljoen naar beneden bijgesteld tot een volume van € 16,0 miljoen.

Mee / tegenvaller

04.05 Aanvullend krediet project herinrichting Hoge Rijndijk

Voor de herinrichting Hoge Rijndijk is een schetsontwerp opgesteld. De herinrichting van de Hoge Rijndijk is onder meer benodigd voor de verduurzaming van de leefomgeving, het verbeteren van verkeersveiligheidsproblematiek en de ontsluiting van woningbouwprojecten in onder meer Meerburg en P.J. Blokhof. Voor dit ontwerp is aanvullend krediet nodig van € 6,7 miljoen. Voor een bedrag van € 2,0 miljoen kan het tekort gedekt worden vanuit de middelen die in het beleidsakkoord zijn opgenomen. In de begroting is deze investering 'Diverse mobiliteitsinvesteringen 2025' opgenomen onder prestatie 04C105 Verbeteren wegnnet. Het resterende tekort van € 4,7 miljoen is als aanvraag in deze kaderbrief opgenomen. De kapitaallasten van deze aanmelding van € 4,7 miljoen bedragen € 239.500. Omdat de voorbereidingsfase langer duurt worden nu ook meer voorbereidingskosten gemaakt die kunnen worden gedekt uit de hiervoor beschikbare middelen in het MIP. We stellen voor om het voorbereidingskrediet met € 100.000 te verhogen.

04.06 Aanvullend krediet Leidse Ring Noord voor Plesmanlaan en Leiderdorpse tracédelen

Als gevolg van vertraging en enorme prijsstijgingen in de afgelopen 2 jaar (GWW-index van 26%) lopen de kosten van het project Leidse Ring Noord fors op. Hiertoe is een aanvullend krediet noodzakelijk. Dit aanvullend krediet wordt gedekt (1) vanuit resterende middelen zoals die in het geactualiseerd kaderbesluit en in het huidige meerjareninvesteringsplan zijn opgenomen, (2) uit beschikbare middelen voor de LRN zoals die in het Financieel Perspectief Duurzame Stad en in het huidige meerjareninvesteringsplan voor de Leidse Ring Noord zijn opgenomen, (3) vanuit de middelen voor de excessieve prijsstijging zoals die in de vorige begroting zijn opgenomen, (4) door een aanvullende bijdrage vanuit Leiderdorp en (5) als aanvraag in deze kaderbrief. De kapitaallast van deze aanmelding bedraagt € 550.000 vanaf 2027. De bedragen die hiermee samenhangen delen wij in een vertrouwelijke brief met de raad om de marktpositie van de gemeente te beschermen.

- Plesmanlaan: De bouwwerkzaamheden van de Plesmanlaan vertragen. Aanleiding hiervoor is de Porthos-uitspraak en de beroepen die zijn aangetekend op het bestemmingsplan. De Porthos uitspraak vereist dat de effecten van stikstof op de Natura 2000 gebieden ook in de realisatiefase moet worden doorgerekend. Eerder was sprake van een bouwvrijstelling Deze aanvullende eis heeft invloed op het moment dat met het werk kan worden gestart, de wijze waarop het werk wordt gerealiseerd en leidt tot een vertraging in de realisatie. Op het bestemmingsplan zijn ook twee beroepen aangetekend. De verweerschriften zijn opgesteld. De zitting zal vermoedelijk pas na de zomervakantie plaatsvinden. Als gevolg van de afhandeling van de beroepen op het bestemmingsplan en de stikstofberekeningen zal de planning met een eindmijlpaal van Q3 2025 niet meer haalbaar zijn. Onderzocht wordt of er rekening houdend met de stikstofmaatregelen, een versnelling van de realisatie mogelijk is, waarbij de vertraging geminimaliseerd wordt en de vastgestelde eindmijlpaal in zicht blijft.
- Leiderdorp - Engelendaal en Oude Spoorbaan: De aanbesteding van LRN Oude Spoorbaan en Engelendaal is tijdelijk on hold gezet nadat uitdrukkelijke signalen van de gegadigden was ontvangen dat het in de aanbesteding opgenomen plafondbedrag door toedoen van prijsstijgingen en diverse macro-economische ontwikkelingen ontoereikend is om het werk te kunnen realiseren. Het plafondbedrag is in de aanbesteding ingezet als bovengrens voor de realisatie van het project, Inschrijvingen boven die grens worden uitgesloten. Op grond van de signalen hebben gesprekken met de gegadigden plaatsgevonden. Op grond van deze gesprekken wordt voorgesteld de hoogte van het plafondbedrag aan te passen om inschrijvingen

in concurrentie te ontvangen. Ook voor dit projectdeel geldt dat vanwege de Porthos-uitspraak de stikstofberekening voor de realisatiefase gedaan moet worden om zeker te stellen dat indien het werk eenmaal gegund is, het werk daadwerkelijk gerealiseerd kan worden. Onlangs heeft Liander toch besloten dat de 50kV-kabel in het projectgebied Oude Spoorbaan/Engelendaal wordt vervangen. Met Qirion, de uitvoeringsorganisatie, die verantwoordelijk is voor de aanleg van het nieuwe en de verwijdering van het bestaande nieuwe 50kV-kabeltrace worden diverse scenario's verkend om beide projecten met minimale hinder voor Leiderdorp in afstemming te realiseren.

04.07 Knooppunt Leiden Centraal: indexering investeringsvolumes

Leiden heeft zich verplicht tot het jaarlijks indexeren van haar bijdrage aan knooppunt Leiden op basis van de inflatieverwachting van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Dit vergt een jaarlijkse monitoring van gemeentelijke indexering ten opzichte van de inflatieverwachting van het CBS. Voor 2023 is gebleken dat de gemeentelijk indexering van het investeringsvolume voor knooppunt Leiden 2,5% lager is het CBS hanteert. Dit heeft tot gevolg dat het investeringsvolume Knooppunt Leiden € 666.590 te laag is. Dit geeft een extra jaarlijkse kapitaallast van € 23.331 in het eerste jaar van afschrijving 2026.

Nieuwe uitgaven

04.08 Incidentele inzet verkeersregelaars

Leiden is volop in ontwikkeling. Door de vele bouw- en onderhoudswerkzaamheden en evenementen komt het geregeld voor dat er onvoorziene verkeersdrukke en/ of verkeersonveilige situaties ontstaan. Bij het voorbereiden van deze werkzaamheden/evenementen worden vooraf verkeersplannen gemaakt die worden getoetst door de gemeente. De initiatiefnemer betaalt zelf de kosten voor de inzet van tijdelijke verkeersmaatregelen. Vooral de combinatie van werkzaamheden/evenementen en vaak ook slecht weer zorgen vaak voor onvoorziene drukke/verkeersonveilige situaties. Deze zijn vaak niet toe te rekenen aan één ontwikkeling. Bovendien is vaak snel actie vereist. Om die reden willen wij gezien het grote aantal projecten in de eerstvolgende jaren graag tot en met 2026 jaarlijks € 50.000 extra beschikbaar hebben voor de inzet van verkeersregelaars. Zeker ook met oog op de vele werkzaamheden die er de komende jaren gekoppeld aan de ambities rond verstedelijking, verduurzaming en mobiliteit nog aankomen. Het betreft hier een tijdelijke uitbreiding op een in de aard structurele activiteit.

04.09 Inwinning verkeersgegevens

In de regio Holland Rijnland hebben we een gezamenlijk regionaal verkeers- en milieumodel. Met dit model worden onder andere juridisch noodzakelijke berekeningen voor de onderbouwing van bestemmingsplannen uitgevoerd. Hiervoor is het noodzakelijk dat het model actueel gehouden wordt. Op dit moment wordt een nieuw regionaal model gebouwd. Hierbij wordt direct ook overgegaan van unimodaal (alleen auto) naar multimodaal. Om het model een zo goed mogelijke weergave te laten zijn van de werkelijkheid wordt gebruik gemaakt van actuele telgegevens van de diverse modaliteiten. Binnen de begroting is wel rekening gehouden met de aanschafkosten van het model, maar is geen budget beschikbaar voor het jaarlijks verzamelen van multimodale verkeersgegevens. Het structurele benodigde budget hiervoor bedraagt 50.000 euro per jaar.

04.10 Programma organisatie LAB en LBD

In het raadsbesluit bij de vaststelling van de agenda was dekking beschikbaar voor drie jaar van de programmakosten 2021, 2022 en 2023. Deze kosten bestaan uit personeel inzet van programmamanager, programmaondersteuner, programmacontroller en planning en risicomanager, communicatie- en onderzoekskosten. Na 2023 was het de verwachting dat deze kosten gedekt zouden kunnen worden uit de 20 % subsidie die op projecten wordt geworven. Deze subsidies zijn gezien de sterk gestegen materiaal- en loonkosten nu hard nodig als de dekking van projecten. Behalve de programmamanager LAB werken de medewerkers voor zowel het programma Leiden Autoluwe Binnenstad als Leiden Duurzaam Bereikbaar. Gezien het grote aantal projecten in de eerstvolgende jaren stellen we tijdelijk tot en met 2026 € 300.000 beschikbaar voor de jaarlijkse programmakosten voor beide programma's. Het betreft hier een tijdelijke uitbreiding op een in de aard structurele activiteit.

5

Omgevingskwaliteit

Omgevingskwaliteit

Programmanummer	5
Commissie	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
Portefeuille(s)	Klimaat, Mobiliteit & Financiën Energie, Werk, Inkomen & Cultuur Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Wonen, Bouwen & Welzijn

De missie van het programma Omgevingskwaliteit luidt:

De gemeente Leiden staat voor een stad met een schone, hele en veilige openbare ruimte, waar het goed vertoeven is voor iedereen. Samen met alle gebruikers zorgen we dat dat ook zo blijft, nu en in de toekomst. Daarom passen we de stad aan, we maken haar klimaatrobuust en vergroten de biodiversiteit om Leiden ook voor toekomstige generaties leefbaar en aantrekkelijk te houden.

3.5.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 5 zijn er de volgende wijzigingen in de doelenboom:

Betreft	Wijziging	Toelichting
Doel 5C2 Bevorderen biodiversiteit en dierenwelzijn	Splitsen in 2 doelen: ■ 5C2 Bevorderen biodiversiteit ■ 5C3 Bevorderen dierenwelzijn	Bij de vaststelling van de programmabegroting 2023-2026 heeft uw raad met de motie 22.0056 het college verzocht om <i>het doel 'bevorderen biodiversiteit en dierenwelzijn' te splitsen in de doelen: 'bevorderen biodiversiteit' en 'bevorderen dierenwelzijn'</i> . De overwegingen hierbij waren dat: ■ het splitsen van het doel 'bevorderen biodiversiteit en dierenwelzijn' het voor raadsleden inzichtelijker maakt welke prestaties, waarvoor geleverd zijn en welk budget, waarvoor beschikbaar is gesteld; ■ heldere doelen de controlerende rol van de gemeenteraad ten goede komen.
Prestatie 5C2.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid biodiversiteit en dierenwelzijn	Splitsen in 2 prestaties: ■ 5C2.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid biodiversiteit ■ 5C3.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid dierenwelzijn	■ Naast deze aanpassing wordt de kostenplaats 6101326 'Dierenwelzijn en biodiversiteit' ook gesplitst. De middelen die nu op deze kostenplaats staan, zijn allemaal bestemd voor dierenwelzijn. De kostenplaats 6101326 wordt hernoemd tot "Dierenwelzijn" en wordt gekoppeld aan doel 5C3 en prestatie 5C3.1. De grootboekcodes wijzigen niet. ■ Er wordt een nieuwe kostenplaats aangemaakt voor Biodiversiteit. Deze wordt gekoppeld aan doel 5C2 en prestatie 5C2.1.

Doelenboom begroting 2023:

Beleidsterrein	Doel	Prestatie
5A Verharde openbare ruimte	5A1 Schoon, heel en veilig	5A1.1 Ontwikkelen beleid openbare ruimte
		5A1.2 Beheren openbare ruimte
		5A1.3 Inzamelen huishoudelijk afval
		5A1.4 Beheren contracten buitenreclame
		5A1.5 Handhaven gebruik openbare ruimte
		5A1.6 Werken voor derden cluster beheer
5B Openbaar water	5B1 Waterkwantiteit op orde en verbeteren waterkwaliteit	5B1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid waterkwantiteit en waterkwaliteit.
		5B1.2 Beheren openbaar water en riolering
	5B2 Stimuleren van een doelmatig gebruik van het openbaar water	5B2.1 Ontwikkelen beleid gebruik openbaar water
		5B2.2 Exploiteren havens en waterwegen
		5B2.3 Behandelen ligplaatsvergunningen
		5B2.4 Handhaven gebruik openbaar water
5C Openbaar groen en biodiversiteit	5C1 Ontwikkelen en beheren van het openbaar groen	5C1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid stedelijk en regionaal groen
		5C1.2 Renoveren en herinrichten parken
		5C1.3 Beheren openbaar groen
		5C1.4 Behandelen kapvergunningen
		5C1.5 Aanleggen Singelpark
		5C1.6 Uitvoeren ontwikkelplan Oostvlietpolder
5D Milieu en duurzaamheid	5C2 Bevorderen biodiversiteit en dierenwelzijn	5C2.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid biodiversiteit en dierenwelzijn
		5D1 De stad behouden voor toekomstige generaties door het tegengaan en voorkomen van aantasting van het leefmilieu
		5D1.1 Milieubeheer algemeen
		5D1.2 Uitvoeren geluidsanering
5E Klimaatadaptatie	5E1 Klimaatadaptieve inrichting van de stad	5D1.3 Uitvoeren bodemsanering
		5D1.4 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid
		5E1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid klimaatadaptatie

Doelenboom begroting 2024:

Beleidssterrein	Doel	Prestatie
5A Verharde openbare ruimte	5A1 Schoon, heel en veilig	5A1.1 Ontwikkelen beleid openbare ruimte
		5A1.2 Beheren openbare ruimte
		5A1.3 Inzamelen huishoudelijk afval
		5A1.4 Beheren contracten buitenreclame
		5A1.5 Handhaven gebruik openbare ruimte
		5A1.6 Werken voor derden cluster beheer
5B Openbaar water	5B1 Waterkwantiteit op orde en verbeteren waterkwaliteit	5B1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid waterkwantiteit en waterkwaliteit.
		5B1.2 Beheren openbaar water en riolering
	5B2 Stimuleren van een doelmatig gebruik van het openbaar water	5B2.1 Ontwikkelen beleid gebruik openbaar water
		5B2.2 Exploiteren havens en waterwegen
		5B2.3 Behandelen ligplaatsvergunningen
		5B2.4 Handhaven gebruik openbaar water
5C Openbaar groen en biodiversiteit	5C1 Ontwikkelen en beheren van het openbaar groen	5C1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid stedelijk en regionaal groen
		5C1.2 Renoveren en herinrichten parken
		5C1.3 Beheren openbaar groen
		5C1.4 Behandelen kapvergunningen
		5C1.5 Aanleggen Singelpark
		5C1.6 Uitvoeren ontwikkelplan Oostvlietpolder
	5C2 Bevorderen biodiversiteit	5C2.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid biodiversiteit
5D Milieu en duurzaamheid	5D1 De stad behouden voor toekomstige generaties door het tegengaan en voorkomen van aantasting van het leefmilieu	5D1.1 Milieubeheer algemeen
		5D1.2 Uitvoeren geluidsanering
		5D1.3 Uitvoeren bodemsanering
		5D1.4 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid
5E Klimaatadaptatie	5E1 Klimaatadaptieve inrichting van de stad	5E1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid klimaatadaptatie

3.5.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Budgettair neutraal	05.01	Beheer- en onderhoudskosten diverse nieuwe ontwikkelingen	L	S	-101	-101	-101	-101	-101
					101	101	101	101	101
	05.02	Aanleg nieuwe volkstuinen Oostvlietpolder	L	I	791				
				S			20	20	20
			B	I	-791				
				S			-20	-20	-20
	05.03	Krediet herstel natuurwaarden Oostvlietpolder	L	I	750				
				S			30	30	30
			B	I	-750				
				S			-30	-30	-30
	05.04	Subsidie strategisch Plan Verkeersveiligheid 2020 voor Wijkvervangingsproject Professorenwijk-Oost	L	S		-8	-8	-8	-8
						8	8	8	8
Mee/Tegenvaller	05.05	Stijging loon uitzendkrachten groenbeheer	L	S	16	16	16	16	16
	05.06	Stijging loon uitzendkrachten havenmeesters	L	S	10	10	10	10	10
	05.07	Bijdrage Omgevingsdienst West-Holland	L	S	93	116	116	116	116
	05.08	Internetabonnement t.b.v. machinerichtlijn	L	S	33	33	33	33	33
	05.09	Gestegen kosten voor het maaien van bermen	L	S	262	262	262	262	262
	05.10	Aanvullend krediet Poelgeestbrug	L	S				-25	-25
								35	35
	05.11	Integraal Waterketenplan	L	S		661	898	1.149	1.894
Bijsturing	05.11	Integraal Waterketenplan	B	S		-661	-898	-1.149	-1.894
Tot.					413	437	437	447	447

Bedragen x € 1.000,-

Budgettair neutraal

05.01 Beheer- en onderhoudskosten diverse nieuwe ontwikkelingen

Door enkele nieuwe ontwikkelingen zijn de beheer- en onderhoudskosten met € 100.578 toegenomen. Het gaat om de volgende ontwikkelingen:

1. Binnen de Lammenschansdriehoek zijn de ontwikkelingen Bètaplein fase 1, Bètaplein fase 2 en Deltabrug Kanaalpark - Leidse Schans afgesloten en overgedragen aan beheer. Bij de Actualisatie Ontwikkelstrategie Lammenschansdriehoek (RV 19.0040) is besloten dat na afsluiting van elke fase "structureel beheer en onderhoud" begroot zal worden door Stedelijk Beheer en bij de eerstvolgende kaderbrief worden gedekt uit de areaaluitbreiding als gevolg van de woningbouw in de Lammenschansdriehoek.
2. De Prins Clausweg is overgedragen als onderdeel van Uitvoeringsbesluit voor de herontwikkeling van de Van Voorthuysenlocatie (RV08.0032). Hierdoor is er extra areaal groen, wegen en straatmeubilair in beheer gekomen.
3. Als onderdeel van het Uitvoeringsbesluit 1e fase aanleg groen en recreatieve voorzieningen Oostvlietpolder (RV 09.0162) zijn nieuwe bruggen aangelegd en overgedragen naar beheer.

Deze beheerkosten worden gedekt vanuit de stelpost voor areaaluitbreiding in de raming voor de Algemene uitkering.

05.02 Aanleg nieuwe volkstuinen Oostvlietpolder

Met de vaststelling van de Visie stadstuinieren is een definitief besluit genomen over de plaats voor de nieuwe volkstuinen, ter compensatie van de opgeheven volkstuinen voor stadsuitbreiding, uitbreiding begraafplaats Rhijnhof en het geplande bedrijventerrein in de Oostvlietpolder. De nieuwe volkstuinen komen op een tweetal stroken, grenzend aan de bestaande volkstuincomplexen in de Oostvlietpolder. In het Meerjaren Investeringsplan van de Programmabegroting 2023-2026 is opgenomen dat in 2025 begonnen zou worden met de uitvoering voor de uitbreiding volkstuinencomplex Oostvlietpolder. Aanvullend hierop wordt de raad gevraagd om een nieuw krediet van €791.000 beschikbaar te stellen voor aanleg nieuwe volkstuinen in de

Oostvlietpolder en dit te dekken door een onttrekking van €791.000 aan de reserve Leefbaarh.projecten in de wijken P8.

05.03 Krediet herstel natuurwaarden Oostvlietpolder

In het Coalitieprogramma 2022-2026 is aangegeven de Oostvlietpolder als natuurgebied te willen bestempelen. Er wordt op dit moment een plan gemaakt om te komen tot verbetering van de natuurwaarden in het meest westelijk deel van de Oostvlietpolder. In twee fasen zijn allerlei maatregelen uitgevoerd tot herstel van de natuurwaarden, zoals een ecologische verbinding, een grote kreek, kreegruggen (herstel van het slagenlandschap) met meer mogelijkheden. Ondanks de uitvoering van fase 1 en 2 gaat het niet goed met de stand van de weidevogels in dat deel van de Oostvlietpolders. Met het nemen van gerichte maatregelen als verhogen van de waterstand (waarvoor sterke pompen nodig zijn) en het plaatsen van stuwen, aanpassingen in de beplanting zijn verbeteringen mogelijk. Aan de raad wordt voorgesteld om een nieuw krediet van €750.000 voor herstel natuurwaarden in de Oostvlietpolder beschikbaar te stellen en dit te dekken door een onttrekking aan de reserve ontsluiting groengebieden.

05.04 Subsidie strategisch Plan Verkeersveiligheid 2020 voor Wijkvervangingsproject Professorenwijk-Oost

Voor het Wijkvervangingsproject Professorenwijk-Oost is in 2020 een subsidie Strategisch Plan Verkeersveiligheid aangevraagd voor 2021. De subsidie van € 300.000,- is beschikt in 2020 met als voorwaarde dat de werkzaamheden zijn voltooid per september 2021. Door de omstandigheden (corona) was deze termijn niet haalbaar en om die reden niet verwerkt in de begroting. Het rijk heeft besloten dat de bestedingstermijn van de regeling wordt verlengd tot eind 2022.

De uitvoeringswerkzaamheden zijn gestart half 2022, wat later was dan aanvankelijk gepland. De aanbesteding heeft meer tijd in beslag genomen als gevolg van noodzakelijk te doorlopen procedure. Het Rijk heeft op het verzoek tot verlenging van de regeling negatief gereageerd. Voorgesteld wordt de dekking van krediet WK FPDS VMOR Profeswijk - oost fase 1 aan te passen door de subsidie welke is begroot op € 300.000 te verlagen naar € 59.100 . De kap.lasten ter dekking van € 240.900 ad € 8.431 te dekken vanuit de reserve duurzame stad, waaruit oorspronkelijk het krediet was gedekt.

Mee / tegenvaller

05.05 - 05.06 Stijging loon uitzendkrachten groenbeheer en havenmeesters

In de meest recent vastgelegde raamovereenkomst met uitzendbureau Tempo Team is vastgelegd dat het salaris van de uitzendkrachten in dienst van de gemeente Leiden de CAO van gemeenten volgt voor wat betreft de stijging van het loon. Voor een aantal afdelingen binnen het cluster Beheer betekent dit substantieel hogere kosten voor (seizoensgebonden) inhuur. Daarnaast hebben uitzendkrachten per 1 januari 2023 ook recht op de eindejaarsuitkering van 6,75%. Gemiddeld is sprake, na indexeringen van de budgetten voor 2022 als onderdeel van de programmabegroting, van een prijsstijging van 14,9%. Impact per jaar is € 26.000.

05.07 Bijdrage Omgevingsdienst West-Holland

De bijdrage van de gemeente Leiden aan de Omgevingsdienst West-Holland moet worden verhoogd. Dit komt doordat de rijksbijdrage voor apparaatskosten bodemsanering een stuk lager is geworden. Dit was tot en met 2020 € 563.208, in 2021 is dit verlaagd naar € 394.239 en voor de periode 2022-2030 is dit eind 2022 vastgesteld op € 324.042. Dit bedrag wordt niet geïndexeerd. Om het tekort op te vangen is aanvullend budget nodig: € 92.526 in 2023 en € 116.238 voor de jaren 2024-2027.

05.08 Internetabonnement t.b.v. machinerichtlijn

De afgelopen jaren hebben we de bruggen aangepast naar de meest recente machinerichtlijn. Hierbij is voor de veilige bediening van de op afstand bestuurbare bruggen betrouwbaar internet nodig. Hier is bij het beheerplan 2022-2026 geen rekening gehouden. Impact per jaar is € 32.700.

05.09 Gestegen kosten voor het maaien van bermen

De kosten voor het groenonderhoud zijn aanzienlijk gestegen als gevolg van indexaties (prijsstijgingen en loonkosten). Dit blijkt ook uit een recente aanbesteding. Daarnaast moest een deel van een perceel opnieuw op de markt worden gebracht. De kosten voor dit perceel zijn echter met meer dan een ton gestegen ten opzichte van de aanbesteding in 2018. Ook moet het maaien van de ecologische bermen opnieuw worden aanbesteed. De huidige aannemer was niet bereid het contract tegen de huidige contractuele condities te verlengen. Enerzijds door inflatie en loonkosten maar ook door de in Leiden vereiste maaimethodiek die van vak tot vak kan verschillen. Met de nieuwe aanbesteding wordt verwacht dat er een extra bedrag van €100.000 nodig is om de bermen te maaien in vergelijking met het vorige contract

05.10 Aanvullend krediet Poelgeestbrug

De werkzaamheden aan de Poelgeest brug zijn vertraagd als gevolg van een langere doorlooptijd voor de omgevingsvergunning. Daarnaast zijn enkele noodzakelijke proces en ontwerp wijzigingen benodigd geweest in de uitvoering welke tot extra kosten hebben geleid. In totaal is er een aanvullend krediet benodigd van € 1.315.000 met een afschrijvingstermijn van 60 jaar.

Voorgesteld wordt om een aanvullend krediet beschikbaar te stellen van € 1.315.000. Het deel dat hiervan is toe te rekenen aan extreme prijsstijgingen (€ 929.000 met een kapitaallast van afgerond € 25.000, afschrijvingstermijn 60jr) stellen we voor te dekken door verlaging van de investering Prijsstijgingen met € 708.000 (kapitaallast van afgerond € 25.000 afschrijvingstermijn 40 jr) welke is opgenomen in het meerjaren investeringsprogramma (MIP). Deze kapitaallasten van het krediet voor extreme prijsstijgingen van € 25.000 vallen vrij in programma Algemene dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien. Tot slot € 386.000 (afschrijvingstermijn 60 jr) met een kapitaallast van € 10.293 te dekken uit de algemene middelen.

05.11 Integraal Waterketenplan

Het Integraal Waterketenplan 2024-2028 wordt geactualiseerd. De aanlegkosten van riolering worden hoger (van € 1.440/m naar €1.885/m), enerzijds door gestegen prijzen voor drainage, materiaal- en plankosten en anderzijds door kosten voor het verwijderen van asbest in (oude) voegenkit en het opnemen van kosten voor het afkoppelen van woningen. Verder zijn de kosten voor klimaatadaptieve maatregelen in de duurzame wijkvernieuwing en bereikbaarheid opgenomen in het IWKP en is de overname van twee gemalen van het LUMC en de Universiteit Leiden in afwachting van een positief besluit van uw raad alvast opgenomen. De gegevens zijn gebaseerd op recente informatie over de kwaliteit van het rioolstelsel, waardoor een actueel beeld van de vervangings- en onderhoudsvraag is ontstaan. Het investeringsvolume en daarmee de kapitaallasten nemen de komende jaren toe. De belangrijkste oorzaak hiervan is dat veel riolering indertijd is aangelegd met eenmalige middelen van het Rijk. Er vallen daardoor nauwelijks kapitaallasten vrij. De kapitaallasten nemen hierdoor toe met 0,36 mln in 2024 tot 2,1 mln in 2027. In totaal nemen de kosten toe met 0,7 mln in 2024 tot 1,9 mln in 2028. Als gevolg hiervan stijgen de totale heffingsopbrengsten uit riolering ook met deze bedragen. Alle kosten zijn gebaseerd op prijspeil 1 januari 2024.

6

Stedelijke ontwikkeling

Stedelijke ontwikkeling

Programmanummer	6
Commissie	Stedelijke Ontwikkeling
Portefeuille(s)	Wonen, Bouwen & Welzijn Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Stedelijke ontwikkeling luidt:

De gemeente Leiden staat voor een optimale ruimtelijke ontwikkeling van de beschikbare, schaarse ruimte van stad en regio die gericht is op een kwalitatief hoogwaardige woon-, werk- en leefomgeving.

3.6.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

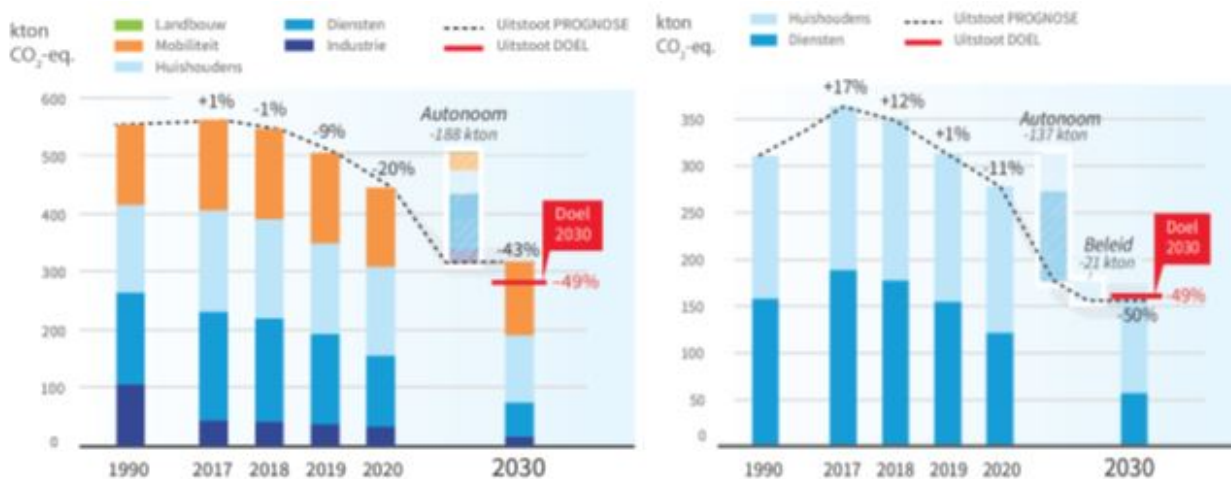
Voor programma 6 zijn er wijzigingen met betrekking tot beleidsterrein 6D Energietransitie in de doelenboom. De benaming van de drie onderliggende prestaties wijzigt en er worden nieuwe indicatoren voorgesteld.

Beleidssterrein	Doel	Prestaties begroting 2023	Prestatie begroting 2024
6D Energietransitie	6D1 Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050	6D1.1 Meer energie besparen	6D1.1 Energiebesparing
		6D1.2 Meer duurzame opwekking energie	6D1.2 Opwek duurzame energie
		6D1.3 Realisatie aardgasvrije stad	6D1.3 Warmtetransitie

In de begroting van 2023 is een forse slag gemaakt in het verbeteren van de doelen, indicatoren en streefwaarden voor de energietransitie in de gebouwde omgeving. Aan de basis van deze verbeterslag lagen onder andere de vastgestelde RES en een notitie van bureau Over Morgen (routekaart naar een klimaatneutraal Leiden, te vinden op www.leiden.nl/energietransitie). Echter, en zo is het ook in de begroting opgenomen, de onderleggers voor die verbeterslag geven nog niet het volledige adequate beeld voor een finale aanscherping van de doelen, indicatoren en streefwaarden. Daarom is onderzoeksbureau CE Delft gevraagd om een nieuwe slag te maken. Dit onderzoek helpt nu om een adequaat beeld te schetsen van doelen (voor 2030 en 2050) over de volle breedte van de energietransitie. In januari 2023 is het daaruit volgende rapport en een collegebrief (kenmerk Z/23/3486360) verstuurd naar de raad.

Nieuwe inzichten

Nieuwe prognoses geven aan dat autonome ontwikkelingen een CO₂-reductie in 2030 opleveren van 43% over de gehele stad t.o.v. 1990. Tellen we daarbij de acties op die de gemeente vanuit de huidige uitvoeringsagenda energietransitie gebouwde omgeving 2020-2023 ontplooit, dan wordt er een reductie van 50% in de gebouwde omgeving gerealiseerd.

Daarnaast ligt er een advies over hoe om te gaan met monitoring. Het is van belang dat de gemeente inzet op twee soorten monitoring. Ten eerste op betere indicatoren dan nu in de begroting zijn opgenomen, ten tweede op effectiviteit van beleidsmaatregelen. In het hoofdstuk hieronder wordt een vernieuwd voorstel voor doelen, indicatoren en streefwaarden neergelegd. Voor het tweede gedeelte zal er in de nieuwe uitvoeringsagenda worden vastgelegd dat er een jaarlijkse voortgangsrapportage wordt gemaakt. In deze jaarlijkse voortgangsrapportage wordt dieper ingegaan op doelen, inspanningen, resultaten en effecten, over de gehele breedte van de opgave.

Voorstel voor indicatoren

Wanneer de huidige set aan doelen, indicatoren en streefwaarden aangevuld wordt met de suggesties van CE Delft en met doelen die in beleid zijn vastgelegd, komen we tot onderstaand schema. Onder de tabel leest u een overzicht van de overwegingen die ten grondslag liggen aan de keuze voor indicatoren en streefwaarden.

Doel	Prestatie	Indicator	Huidige waarde	Einddoel	Beoogde waarde 2030	Bron
6D1 Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050		CO ₂ -uitstoot gebouwde omgeving, in tonnen	285.500 (2021)	0 in 2050	155.000 (=50% reductie t.o.v. 1990)	klimaatmonitor
		Percentage huishoudens in energiearmoede	7.2%	0 in 2050	0	TNO
	6D1.1 Energiebesparing	Aantal geregistreerde woningen met slecht label (E/F/ G)	7.410 (2022)	0 in 2050	0	klimaatmonitor
		Totaal energieverbruik gebouwde omgeving, in TJ	4.454 (2020)		4.500	klimaatmonitor
	6D1.2 Opwek duurzame energie	Aandeel duurzame warmtebronnen in de geleverde warmtemix	0% (2021)	100% in 2050	25%	Warmte-etiquet Vattenfall
		CO ₂ -emissie van het warmtenet per GJ, in kg	37,2 (2021)	0 in 2050	14	Warmte-etiquet Vattenfall
		Hernieuwbare elektriciteit via zon, in TJ	64 (2020)		271	klimaatmonitor
		Percentage bekende hernieuwbare energie	4.2% (2020)	100% in 2050		klimaatmonitor

	6D1.3 Warmtetransitie	Aantal woningen op een warmtenet	13.197 (2021)		21.207	klimaatmonitor
		Aantal woningen op een elektrische verwarming	1.937 (2021)	25% van totale woningvoorraad	10% van totale woningvoorraad	klimaatmonitor
		Het aantal woningen dat gebruikt maakt van een aardgasinstallatie	41.771 (2021)	0 in 2050		CBS (via klimaatmonitor)

6D1 Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050

Onder dit doel stellen we twee overkoepelende indicatoren voor welke gaan over alle prestaties. Ten eerste wordt er ingezet op het terugdringen van de CO₂-uitstoot in de gebouwde omgeving. Hier wordt een streefwaarde voor vastgelegd van 50% CO₂-reductie in 2030 t.o.v. 1990. In 2050 is de gebouwde omgeving klimaatneutraal en daarom staat de streefwaarde dan op 0. De streefwaarde voor 2030 sluit aan bij de ondertekening van het klimaatakkoord door gemeenten in Nederland. Met de huidige inspanningen vanuit de uitvoeringsagenda energietransitie gebouwde omgeving 2020-2023 en autonome ontwikkelingen is er een CO₂-reductie van 50% te verwachten. Het rijk legt in de nationale Klimaatwet overigens vast dat de CO₂-reductie over de gehele linie 55% moet zijn (aansluitend op doelen EU), met een ambitie om voor 60% te gaan. Gemeenten in Nederland hebben zich nog niet aan dit doel gecommitteerd, omdat er nog te weinig zicht is op aanvullende middelen en een instrumentarium om dit doel ook te halen. Daarbij, de stap richting 50% reductie is al enorm en zal een grote inspanning van de gemeente vragen.

Ten tweede wordt er ingezet op het tegengaan van energiearmoede. Hier wordt een streefwaarde voor vastgelegd dat er in 2030 geen mensen meer leven in energiearmoede. Dit is een realistische doelstelling, aangezien er wordt ingezet op het realiseren van basisisolatie in de gehele gebouwde omgeving. Daarbij moet worden opgemerkt dat het wonen in een huis met goede isolatie niet allesbepalend is. Er zijn nog meer factoren die meewegen in het ervaren van energiearmoede. Er ligt dus ook een nadrukkelijke link met inspanningen uit het sociaal domein. Tevens ligt hier een grote afhankelijkheid van de inspanningen die de woningcorporaties doen, aangezien een groot deel van de mensen in energiearmoede wonen in huizen van deze corporaties. Zij hebben vanuit het rijk echter opgedragen gekregen om er voor te zorgen dat alle woningen in uiterlijk 2028 van basisisolatie zijn voorzien.

6D1.1 Energiebesparing

Binnen deze prestatie worden twee indicatoren voorgesteld. Ten eerste wordt er ingezet op het stimuleren van verduurzamen, zodat woningen met een slecht label worden uitgefaseerd. Het aantal woningen met een slecht label geeft een goede indicatie van de voortgang die er geboekt wordt in dit onderdeel. Er wordt voorgesteld om vast te leggen als streefwaarde dat er in 2030 geen woningen meer zijn met een label E/F/G. Dit ligt in lijn met ambities vanuit het rijk.

Ten tweede wordt er ingezet op het terugdringen van de totale energieconsumptie door de gebouwde omgeving. Wetende dat de stad qua gebouwde omgeving groeit en de vraag naar energie daardoor zou kunnen toenemen, is het dus een goed punt om naar te streven dat deze waarde enigszins gelijk blijft.

6D1.2 Opwek duurzame energie

Binnen deze prestatie worden vier indicatoren voorgesteld. Twee daarvan hebben betrekking op de mate van duurzaamheid van het warmtenet en twee indicatoren zijn te relateren aan de mate van duurzaamheid van de elektriciteitsvoorziening.

De eerste indicator die betrekking heeft op de mate van duurzaamheid van het warmtenet gaat over het aandeel duurzame warmtebronnen in de totale mix. Dat is in Leiden nu nog 0%, aangezien het warmtenet van Vattenfall wordt gevoed door een aardgasgestookte energiecentrale. Als je kijkt naar het Rotterdamse warmtenet, waar Leiden straks met WLQ+ op is aangesloten, is het aandeel 21% duurzaam. Als dit wordt aangevuld met lokale bronnen en geothermie, is het realistisch om te streven naar een aandeel duurzaam van 25% in 2030. Er wordt nu bijvoorbeeld ook gewerkt aan ontsluiten van warmte uit AWZI voor Poelgeest, aquathermie voor het Waardeiland, ontwikkeling van geothermie in de Leidse regio en mogelijke verduurzaming van de centrale aan de Langegracht. In 2050 is de gehele warmtevoorziening 100% duurzaam. Het rijk stuurt hier met wetgeving op.

De tweede indicator binnen deze prestatie geeft een beeld op de mate van CO₂-reductie gerealiseerd door het warmtenet. Een gemiddelde aardgasgestookte CV-ketel stoot rond de 50kg CO₂ per GJ uit. De prestatie van het huidige warmtenet is al een stuk beter, namelijk 37kg per GJ. Echter, deze moet naar 0 in

2050. Als tussenwaarde in 2030 wordt er gekozen voor 14 kg/GJ. Dit is gelijk aan de prestatie in Rotterdam. Als aansluiting op Warmteling+ is gerealiseerd, moet het Leidse net ook ongeveer zo presteren. Met de voorgestelde bronnenmix voor Leiden kan het getal in 2030 op 11kg/GJ uit komen, maar dit is nog wel heel onzeker door inzet van pieklast.

Om een duiding te geven van de verdere mate van duurzame energie in de Leidse energiemix wordt er voorgesteld om in te zetten op een stijging van de hoeveelheid zonne-energie en het aandeel van alle soorten duurzame energie. De hoeveelheid zonne-energie zal richting 2030 verviervoudigen, wat ongeveer 40% van het totale geschikte dakoppervlak is. Het percentage duurzame energie zal van 4.2% nu, richting 100% in 2050 groeien. Het is lastig om een concreet tussenpunt voor 2030 te benoemen.

6D1.3 Warmtetransitie

Binnen deze prestatie worden drie indicatoren voorgesteld. Ten eerste wordt ingezet op een stijging van het aantal woningen op een warmtenet en een elektrische verwarming. Voor wat betreft het warmtenet zal dit leiden tot een stijging van ongeveer 8000 woningen. Deze doelstelling komt voort uit de inspanningen vanuit het PvA gebiedsgerichte warmtetransitie. Hoe dit verder naar 2050 ontwikkelt is nog niet te zeggen. Dit zal op termijn verder concretiseren.

Daarnaast is een meer autonome ontwikkeling te verwachten van een stijging van het aandeel woningen dat elektrisch wordt verwarmd, doordat mensen zelf de omschakeling vormgeven door een warmtepomp te installeren (vanzelfsprekend ook door hulp/ondersteuning vanuit het rijk en gemeente). Een rapport van Over Morgen geeft aan dat een realistische verwachting is dat dit 10% in 2030 is en 25% in 2050 is.

De laatste indicator die wordt voorgesteld om toe te voegen aan deze prestatie is die van het aantal woningen dat verwarmd wordt met een aardgas aansluiting. CBS publiceert hier al schattingen van en er zijn landelijk ontwikkelingen gaande om een beter beeld te krijgen van het aantal aansluitingen op gas (dus ook voor utiliteitsgebouwen). Het voordeel van deze indicator is dat nieuwbouw het beeld van de omschakelsnelheid niet vertroebelt. In 2050 is dit aantal vanzelfsprekend 0. Voor 2030 is het nog lastig om hier iets concreets over te zeggen.

Doelenboom begroting 2023:

Beleidssterrein	Doel	Prestatie
6A Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	6A1 Toedelen van Ruimte	6A1.1 Opstellen kaderstellende visies voor de ruimtelijke ontwikkeling van regio, stad en stadsgebieden
		6A1.2 Stimuleren ruimtelijke initiatieven en ruimtelijke kwaliteit
		6A1.3 Opstellen en actualiseren ruimtelijk instrumentarium
		6A1.4 Implementatie Omgevingswet
	6A2 Ruimtelijke kwaliteit van de bebouwde ruimte	6A2.1. Behandelen verzoeken om omgevingsvergunning
		6A2.2. Het voeren van vooroverleg
6B Gemeentelijke gronden en gebouwen	6A3 Veilig bouwen en veilig gebruiken van bebouwde ruimte	6A3.1 Toezicht en handhaving op veilig bouwen en gebruiken
		6B1 Optimale exploitatie van gemeentelijke gronden en gebouwen
		6B1.1 Voeren van een erfpachtbedrijf
6C Wonen	6B1.2 Opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitaties en Vermogensbeheer Grondexploitaties	6B1.2 Opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitaties en Vermogensbeheer Grondexploitaties
		6B1.3 Exploiteren van gemeentelijke gebouwen
		6C1 Hogere kwaliteit en toename van de woningvoorraad
		6C1.1 Woonvisie Leiden 2020-2030 en uitvoeringsagenda wonen
		6C1.2 Uitvoering prestatieafspraken 2020-2025
		6C1.3 Regionale woonvisie en woonruimteverdeling
		6C1.4 (Laten) uitvoeren van projecten (inclusief studentenhuysvesting)

	6C2 Opheffen illegale huisvesting	6C2.1 Toezien en handhaven op onrechtmatige bewoning
6D Energietransitie	6D1 Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050	6D1.1 Meer energie besparen
		6D1.2 Meer duurzame opwekking energie
		6D1.3 Realisatie aardgasvrije stad

Doelenboom begroting 2024:

Er zijn alleen wijzigingen in de doelenboom met betrekking tot 6D Energietransitie.

Beleidsterrein	Doel	Prestatie
6D Energietransitie	6D1 Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050	6D1.1 Energiebesparing
		6D1.2 Opwek duurzame energie
		6D1.3 Warmtetransitie

3.6.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Budgettair neutraal	06.01	Uitvoeringsmiddelen klimaat- en energiebeleid	L	S	2.667	2.687	2.708	2.321	2.321
			B	S	-2.667	-2.687	-2.708	-2.321	-2.321
	06.02	Aanjagen van de verstedelijkingsdoelen.	L	S	130				
			B	S	-130				
	06.03	Onttrekking uit de reserve Bomenfonds ten gunste van de reserve Grondexploitatie	L	I	66				
			B	I	-66				
Mee/Tegenvaller	06.04	Verzoeken Wet open overheid	L	S	50	50	50	50	
Nieuwe uitgave	06.05	verduurzaming gemeentelijk vastgoed fase 3	L	S				155	154
	06.06	installatie Haagweg 6 Ins Blau	L	S			43	43	43
	06.07	Plankosten gebiedsgerichte projectoverstijgende sturing Spoorzone	L	S	250	350	350		
	06.08	Subsidie Rijnlands Architectuur Platform (RAP) 2024-2027	L	I		41	41	41	41
	06.09	Overbelast elektriciteitsnetwerk	L	S	300	500	500		
Tot.					600	941	985	290	238

Bedragen x € 1.000,-

Budgettair neutraal

06.01 Uitvoeringsmiddelen klimaat- en energiebeleid

Vanaf 2023 krijgt Leiden rijksmiddelen om personele en bijbehorende materiele kosten te dekken die betrekking hebben op de uitvoering van het klimaatakkoord. Het gaat hierbij om beleid dat gericht is op het behalen van de doelen in de Klimaatwet: halvering CO₂-uitstoot in 2030 en klimaatneutraal in 2050. Voor de periode 2023 t/m 2025 ontvangt Leiden hiervoor een SPUK 'tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid' (CDOKE) van bijna € 2,3 miljoen en bijna € 0,4 miljoen voor Zero-Emissiezones (ZES). Kanttekening is dat deze toegekende middelen bijna € 3 miljoen lager zijn dan het berekende benodigde budget voor een G40-gemeente. Het macrobeeld van de Rijksmiddelen laat gelukkig ook zien dat de bijdragen de komende jaren zullen stijgen. De inkomsten voor uitvoeringskosten klimaatakkoord worden structureel op het niveau van de CDOKE in de begroting verwerkt, door het Rijk zijn deze uitvoeringsmiddelen tot 2030 toegezegd. Aan de duurzaamheidsprogramma's wordt structureel budget toegevoegd: energietransitie € 1,86 miljoen, programma biodiversiteit (meer natuur) € 75.000, programma circulair (voedselverspilling) € 25.000, duurzame mobiliteit € 0,3 miljoen. Daarnaast wordt de € 0,4 miljoen voor Zero-Emissiezones (ZES) voor de periode 2023 t/m 2025 incidenteel aan het programma duurzame mobiliteit toegevoegd.

Het toevoegen van de structurele Rijksmiddelen uitvoering Klimaatakkoord en de ZES middelen creëren een passend moment om de reeds beschikbare (structurele) uitvoeringsmiddelen van de duurzaamheidsprogramma's van opnieuw te verdelen. Een deel van de middelen van programma energietransitie wordt toegevoegd aan de ambitie om landelijk koploper circulaire economie te blijven €150.000, € 250.000 om de stad klimaatbestendig en groener te maken en € 50.000 voor communicatie over de duurzaamheidsopgaven. In 2022 is vooruitlopend op de uitvoeringsmiddelen reeds € 50.000 beschikbaar gesteld aan natuur- en duurzaamheidseducatie.

06.02 Aanjagen van verstedelijkingsdoelen

In de begroting 2023 zijn middelen opgenomen voor het verder aanjagen van de verstedelijkingsdoelen. In deze aanvraag worden de bestedingsdoelen voor 2023 aangegeven, te weten:

- Inhuur van een kwartiermaker ten behoeve van het verkrijgen van een duidelijke scope en ambitieniveau van de in het beleidsakkoord en de Omgevingsvisie om een Groen-Blauw Raamwerk te realiseren, waarvan de Tweede Groene Ring en diverse 'spaken' onderdeel zijn (€ 25.000);
- Inhuur van een projectleider voor het opstellen van de gemeentelijke woonzorgvisie (€ 45.000). Samen met de woningbouwcorporaties bijdragen aan extern onderzoek naar de kwalitatieve behoefte aan sociale- en middeldure huurwoningen bij verschillende doelgroepen (€ 20.000);
- Verrichten van extern onderzoek in de idee- en initiatieffase ten behoeve van gemeentelijke initiatieven en projectstudies (€ 30.000);
- Verrichten van extern onderzoek voor advies op ontwikkeling/gebruik deelmobiliteit in gebiedsontwikkelingen.

06.03 Onttrekking uit de reserve Bomenfonds ten gunste van de reserve Grondexploitaties

Op basis van een inventarisatie is een deel van middelen in de Voorziening Bomenfonds geschrapt. Dit is gebeurd in verband met het opschonen van deze Voorziening van "vervallen claims". De verwachting was dat op dat deel van het fonds geen verplichting op teruggave meer rustte. Van een aantal lang lopende projecten (start 2012-2014) is echter gebleken dat aan de verplichting tot herplanting is voldaan en daardoor recht op teruggave van het gestorte bedrag terecht is. Dit betreft onder andere Lammenschanspark met een onterecht vervallen claim van in totaal € 119.792. Dit is gerepareerd bij de 2e Voortgangsrapportage 2021 (RB 21.0094) door het begroten van dit bedrag in de reserve Bomenfonds. Hiervan resteert nog € 65.866 in de reserve Bomenfonds. Bij deze aanmelding wordt voorgesteld om het nog beschikbare deel in de reserve Bomenfonds van € 65.866 te storten in de reserve Grondexploitaties. Hierdoor kan de reserve Grondexploitaties bijdragen aan het verlagen van de Voorziening Negatieve Grondexploitaties i.v.m. de grondexploitatie Lammenschansdriehoek.

Mee- / tegenvaller

06.04 Verzoeken Wet open overheid

De Wet open overheid (Woo) is de opvolger van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Deze wet is bedoeld om de overheid transparanter te maken en zo het belang van openbaarheid van publieke informatie voor de democratische rechtsstaat, de burger, het bestuur en economische ontwikkelingen beter te dienen. Volgens jurisprudentie behoren de kosten voor het openbaar maken van informatie voor rekening van het bestuursorgaan te komen. Hierbij kan gedacht worden aan kosten voor aanschaf licenties software pakket en inzet uren medewerkers. Om hieraan binnen het beleidsveld Stedelijke Ontwikkeling tegemoet te kunnen komen wordt voorgesteld om voor de periode 2023-2026 een budget van € 50.000 per jaar beschikbaar te stellen. De afgelopen jaren is gebleken dat ieder jaar 6 a 7 verzoeken zijn ingediend waarbij de gemeentelijke kosten - met name ureninzet - per verzoek tussen de € 5.000 en € 10.000 is geweest. Deze kosten zijn de afgelopen jaren verantwoord op het betreffend project wetende dat deze kosten niet verhaald kunnen worden op de initiatiefnemer. We verwachten dat het aantal informatieverzoeken af zal gaan nemen als we onder invloed van de Woo alle overheidsinformatie conform wetgeving ontsloten hebben. Om de projecten niet onnodig te belasten wordt voorgesteld om voor de periode 2023-2026 per jaar € 50.000 beschikbaar te stellen. Dit is hiermee een tijdelijke uitbreiding voor een structurele activiteit.

Nieuwe uitgaven

06.05 Verduurzaming gemeentelijk vastgoed fase3

Het college van burgemeester en wethouders heeft de routekaart verduurzaming gemeentelijk vastgoed vastgesteld. Met een brief is de gemeenteraad geïnformeerd. De routekaart is een stappenplan dat is opgezet om de gefaseerde aanpak van de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed vorm te geven. In de routekaart wordt het 'Paris Proof' maken van de vastgoedportefeuille als einddoel in 2050 geformuleerd. Dit houdt in dat het gebouwenbestand op dat moment zo opgebouwd is dat de duurzaamheidsdoelstellingen uit het VN-klimaatakkoord van Parijs gehaald zijn. Hiermee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan een groener, gezonder en duurzamer Leiden. In fase 3 worden 20 gemeentelijke panden verduurzaamd en is een investering van € 2.586.186 benodigd wat resulteert in een structurele kapitaallast van € 155.171.

06.06 Installatie Haagweg 6 Ins Blau

De installaties van de Haagweg 6 zijn in slechte staat. Op dit moment zijn de installaties in eigendom van de huurder van het pand (Ins Blau). Voorstel is dat de gemeente de installaties om niet overneemt. Het is namelijk gebruikelijk dat de eigenaar van het pand – de gemeente – ook de eigenaar is van de betreffende installaties. De gemeente kan dan ook het onderhoud uitvoeren zoals ook bij ander gemeentelijk vastgoed wordt gedaan. Nadat de installaties zijn overgenomen worden de noodzakelijke werkzaamheden aan de installaties uitgevoerd. Tegelijkertijd worden maatregelen genomen om het comfort te verbeteren. Om dit te realiseren is een krediet nodig van € 370.000. De bijbehorende structurele kapitaallasten bedragen in het eerste jaar van afschrijving € 28.367 en in het laatste jaar € 24.913 uitgaande van een afschrijvingstermijn van 15 jaar. Voor onderhoud is structureel € 15.000 benodigd.

06.07 Plankosten gebiedsgerichte projectoverstijgende sturing Spoorzone

In de Spoorzone (Vondelkwartier, Stationsgebied en Schipholweggebied) wordt de komende jaren een grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd. Er worden in het gebied onder andere ca. 5.000 woningen gerealiseerd en er wordt ca. 100.000 m2 kantoren toegevoegd en vernieuwd. Deze verstedelijkingsopgave bestaat uit veel verschillende deelprojecten. Voor deze integrale gebiedsontwikkeling is, leren ook de actuele ervaringen in het gebied, het van belang gebiedsgericht en projectoverstijgend te sturen. Sturing vindt plaats op zowel doelstellingen en afstemming met andere programma's en projecten als ook op de integrale planing en afstemming en de tijdelijkheid, gebiedsgerichte communicatie, omgevingsmanagement en participatie, marketing en branding. Deze activiteiten vraagt specifieke inzet van middelen om de nodige capaciteit voor in te zetten. Hiermee wordt het mogelijk om invulling te geven aan:

- het sturen op korte, middellange en lang termijn doelstellingen (tijdelijkheid, aantrekkelijkheid, veiligheid, duurzaamheid, mobiliteit, parkeren, aantallen en percentages woningbouw en woontypes, bvo's kantoren, ruimtelijke kwaliteit gebouwen en buitenruimte, evenwicht rust, reuring enz.);

- het afstemming tussen projecten in de Spoorzone, op afstemming met andere programma's (Autoluw, LRN, LDB) en projecten;
- het in- en overzicht te krijgen voor benodigde (investerings)middelen;
- de integrale planning van alle onderdelen en onderwerpen als placemaking/tijdelijkheid, branding, gebiedsgerichte communicatie&participatie en omgevingsmanagement.

Voor de dekking van de benodigde plankosten wordt voor de jaren 2023 - 2025; € 250.000 voor 2023 en € jaarlijks 350.000 voor de jaren 2024 en 2025 krediet gevraagd waarna in 2025 een evaluatie wordt gedaan.

06.08 Subsidie Rijnlands Architectuur Platform (RAP) 2024-2027

De gemeente heeft met het Rijnlands Architectuur Platform (RAP) een langdurige subsidierelatie. In de kaderbrief 2020-2023 is voor een periode van 4 jaar subsidie toegekend aan het RAP. In deze kaderbrief willen we opnieuw een subsidie toekennen aan het RAP voor een periode van 4 jaar. Voor de periode 2024-2027 bedraagt de subsidie € 41.000 per jaar.

06.09 Overbelast elektriciteitsnetwerk

Het elektriciteitsnet is zwaar belast en op sommige punten, waaronder delen van Leiden, overbelast. Dit maakt dat (ruimtelijke) ontwikkelingen zoals sportvoorzieningen, de mobiliteitstransitie en woningbouw in Leiden onder druk komen te staan. Het College heeft zich op 6 december 2022 uitgesproken voor een basisrolneming ten opzichte van Liander als netbeheerder. Dat houdt in dat we als gemeente de uitbreiding van het elektriciteitssysteem op een integrale manier laten landen in de stad, onze eigen informatievoorziening richting Liander op orde brengen en met onze partners in de stad de mogelijkheden verkennen tot betere benutting en energieopslag. Hiervoor is extra capaciteit nodig. In het beleidsakkoord is ingegaan op de gemeentelijke rol-neming bij netcongestie door aan te geven dat het "de komende jaren zaak is dat we de elektriciteitsvoorziening op orde brengen, omdat de maximale capaciteit in onze stad en regio bijna bereikt is. We faciliteren en versnellen dit proces door heldere afspraken te maken met onze netbeheerder over onder meer de ruimte-vraag en we trekken hierin samen op met de regio" (Beleidsakkoord, paragraaf 2.2). Netcongestie is echter ook een autonome ontwikkeling die de ambities uit het beleidsakkoord in de breedte raakt. Zo komt de uitvoering van projecten in het kader van de ambitie Groene en duurzame stad (paragraaf 2.1) onder druk te staan doordat laadstroom voor bouw-materieel niet of vertraagd beschikbaar komt. Daarnaast kan op termijn ook de woningbouwopgave van 8.800 nieuwe woningen (paragraaf 3.1) onder druk komen te staan. Nieuwe woningbouwprojecten waarmee geen rekening is gehouden in de capaciteitsberekeningen van het stroomnet kunnen in de toekomst niet zonder meer uitgaan van een aansluiting op het net. Dit geldt nu al voor de verdere campusontwikkeling op Leiden Bio Science Park (paragraaf 5.1). Verder zien we dat successen op het gebied van de energie- en mobiliteitstransitie (paragraaf 2.2 en 3.2), zoals bijvoorbeeld het vroegtijdig behalen van de doelstellingen voor de realisatie van laadpalen de capaciteitsvraag aan het stroomnet vergroten. Voor de programmering tot uitvoering stellen we tot en met 2025 tijdelijk € 500.000 per jaar beschikbaar.

7

Jeugd en onderwijs

Jeugd en onderwijs

<i>Programmanummer</i>	7
<i>Commissie</i>	Onderwijs en Samenleving
<i>Portefeuille(s)</i>	Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs

De missie van het programma Jeugd en onderwijs luidt:

In Leiden krijgen kinderen en jongeren de kans gezond en veilig op te groeien in een stimulerende omgeving, zodat zij hun talenten kunnen ontwikkelen en volwaardig aan de samenleving kunnen deelnemen.

3.7.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 7 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.7.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Mee/Tegenvallers	07.01	Herwaardering IHP Onderwijshuisvesting	L	I		315	440	610	575
				S		-219	-1.103	-287	85
	07.02	Hoger uitvallen contract voor beheer en onderhoud speeltuinen.	L	S	60	60	60	60	60
	07.03	Regionale Jeugdhulp begroting SOZ 2024 - 2027	L	S		-1.500	-1.500		
						3.298	4.013	4.028	3.247
			B	I		-1.114	-1.829	-3.344	
Tot.					60	840	82	1.067	3.967

Mee- / tegenvallers

07.01 Herwaardering IHP

In de vergadering van de commissie Onderwijs en Samenleving van 20 oktober 2022 is gesproken over de financiering van fase 3 van het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) 2020-2032. De wethouder heeft toegezegd de financiële consequenties te 'herwaarderen' als gevolg van onder andere de extreme bouwkostenstijging voor het IHP 2020-2032 en deze in beeld te brengen bij de kaderbrief 2023-2027. Deze Herwaardering, die samen met de betreffende schoolbesturen is uitgevoerd, laat voor de projecten uit de eerste twee fasen van het oorspronkelijke IHP 2020-2032 een toename zien van per saldo € 21,1 miljoen investeringslast. Daarbij is er rekening mee gehouden dat twee projecten van het oorspronkelijke IHP niet worden uitgevoerd, namelijk de bouw van een basisschool in Noord en in de Mors. Dat betekent een lagere investeringslast. Deze € 10 miljoen uit het Meerjaren Investerings Plan (MIP) is als dekking voor de hogere investeringslast van de fasen 1 en 2 ingebracht. Dat geldt ook voor de stelpost fase 3 van € 11,7 miljoen (2024). Per saldo resteert hierna in 2027 een extra benodigde kapitaallast van € 85.000 en voor de periode 2024-2027 een incidenteel budget van in totaal € 1,9 miljoen voor plankosten initiatieffase, sloopkosten, huurkosten tijdelijke huisvesting en inhaalafschrijvingen.

De voorbereidingen op de uitvoering/realisatie van de fase 1 en 2 projecten zijn vergevorderd. De meeste projecten uit de eerste twee fasen uit het IHP staan op de drempel van de initiatieffase naar de definitiefase. Voorafgaand aan het beschikbaar komen van de uitvoeringskredieten in 2022 zijn drie projecten uitgezet bij het gemeentelijke projectbureau: nieuwbouw Vlietlandcollege, nieuwbouw Weerklank en vernieuwbouw Lucas van Leyden (Vliet). Voor een vierde project, de vernieuwbouw van de (3) Stevenshofscholen was aanvullend onderzoek nodig, dat inmiddels is afgerond. Dit wijst uit dat vervangende nieuwbouw van het scholencomplex en de gymzaal een vergelijkbare investering vraagt als vernieuwbouw. De twee schoolbesturen PROO Leiden-Leiderdorp en SCOL wachten hier niet op en hebben een projectmanagementbureau in de arm genomen om een programma van eisen op te stellen voor een nieuw scholencomplex met gymzaal ter vervanging van het oude.

Ook is de renovatie van de schoolgebouwen Hoogbouw Vijf Meilaan 137 ten behoeve van een permanente ISK en cruciale wissellocatie Noachstraat 2 in voorbereiding. Omdat er voor deze twee projecten geen plankosten beschikbaar waren, heeft het college uit de exploitatie/begroting van Onderwijshuisvesting de noodzakelijke onderzoeken ten behoeve van de initiatieffase laten uitvoeren naar de staat van het schoolgebouw, de ingrepen die gedaan moeten worden en de investering die daarmee gemoeid is.

Er is nader onderzoek gedaan naar leegstand/krimp of juist behoefte/groei aan uitbreiding voor het basisonderwijs in Noord en de Mors. De belangrijkste conclusie was dat het nieuwbouwen van een school voor 250 leerlingen in deze wijken het capaciteitsvraagstuk niet zou oplossen. Om deze reden zijn de beschikbare investeringsbedragen niet aangevraagd. In de stand van zakenbrief uit december 2022 (Z/22/3469234) zijn de afwegingen hiervoor geschetst.

Fase 3 blijkt, gerekend naar de huidige bouwkosten, bij de herwaardering een € 18,8 miljoen hogere investeringslast met zich mee te brengen dan in het aanvankelijke IHP 2020-2032. Gezien de financiële risico's die verdere vertraging van de lopende projecten met zich meebrengen, oordeelt het college dat de bestuurlijke focus voor nu moet liggen op het daadwerkelijk realiseren van de projecten uit fase 1 en 2. Bij het uitwerken van het nieuwe, beleidsrijke IHP zal een nieuwe budgettaire afweging plaatsvinden waarin de (extra) investeringen voor de fase 3-projecten worden meegenomen. In het nieuwe IHP dat eind 2024 ter besluitvorming aan de gemeenteraad wordt voorgelegd, wordt dan ook duidelijk gemaakt in hoeverre projecten binnen fase 1 en 2 nog zijn gaan schuiven.

07.02 Hoger uitvallen contract beheer en onderhoud speeltuinen

De uitvoerder van het beheer en onderhoud van de speeltuinen heeft te maken met prijsstijgingen. De nieuwe prijzen binnen het contract zorgen voor een stijging van de kosten van € 60.000 structureel.

07.03 Regionale Jeugdhulp begroting SOZ 2024-2027

De begroting voor de regionale jeugdhulp valt voor 2024 hoger uit dan verwacht. Dit heeft o.a. te maken met hoge indexatiecijfers vanwege de inflatie, maar ook de wijziging van het Woonplaatsbeginsel Jeugd pakt voor Leiden relatief nadelig uit. Daarbij bleek het in de praktijk moeilijker dan verwacht om bepaalde besparingen te realiseren. Denk hierbij aan het afbouwen van de uitgaven aan lichtere ambulante zorg. Het effectief sturen hierop vraagt een langere aanlooperperiode. Vandaar dat ervoor wordt gekozen om deze besparing door te schuiven naar 2025. Ook de jeugdbeschermingsketen staat onder druk. Recentelijk is op rijksniveau besloten tot het vrijmaken van middelen voor caseloadverlaging voor de jeugdbeschermers om de werkdruk te verlichten en de kwaliteit van de dienstverlening op peil te houden. Daarop voorsortend heeft het PHO Jeugd Holland Rijnland vorig jaar al besloten tot een dergelijke maatregel waarvan de financiële consequenties zijn verwerkt in de begroting 2024. De kostenstijging als gevolg van inflatie van structureel € 684.000 wordt gedekt uit de algemene middelen. De overige kosten worden tot en met 2026 per saldo gedekt door een onttrekking aan de reserve sociaal domein. De kostenstijging van per saldo € 2.563.000 vanaf 2027 wordt betrokken bij de taakstelling sociaal domein.

Het Rijk heeft de eerder ingeboekte bezuinigingen op jeugdhulp voor 2023 en 2024 doorgeschoven naar 2025 en 2026. Dit levert een voordeel op van € 1,5 miljoen in zowel 2023 als 2024. In mei hebben het rijk, de VNG en betrokken partijen in de jeugdzorg en ggz een principeakkoord gesloten over de Hervormingsagenda Jeugd. Daarin wordt gesproken over een structureel aanvullende besparing van macro € 511 miljoen vanaf 2027 die ten goede komt aan de gemeenten. Voor Leiden betekent dit naar verwachting een voordeel van structureel circa € 3,0 miljoen. Dit voordeel is financieel nog niet verwerkt in ons meerjarenbeeld, aangezien het Rijk op dit moment bezig is met de concretisering van de besparingen. Het Rijk is in overleg met de provinciale toezichthouders of de gemeenten deze nog te concretiseren besparing al mogen inboeken in het meerjarenbeeld. Het behalen van de taakstellingen vanuit de Hervormingsagenda is afhankelijk van hoe de voorstellen uit de Hervormingsagenda worden uitgewerkt en de mate waarin gemeenten daarmee voldoende inhoudelijke handvatten krijgen om de beoogde transformatie door te voeren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de afbakening van de jeugdhulpplicht.

8

Cultuur, sport en recreatie

Cultuur, sport en recreatie

<i>Programmanummer</i>	8
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen, Onderwijs en Samenleving
<i>Portefeuille(s)</i>	Energie, Werk en Inkomen en Cultuur Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Bestuur, Veiligheid en Handhaving Klimaat, Mobiliteit en Financiën

De missie van het programma Cultuur, sport en recreatie luidt:

Cultuur, cultuurhistorie, sport, recreatie en evenementen zijn belangrijk voor de sociale structuur van de stad. Cultuur, cultuurhistorie en evenementen zijn van grote waarde voor de versterking van de positie van Leiden in de Randstad. Het aanbod van voorzieningen zal toegankelijk zijn om de ontwikkeling en ontspanning van inwoners te verzekeren en, voor wat betreft cultuur, cultuurhistorie en evenementen, onderscheidend om de centrumfunctie voor bezoekers te benutten.

3.8.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 8 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.8.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Budgettair neutraal	08.01	Reserve sportstimulering Schaatsen	L	I	500				
				S	-500	-3	-3	-3	-3
						40	40	40	40
			B	S		-37	-37	-37	-37
	08.02	Nieuwbouw/renovatie kleedkamergebouwen Sportpark Kikkerpolder I, Kikkerpolder II en Sportpark Noord	L	I	1.161				
				S			-91	-89	-89
							155	154	154
			B	I	-1.161				
				S			-64	-64	-64
Mee/Tegenvaller	08.03	Aanleg ICT voorzieningen nieuwe sportaccommodaties	L	I	-141				
					381				
				S		94	94	94	94
			B	I	-240				
	08.04	Uitbreiding huisvesting collectie met extra depotopslag	L	S	90	90	90	90	90
	08.05	Energiecompensatie Culturele instellingen	L	I	555	278			
	08.06	Inflatiecompensatie culturele instellingen	L	S	370	370	370	370	370
	08.07	Vrijval krediet Jeugddorp	L	S			-20	-20	-20
Nieuwe uitgave	08.08	Sportpark de Mors	L	I	-1.000	-1.000			
					1.000	1.000			
				S			-224	-221	-218
							421	457	454
			B	S			-123	-123	-123
	08.09	Aanpassing viering en waarborgen veiligheid 3 oktober viering	L	S	410				
	08.10	Verduurzamen Morskwartier	L	S	19	19	19	19	19
	08.11	Fair Practice Code	L	I	-55				
				S	55	225	225	225	225
	08.12	Herhuisvesting Bibliotheek	L	I	200				
	08.13	Jubileumjaar Leidens ontzet 450 jaar	L	I		600			
	08.15	Amendement meer voor makers	L	S		50	50	50	50
Bijsturing	08.14	Ombuigingsvoorstel cultuur	L	S		-25	-125	-225	-225
Tot.					1.644	1.700	776	716	716

Bedragen x € 1.000,-

Budgettair neutraal

08.01 Reserve sportstimulering schaatsen

Het teruglopen van het aantal vrijwilligers en de dalende trend van deelname aan het langebaanschaatsen zouden na opening van de ijshal op termijn tot een moeizamere exploitatie kunnen leiden dan vooraf gedacht met risico op een (structureel) negatief exploitatieresultaat. De Stg. IJshal maakt zich hier zorgen over. Daar staat tegenover dat zij een volle onderhoudsreserve hebben die zij in de toekomst niet in die mate nodig hebben. Voorgesteld wordt om de Subsidie die de Stg. IJshal de afgelopen jaren ontvangen heeft te verrekenen met de vrijval vanuit de onderhoudsreserve van de Stg. IJshal, en dit conform de subsidieverordening terug te vorderen. Conform afspraak dragen zij € 300.000 bij aan de financiering IJshal. Dit is onderdeel van genoemde

terugvordering. Omdat het op dat moment weer gemeentelijk geld betreft mogen wij dit vanuit de Bbv regelgeving niet rechtstreeks bijdragen aan het project nieuwbouw IJshal. Derhalve wordt de bijdrage Stg. IJshal aan het project afgeraamd waardoor de kapitaallasten toenemen. Hiervoor wordt vanuit de terugvordering € 300.000 toegevoegd aan de reserve Afschrijving Investerings(AI) waarbij de toegenomen kapitaallasten gedekt worden door een onttrekking uit de reserve AI. De hoogte van het krediet wijzigt niet. De Stg IJshal verwacht de komende maanden ook nog kosten te maken derhalve is het resterende bedrag niet zeker. Voorgesteld wordt om nu uit te gaan van het maximum van €500.000 terugvordering en hiervan €200.000 storting in een nieuw te vormen reserve Sportstimulering Schaatsen op te nemen ter dekking van eventueel tekort op de exploitatie in de komende jaren.

Daarnaast heeft de Stg. IJshal aangegeven een optie voor een autopilotsysteem op de ijsdweilmachines te willen lichten. De meerinvestering die hiermee gemoeid is kan binnen 4 jaar worden terugverdiend, ruimschoots binnen de afschrijvingstermijn van dit systeem, waardoor de exploitatie van de ijsshal per saldo robuuster wordt. De besparing wordt enerzijds behaald door minder waterverbruik en energieverbruik als gevolg van nauwkeurigere methode van ijspreparatie en anderzijds door een aanzienlijke besparing op personeelskosten. Voor de meerinvestering á € 222.000 wordt voorgesteld een aanvullend krediet te verstrekken waarbij de kapitaallasten € 23.439 bedragen. Voorgesteld wordt deze kapitaallasten conform de afspraak met de Stg. IJshal te dekken door de huur te verhogen met € 23.439.

08.02 Nieuwbouw/renovatie kleedkamergebouwen Sportpark Kikkerpolder I, Kikkerpolder II en Sportpark Noord

Voor drie kleedgebouwen is de uitkomst na onderzoek dat renovatie of sloop/nieuwbouw voor de hand ligt. Het gaat daarbij om de kleedgebouwen op de sportparken Kikkerpolder 1 (hoofdgebruiker UVS en mede gebruiker LSVV) hier willen we de bestaande kleedvoorzieningen rooveren en uitbreiden met twee extra kleedkamers en lockervoorzieningen/bergingen onder de bestaande tribune realiseren. Kikkerpolder 2 (hoofdgebruikers Lugdunum en Biento) hier wordt gedacht aan realisatie van 4 nieuwe kleedkamers en aanverwante ruimtes met de mogelijkheid dat deze uitgebreid kunnen worden naar 6. Tot slot, Sportpark Noord (hoofdgebruiker Roodenburg) hier komen nog 6 kleedkamers met aanverwante ruimtes terug en wordt een aangebouwde verenigingsruimte verwijderd. Alle kleedruimtes gaan na renovatie en nieuwbouw voldoen aan de vastgestelde kaders voor wat betreft duurzaamheidsthema's.

Voor deze werkzaamheden is al een krediet beschikbaar van 1.300.000. Daarnaast wil de gemeente 1.161.000 uit onze voorziening laten vrijvallen, als dekking voor genoemde werkzaamheden. Deze vrijval was al beschikbaar voor de instandhouding van deze kleedgebouwen op de hierboven genoemde sportaccommodaties. Deze vrijval van groot onderhoudsmiddelen wil de gemeente gaan inzetten om de reeds genoemde, benodigde renovaties en nieuwbouwplannen te kunnen realiseren.

Wanneer hier niet de goedkeuring van college en raad voor wordt gegeven kunnen de middelen uit de voorziening niet vrijvallen want dan zijn deze nodig voor de instandhouding van de huidige verouderde kleedgebouwen.

Mee / tegenvaller

08.03 Aanleg ICT-voorzieningen nieuwe sportaccommodaties

Bij het opstellen van de projectopdracht voor de nieuwbouw van Combibad-IJshal en Sportcomplex 1574 is er van uitgegaan dat de ICT kosten in de nieuwe accommodaties gedekt konden worden uit het ICT budget voor 5 Mei Hal en 3 Octoberhal. De ICT kosten in de nieuwe sportaccommodaties blijken echter fors hoger dan de ICT kosten in de bestaande accommodaties. Hoge *incidentele* kosten voor aanleg en installatie. En hogere *structurele* kosten omdat een sporthal anno 2023 hele andere ICT-voorzieningen heeft dan een sporthal die 50 jaar geleden gebouwd is. In de nieuwe sportaccommodaties betreffen de ICT-kosten de aanleg van glasvezelkabel naar de accommodaties, Wifi, 15 werkplekken voor medewerkers afd. Sportaccommodaties, toegang, ticketing, beeld en geluid. De aanname dat we met bestaande ICT budgetten nieuwe ICT voorzieningen kunnen betalen is onjuist gebleken. De eenmalige installatiekosten bedragen € 702.000. De structurele kosten bedragen € 119.000.

Het incidentele bedrag is voor € 321.000 gedekt vanuit bestaande ICT-budgetten. De niet-gedekte incidentele kosten van € 381.000 kunnen worden gedekt uit de reserve Bedrijfsvoering concern en het budget dat twee jaar geleden is gereserveerd voor ICT-voorzieningen voor de nieuwe sportaccommodaties. Voor de structurele kosten is structurele dekking mogelijk van € 13.000 uit bestaand ICT budget voor de te slopen sportaccommodaties aangevuld met een structurele bijdrage van de Stichting IJshal in de ICT-kosten (a € 12.000). Het niet gedekte deel van de structurele ICT kosten bedraagt dus € 94.000.

08.04 Uitbreiding huisvesting collectie met extra depotopslag.

Het huidige externe depot van Museum De Lakenhal is dusdanig overbelast dat adequate collectieopslag en beheerwerkzaamheden niet uitgevoerd kunnen worden. Daardoor zijn er grote veiligheidsrisico's voor medewerkers en kans op schade aan (en vermissing van) objecten. Benodigde controles kunnen niet of onvoldoende worden uitgevoerd. Interessante verwervingen kunnen niet worden aangenomen omdat het

museum geen mogelijkheid heeft om zijn plicht na te komen deze objecten volgens museale standaard op te slaan. Ook de opslagcapaciteit van de interne depots in het museum is bereikt. Om incidenten voor te zijn is het van belang om het interne depot te ontlasten. Om minimaal een decennium voldoende ruimte te hebben en de genoemde risico's te vermijden, is verruiming van de capaciteit van de huisvesting van de gemeentelijke collectie noodzakelijk. Hiermee is een extra budget van € 90.000 voor huur van externe depotruimte gemoeid.

08.05 Energiecompensatie culturele instellingen

De culturele sector is hard getroffen door de coronamaatregelen: publieksactiviteiten waren niet of nauwelijks mogelijk en veel makers en instellingen konden het omzetverlies moeilijk opvangen. Toen afgelopen voorjaar ook nog de oorlog in Oekraïne begon en als neveneffect daarvan ook de energiecrisis de kop opstak. De gemeente wil de culturele instellingen compenseren voor de gestegen energieprijzen. Zonder een compensatie moeten de gestegen prijzen doorberekend worden in bijvoorbeeld ticketprijzen waardoor cultuur ontoegankelijker wordt gemaakt. Ook het kabinet ziet de ernst in van deze situatie. In de voorjaarsnota 2023 worden extra middelen beschikbaar gesteld via het gemeentefonds om de stijgende kosten op te vangen voor onder andere (semi)maatschappelijke organisaties.

De bijdrage energiekosten aan de totale inflatie over 2022 bedraagt 4,6%. Daarnaast is uitvraag gedaan bij culturele instellingen in Leiden omtrent energiestijging. De gestegen energiekosten van de culturele instellingen zijn in lijn met de landelijke trend. Om de culturele instellingen te compenseren wordt in 2023 een budget van € 555.000 beschikbaar gesteld en in 2024 een budget van € 277.500.

08.06 Inflatiecompensatie culturele instellingen

Het inflatiecijfer van 2022 is het hoogste in bijna 50 jaar. De culturele sector werd in de afgelopen jaren al hard getroffen door de coronamaatregelen, daar kwamen in 2022 ook nog de gestegen prijzen boven op. De gemeentelijke subsidies zijn in 2022 geïndexeerd met 1,7%. De loon- en prijsontwikkeling (excl. energie) ligt op 4,81%. Zonder een goede indexering moet worden bezuinigd, bijvoorbeeld op het onderhoud aan gebouwen. Ook het kabinet ziet de ernst in van deze situatie. Vanuit het gemeentefonds krijgt Leiden extra middelen voor de hogere loon- en prijsontwikkeling. Om de culturele instellingen te compenseren wordt een structureel budget aan de culturele begroting toegevoegd van € 370.000,-.

08.07 Vrijval krediet Jeugdorp

Dit krediet is in 2014 beschikbaar gesteld voor de nieuwbouw van huisvesting in. Op dit moment is er geen zicht op het gebruik van het krediet voor dit doel. Bij deze kaderbrief stellen we voor om dit krediet alsnog af te sluiten. De kapitaallasten(€ 20.722) vallen vrij ten gunste van de algemene middelen.

Nieuwe uitgaven

08.08 Sportpark De Mors

Bij het raadsbesluit van september '21 is besloten om het Wijkspark De Mors op te waarderen en hier een budget van ca. € 3,4 miljoen aan te verbinden. Het project behelst een vergroting van het hoofd rugbyveld, inpassing van het derde rugbyveld welke in de Vlietzone is verdwenen en compensatie van één kunstgrasveld voor de beide voetbalverenigingen. In het budget van € 3,4 miljoen was geen ruimte opgenomen voor ongebonden sport en wijkfunctie. De kosten voor het oorspronkelijke voorstel inclusief een recreatieve wijkfunctie en ongebonden sport wordt tegen huidige marktprijs begroot op € 5,8 miljoen. Een toename van ongeveer € 2,4 miljoen. Hiervoor kan een skatepark gerealiseerd worden omringd door groen met ruimte voor extra ongebonden buitensport en een groene recreatieve functie op de steenwisselplaats. In het beschikbare budget is tevens ruimte voor de omzetting van één natuurgras voetbalveld naar kunstgras. Gezien de benodigde trainingscapaciteit voor de drie grote sportverenigingen (DoCoS, Sporting Leiden en DIOK) is het nodig om in plaats van kunstgrasveld drie kunstgrasvelden te realiseren. Hiervoor is een extra investering van € 2,0 miljoen nodig.

Omdat de oorspronkelijke investering met een afschrijvingstermijn van twaalf jaar is opgenomen en er nu meer bekend is over de werkzaamheden zijn de afschrijvingstermijnen aangepast naar de juiste afschrijvingstermijnen conform de financiële verordening van Leiden waardoor de toename van de investering voor een groot deel gedekt is. Daarnaast is bij het beleidsakkoord Samen leven in Leiden 2022-2026 voor 2024 € 1,0 miljoen beschikbaar gesteld voor investeringen in sportaccommodaties; het op peil brengen en houden van de sportinfrastructuur. Dit budget wordt ingezet ten behoeve van het uitbreiden van de kunstgrasvelden. Voor de herinrichting van het sportpark is dan aanvullend structureel € 32.358 nodig. De verduurzamingskosten zijn apart opgenomen als aanmelding 08.09.

De doorontwikkeling van het sportpark De Mors heeft consequenties voor de onderhoudskosten. Enerzijds verandert een viertal sportvelden van formaat of soort (van natuurgras naar kunstgras). Dat leidt tot een ander soort onderhoud, maar niet tot een wijziging van het benodigde onderhoudsbudget. Het onderhoudskosten voor het ene soort of formaat sportveld, verschilt niet die van een ander soort of formaat sportveld. Anderzijds krijgt de steenwisselplaats een andere invulling en zal in separate besluitvorming aan uw raad worden voorgesteld het gebied inclusief de 3 Octoberhal door te ontwikkelen tot respectievelijk een parkomgeving

en openbare ruimte voor skate- en urban sporten. De jaarlijkse onderhoudskosten voor deze twee gebieden worden geraamd op circa € 40.000 vanaf 2026.

08.09 Aanpassing viering en waarborgen veiligheid 3 oktober viering

In onze brief van 4 maart jl. hebben wij u geïnformeerd over de 3 oktoberviering van 2023. In 2021 en 2022 zijn er bij de viering van 3 oktober geen grote evenementen georganiseerd. Wel is in 2021 en 2022 een jongerenfeest georganiseerd wat druk bezocht was en duidelijk in een behoefte heeft voorzien. Kaartjes waren in no time verkocht. De wens is dan ook om in 2023 wederom een jongerenfeest te organiseren. De verwachte kosten bedragen € 220.000. Daarnaast zijn er € 60.000 hogere kosten voor oa verkeersregelaars en rijplaten. Totaal is er € 280.000 extra nodig.

De horeca wil in navolging van 2022 in de binnenstad wat meer evenementen organiseren en hebben in 2019 laten weten niet meer verantwoordelijk te willen en kunnen zijn voor de veiligheid. Om de veiligheid voor de bezoekers in de binnenstad en op de kermis zoveel mogelijk te waarborgen is het noodzakelijk om extra beveiliging en controle veiligheid kermisattracties in te zetten. Kosten hiervan worden geraamd op € 130.000,- Door deze maatregelen worden publiekstroken o.a. meer en meer gespreid en kunnen we terug naar een gezellige, open viering zonder hekken.

08.10 Verduurzamen Morskwartier

In 2020 heeft het college van B&W de 'Routekaart verduurzaming gemeentelijk vastgoed: Paris Proof in 2050' vastgesteld. Hierin staan de doelen beschreven die het gemeentelijk vastgoed in 2050 energieneutraal moeten maken. De doelen in de routekaart zijn leidend geweest bij het opstellen van een Duurzaam MJOP en MIP voor het gemeentelijk sportvastgoed in de kernportefeuille. De kernportefeuille omvat alle sportvastgoed dat naar verwachting langdurig in stand wordt gehouden. Niet in de kernportefeuille opgenomen zijn de sportpanden die ofwel worden verkocht, ofwel worden gesloopt.

Bij het vaststellen van de routekaart waren de sportpanden op sportpark Morskwartier niet opgenomen in de strategische kernportefeuille vanwege de voorgenomen wijksparkontwikkeling. Eind 2020 is de ambitie op dit sportpark echter fors beperkt en is aangegeven dat herontwikkeling en of verduurzaming van het sportvastgoed geen deel (meer) zal gaan uitmaken van de ontwikkelplannen voor sportpark Morskwartier. Het resulteerde dat er voor deze sportpanden aanvullend maatwerkadviezen voor de verduurzaming zijn opgesteld. Om te voldoen aan onze ambitie betekent dit dat we in de voorziening een extra dotatie nodig hebben van € 238.500 verdeeld over het sportvastgoed. Gemiddeld een verhoging van onze voorziening van € 19.275 per jaar voor een periode van 20 jaar om de sportpanden op sportpark Morskwartier te kunnen verduurzamen.

08.11 De Fair Practice Code (FPC)

De Fair Practice Code (FPC) is een belangrijk punt in de Cultuurvisie Leiden 2020, De Kracht van Cultuur. Ook het podiumkunsten stembusakkoord roept op om ruimte te geven aan de code. Het naleven van de Fair Practice Code is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de gemeente, de directies van de instellingen en de raden van Toezicht.

De gemeente heeft een voorbeeldrol en wil verantwoordelijkheid nemen voor het eerlijk betalen van personeel bij de culturele basis infrastructuur (C6). Dit zijn instellingen (binnenkort) aangesloten bij Landelijke Vereniging en met goedgekeurd personeelsbeleid en een CAO. Dit vraagt vanaf 2024 een aanvullende structurele subsidie van 150.000 voor Ins Blau (verhoging loonkosten conform CAO) en € 75.000 voor de Nobel (pensioenopbouw conform CAO). Voor Ins Blau is in 2023 aanvullend nog een bedrag van € 55.000 nodig dat gedekt kan worden vanuit de resterende coronamiddelen. De aansluiting op de Fair Practice Code voor het hele culturele veld is onderdeel van de uitvoeringsagenda cultuurbeleid 2023-2024. De VNG verwacht dit jaar verdere richtlijnen vanuit het Rijk omtrent Fair pay.

08.12 Herhuisvesting bibliotheek

De gemeente Leiden wil in de binnenstad een eigentijdse en toegankelijke bibliotheek realiseren, die ook een ontmoetingsplek kan zijn voor alle Leidenaars. Het ontwikkelen van een moderne 'third place' bibliotheek vraagt meer structurele financiële middelen dan nu beschikbaar zijn. Uit de wensen en bedenkingen procedure over de huisvesting van de moderne bibliotheek kwam de wens om in de initiatieffase een aantal scenario's voor de modernisering van de bibliotheek uit te werken en een voorkeursscenario te kiezen: vernieuwing binnen huidig financieel kader, 'third place bibliotheek basis' en 'third place bibliotheek plus'. Daarna zal één scenario verder worden uitgewerkt tot een kaderbesluit. Vooruitlopend op de herhuisvesting is incidenteel € 200.000 benodigd in 2023 voor de uitwerking van de scenario's.

08.13 Jubileumjaar Leidens Ontzet 2024

In 2024 viert onze stad het 450-jarig jubileum van Leidens Ontzet. In het beleidsakkoord is daarover opgenomen dat er vanuit de gemeente wordt ingezet op een extra mooie viering van het Feest der Feesten. De 3 Oktober Vereniging heeft een prachtig concept jubileumprogramma samengesteld en de gemeente gevraagd om daar, naast de reguliere facilitering, in 2024 extra financieel aan bij te dragen. Het concept programma

voorziet in verbreding van de festiviteiten in de regio en een aantal aansprekende eenmalige initiatieven gericht op verschillende groepen Leidenaren. Daarnaast wordt voorgesteld om de stadsprogrammering van de viering en herdenking extra groot op te zetten. Voor het realiseren van de ambitie die is opgenomen in het beleidsakkoord wordt € 600.000 vrijgemaakt voor extra gemeentelijke kosten en een financiële bijdrage voor de 3 October Vereniging. Met deze bijdrage wordt een stevig fundament gelegd voor een onvergetelijke jubileumviering in 2024.

08.15 Budget voor autonome makers

Vanaf 2024 stelt de raad 50.000 euro van de beschikbare structurele ruimte beschikbaar voor autonome makers, creatieven en culturele initiatieven. Vanaf 2025 wordt dit aangevuld met de € 30.000 euro zoals voorgesteld onder aanmelding '08.14 Ombuigingsvoorstel cultuur'.

Bijsturing

08.14 Ombuigingsvoorstel cultuur

Om de grote opgaven binnen Cultuur gedeeltelijk te bekostigen moeten we financiële keuzes maken binnen het beschikbare cultuurbudget. Er is daarom kritisch gekeken naar de huidige cultuurbegroting. De verschillende culturele activiteiten zijn getoetst aan de Cultuurvisie, De Kracht van Cultuur. Afbouwen binnen de cultuurbegroting betekent in alle gevallen minder cultureel aanbod in de stad.

Het voorstel is om € 25.000 te korten op de subsidieregeling Historisch Stadsbeeld (SHS) en te stoppen met de subsidiëring van het Cultuurfonds. Door het stoppen met de subsidiëring van het Cultuurfonds valt uiteindelijk structureel € 230.000 vrij. Hiervan stellen we voor om € 200.000 in te zetten als ombuiging in deze Kaderbrief. Het restant van € 30.000 zetten we in voor culturele programmering. Bovenstaande levert een ombuiging op van € 225.000 binnen de programmabegroting Cultuur.

9

Maatschappelijke ondersteuning

Maatschappelijke ondersteuning

<i>Programmanummer</i>	9
<i>Commissie</i>	Onderwijs en Samenleving
<i>Portefeuille(s)</i>	Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Wonen, Bouwen en Welzijn

De missie van het programma Maatschappelijke Ondersteuning luidt:

“De gemeente Leiden wil een stad zijn waarin alle mensen, inclusief die met een zorgbehoefte, actief kunnen participeren en zelf de regie in handen hebben bij de wijze waarop hun zorgbehoefte wordt vervuld. Het gemeentelijke beleid is gericht op het activeren van mensen om hen in staat te stellen zelf deel te nemen aan de samenleving. Daarnaast organiseren we een vangnet voor de ondersteuning van zeer kwetsbare burgers die onvoldoende in staat zijn om voor zichzelf te zorgen.”

3.9.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 9 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.9.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Budgettair neutraal	09.01	Gezond in de Stad (GIDS)	L	I	89				
			B	I	-89				
	09.02	Tijdelijke regionale opvanglocatie dakloze jongeren Maansteenpad	L	I	905	1.350	1.350	95	
			B	I	-905	-1.350	-1.350	-95	
	09.03	Programma Oekrainers, statushouders en asielzoekers (OSA) - voorstellen nieuw beleid en beleidsintensivering	L	I	300	300	450	375	
			B	I	-300	-300	-450	-375	
	09.04	Herijking programma Leiden Inclusief	L	I	275	275	275		
			B	I	-275	-275	-275		
	09.05	Social impact aanvulling 2023	L	I	495				
			B	I	-495				
	09.06	Studentenwelzijn	L	I		120	120		
			B	I		-120	-120		
	09.07	Taakstelling sociaal domein 2026	L	S				2.306	
			B	I				-2.306	
	09.08	Regionaal programmateam maatschappelijke zorg	L	I	355	355			
			B	I	-355	-355			
Mee/Tegenvaller	09.09	Loon- en prijsontwikkeling sterke sociale basis	L	I	161				
				S	276	276	276	276	276
			B	I	-161				
	09.10	Loon- en prijsontwikkeling Wmo Woningaanpassingen	L	S	212	262	262	262	262
	09.11	Wmo-maatwerkvoorzieningen	L	I	1.600	800			
				S	-3.049	-2.249	-1.449	-1.449	
					1.449	1.449	1.449	1.449	1.449
Bijsturing	09.12	Invulling taakstelling sociaal domein vanaf 2027	L	S				-2.223	-3.336
									1.114
Tot.					488	538	538	-1.685	-236

Bedragen x € 1.000,-

Budgettair neutraal

09.01 Gezond in de Stad (GIDS)

Medio december 2022 zijn extra rijksmiddelen, opgenomen in de decembercirculaire, ontvangen voor bevordering van de gezondheid. Via resultaatbestemming worden deze middelen (€ 89.000) gestort in de reserve sociaal domein. In 2023 worden deze middelen weer onttrokken aan de reserve en toegevoegd aan het gezondheidsbudget.

09.02 Tijdelijke regionale opvanglocatie dakloze jongeren Maansteenpad

Voor een tijdelijke regionale opvanglocatie voor jongeren aan het Maansteenpad in Leiden is een budget nodig van in totaal € 3,7 miljoen voor de komende drie jaar, volledig gedekt door een onttrekking aan de reserve Sociaal domein, geoormerkt deel voor Beschermd wonen (regionale middelen). Het doel is om jongeren die nu in de regionale opvanglocatie 'de Nieuwe Energie' worden opgevangen onder te brengen op een andere locatie. De ondersteuning kan daardoor beter op jongeren worden toegespitst. Hiermee breiden we de regionale plekken voor de opvang voor dak- en thuislozen tijdelijk uit. De kosten die met het inrichten van deze locatie gemoeid zijn betreffen de eenmalige verbouwkosten van het Maansteenpad (€ 250.000), de huisvestingskosten en de kosten voor begeleiding vanaf medio 2023 - medio 2026. De bedragen zijn gebaseerd op een businesscase die is opgesteld in samenwerking de Binnenvest Cardea; de partijen die uitvoering zullen

geven aan de voorziening. De commissie Maatschappij van Holland Rijnland heeft op 17 mei jl. ingestemd met het voorstel om een tijdelijke regionale opvanglocatie voor dakloze jongeren in te richten, met als dekking een onttrekking aan de reserve Sociaal domein, geoormerkt deel voor Beschermd wonen (regionale middelen). Wanneer de doordecentralisatie van de maatschappelijke opvang helemaal is doorgevoerd en geïmplementeerd, zal het benodigde aantal regionale opvangplekken naar verwachting afnemen. Als onderdeel van de herontwikkeling van het energiepark in Leiden wordt er een nieuwe regionale opvanglocatie gebouwd. De locatie wordt in 2026 opgeleverd en zal ook geschikt worden gemaakt om jongeren op te vangen, gescheiden van andere daklozen. Vanaf dat moment zullen alle kosten, inclusief de kosten voor de jongerenopvang, worden gedekt door het (regionale) budget voor de specialistische Maatschappelijke zorg.

09.03 Programma Oekraïeners statushouders en asielzoekers (OSA) nieuw beleid en beleidsintensiveringen

In het kader van Programma OSA wordt rekening gehouden met de volgende (nieuwe) taken:

- Woon-leer-werk traject Studenten en Statushouders (Alrijne Houtlaan project)
- Sociaal beheer en plankosten huisvesting statushouders

Het betreft incidentele budgetten die worden gedekt uit de reserve Oekraïne, statushouders en asielzoekers (OSA).

09.04 Herijking programma Leiden inclusief

Het programma Leiden Inclusief is eind 2021 gestart. In 2022 heeft parallel aan de uitvoering van de oorspronkelijke acties een herijking plaatsgevonden. Met de herijking is een ambitie geformuleerd en zijn er drie doelen vastgesteld. Dit is de kapstok waar alle activiteiten in het programma onder vallen. Met deze herijking geven we uitvoering aan het collegeakkoord. De ambitie en drie doelen leiden tot een beweging in de organisatie, ons netwerk en uiteindelijk tot meer inclusie en gelijkwaardigheid in de gehele samenleving. Om dit te bereiken is veel inzet nodig. De huidige middelen zijn niet toereikend om deze volledige beweging in gang te zetten. Er zijn twee scenario's. Bij het eerste scenario behouden we de huidige middelen en zetten we in op meer diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid in onze eigen ambtelijke organisatie. Daarnaast worden medewerkers geadviseerd om het beleid en de dienstverlening meer inclusief en gelijkwaardig te laten zijn. Bij het tweede scenario zetten we in op de hele beweging en investeren we in het opbouwen van interne en externe netwerken, het trainen en opleiden van onze medewerkers, doen we onderzoek en organiseren we activiteiten om de bewustwording in de Leidse samenleving te vergroten op dit thema. Om dit mogelijk te maken is er incidenteel t/m 2025 € 195.000 benodigd voor personeel en € 80.000 activiteitengelden. De dekking hiervoor komt uit een onttrekking aan de reserve Sociaal Domein.

09.05 Social impact aanvulling 2023

Betreft tijdelijke activiteiten of tijdelijke extra inzet in het kader van het social impact programma dat als doel heeft om de (langdurige) gevolgen van corona te verminderen. Extra inzet vanuit de Sterke sociale basis: 1) voor de groeiende doelgroep die in armoede leeft 2) goed met geld leren omgaan en daarbij gericht op zelfredzaamheid 3) taalontwikkelaar voor mensen met een taalachterstand en 4) digivaardigheden bijbrengen. Daarnaast het opleiden van vrijwilligers die de thuisadministratie verzorgen van mensen die de financiën niet op orde hebben, extra inzet jeugdwerkers op jongeren in de Stevenshof, onderzoek naar vroegsignalering studentenwelzijn, expositie 'Niet zomaar voorbij' dat effect corona op fysieke, sociale en financiële gezondheid laat zien en extra inzet van beleidscapaciteit. In totaal bedragen de incidentele kosten afgerond € 0,5 miljoen. Het deel social impact van de reserve sociaal domein bevat ultimo 2022 nog € 1,8 miljoen aan geoormerkte middelen. Het programma social impact loopt tot 2024.

09.06 Studentenwelzijn

Het verminderde studentenwelzijn is sinds de coronacrisis vergroot en uitvergroot. Het welzijn werd de jaren ervoor al minder maar heeft sinds corona een duik genomen en dat is ook duidelijker naar voren gekomen. Tijdens de coronacrisis is er ingesprongen op deze nijpende situatie vanuit middelen vanuit het programma social impact. Per november 2021 zijn twee studentambtenaren in dienst genomen die de stem van de studenten binnen de gemeente vertegenwoordigen en mede uitvoering geven aan het actieplan studentenwelzijn rondom onder meer sociale veiligheid, prestatiedruk, gelijkwaardigheid, financiële stress en alcohol- en middelengebruik. Daarnaast is vanaf maart 2022 de functie ambtenaar studentzaken gecreëerd (tot die tijd was daar formeel maar 1 dag voor beschikbaar). Deze ambtenaar betreft studenten bij het beleid en beleidsafdelingen bij de studenten, faciliteert studentenwelzijnsinitiatieven en stimuleert samenwerking tussen studenten (hbo, mbo en wo), kennisinstellingen en organisaties in de stad. De afgelopen periode is hierdoor de samenwerking rond studentenwelzijn in Leiden tot stand gekomen en is er meer aandacht besteed aan specifieke groepen studenten zoals internationale studenten en mbo-studenten (gelijkwaardige studententijd). Politiek-bestuurlijk beseft men de noodzaak van aandacht voor studentenwelzijn en het meer betrekken van jongeren bij gemeentebestuur. Het gaat om 1/3de van de Leidse bevolking. Een jonge en kwetsbare groep met veel potentie. In het coalitieakkoord is de ingezette lijn bestendigd. Zo wordt extra aandacht gevraagd voor mentaal welzijn en heeft het college toegezegd landelijk de trekker te zijn op het onderwerp studentenwelzijn binnen het Netwerk Kennisstedes. Ook de gemeenteraad volgt het onderwerp nauwlettend en heeft de urgentie benadrukt met de motie 'aandacht voor mentale gezondheid onder jongeren'. Het programma social impact eindigt eind 2023. In samenwerking met de brede aanpak op mentaal welzijn en eenzaamheid,

studenten(organisaties), kennisinstellingen en andere partners in de stad zoals de SSB, kan de focus op studentenwelzijn zodoende blijven bestaan. De gemeente heeft hierin een belangrijke verbindingsfunctie tussen deze partijen. Met de inzet van € 120.000 vanuit de reserve sociaal domein voor zowel 2024 als 2025 kan de aandacht voor studentenwelzijn voorlopig bestaan. We kijken in die twee jaren waar dit voor daarna binnen de organisatie geborgd kan worden.

09.07 Taakstelling sociaal domein 2026

Vorig jaar is besloten om de taakstelling in het sociaal domein tot en met 2025 in te vullen en nog geen beleid te ontwikkelen gericht op invulling van de taakstelling vanaf 2026. Er resteert vanaf 2026 een structurele taakstelling van afgerond € 2.306.000. Gezien de stand van de reserve sociaal domein wordt de taakstelling 2026 ingevuld met een onttrekking van € 2.306.000 aan de reserve sociaal domein.

09.08 Regionaal programmateam maatschappelijke zorg

Voor de organisatie van het Regionaal programmateam Maatschappelijke zorg is € 355.000 nodig per jaar voor 2023 en 2024, dekking vanuit de reserve Sociaal domein, geoormerkt deel voor Beschermd wonen. Het programmateam is een belangrijke schakel in de samenwerking m.b.t. de doordecentralisatie en transformatie van de Maatschappelijke zorg. Vertegenwoordigers uit de subregio's nemen deel aan het team en geven sturing aan de transformatie. Het team adviseert de commissie Maatschappij Holland Rijnland. Dit is essentieel voor een succesvolle doordecentralisatie. In gezamenlijkheid wordt de decentralisatieopgave begeleid, gemonitord en waar nodig bijgestuurd (conform PHO Holland Rijnland 23 november 2022).

Mee / tegenvaller

09.09 Loon- en prijsontwikkeling sterke sociale basis

De contracten met de Sterke sociale basis partners worden jaarlijks met een andere indexeringspercentage verhoogd dan waarmee de budgetten in de Leidse begroting worden geïndexeerd. De onderindexering deed zich ook al voor in 2021 en 2022, maar toen was de onderindexering beperkt en kon het worden opgevangen binnen het beleidsterrein. Door de hoge inflatie bedraagt in 2023 de structurele onderindexering € 276.000. Daarnaast heeft een van de SSB-partners aangeven met onvoorziene extra energiekosten (€ 161.000) te kampen, die vooralsnog als incidenteel wordt beschouwd en gedekt zullen worden uit de reserve sociaal domein. De contracten zijn per medio 2020 ingegaan en inhoudelijk heeft er geen verandering binnen deze contracten plaatsgevonden. Voor de afgesloten addenda is voldoende dekking beschikbaar. De contracten lopen door tot medio 2025 en kunnen daarna worden verlengd.

09.10 Loon- en prijsontwikkeling Wmo Woningaanpassingen

In de aanloop naar 2023 heeft er een forse prijsverhoging plaatsgevonden door de grootste aanbieder. Daarnaast zijn de tarieven bij deze aanbieder verder gestegen als gevolg van de nieuwe aanbesteding, waarvan het contract per 1 mei 2023 ingaat. Ten opzichte van 2022 bedraagt de stijging 37%. Hoewel de totale uitgaven aan woningaanpassingen jaar op jaar kunnen verschillen (2022 € 1,01 miljoen, 2021 € 1,34 miljoen, 2020 € 1,03 miljoen en 2019 € 1,44 miljoen) moet het budget vanaf 2023 wel verhoogd worden. In de begroting 2023 is slechts een indexering van 2,3% toegepast. Het huidige budget 2023 bedraagt € 1,36 miljoen. De verwachte extra kosten in 2023 worden geschat op € 212.000 en vanaf 2024 op € 262.000.

09.11 Wmo-maatwerkvoorzieningen

De prijsstijging van de Wmo-maatwerkvoorzieningen per 2023 (9,5%) is veel hoger dan de door Leiden toegepaste index (2,3%). Voor een deel kan de prijsstijging worden opgevangen binnen het bestaande budget. Voor huishoudelijke hulp en begeleiding geldt dat er in 2020 een volumestijging is geraamd in de periode 2020 t/m 2024 van in totaal € 4,8 miljoen. De structurele last van deze volumestijging is in de meerjarenbegroting grotendeels gedekt door het opnemen van de taakstelling sociaal domein. Nu nog € 2,3 miljoen structureel, maar was begin vorig jaar nog € 4,1 miljoen structureel. De verlaging van de taakstelling komt door het inzetten van extra ontvangen rijksmiddelen jeugdhulp. De kosten zijn als gevolg van de onderindexering € 1.449.000 structureel hoger. Doordat de taakstelling sociaal domein tot en met 2026 is ingevuld, is de structurele compensatie pas nodig vanaf 2027.

De geraamde volumestijging in 2023 en 2024 kan gezien de ontwikkelingen in de eerste maanden van 2023 vooralsnog deels worden afgeraamd. Ook het gebruik van de regio-taxi blijft achter. Dit leidt tot een storting in de reserve sociaal domein van € 1.600.000 in 2023 en € 800.000 in 2024. Bij de 2e voortgangsrapportage zal wederom naar de kostenontwikkeling worden gekeken.

Bijsturing

09.12 Invulling taakstelling sociaal domein vanaf 2027

Met de tegenvaller in programma 7 beleidsterrein Jeugd neemt de opgave binnen het sociaal domein toe tot € 3,4 miljoen. We kiezen ervoor om deze taakstelling de volgende kaderbrief voor € 2,3 miljoen (geïndexeerd naar prijspeil 2024) in te vullen met concrete maatregelen. Hierbij betrekken we ook de uitkomsten van de Hervormingsagenda Jeugdhulp. Doordat we deze taakstelling voorzien van concrete maatregelen kan vanaf 2026 de behoedzaamheidsruimte structureel met € 2,2 miljoen (prijspeil 2023) vrijvallen.

10

Werk en inkomen

Werk en inkomen

<i>Programmanummer</i>	10
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen
<i>Portefeuille(s)</i>	Energie, Werk en Inkomen en Cultuur Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs

De missie van het programma Werk en inkomen luidt:

De gemeente Leiden stimuleert haar inwoners om door werk zelfstandig in het bestaan te voorzien, bevordert maatschappelijke participatie en biedt waar nodig een financieel vangnet.

3.10.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 10 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.10.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Budgettair neutraal	10.01	Eerste hulp bij geldzorgen	L	I	-434	360	360	360	
			B	I	434	-360	-360	-360	
	10.02	Armoedebeleid	L	I		420			
			B	I		-420			
Mee/Tegenvaller	10.03	Kostenstijging DZB	L	S	2.238	1.612	988	990	993
			B	S	-568	-312	-219	-226	-232
Tot.					1.670	1.301	769	764	761

Budgettair neutraal

10.01 Eerste hulp bij geldzorgen

De extra inzet vanuit het programma Social Impact voor vroegsignalering Eerste Hulp Bij Geldzorgen stopt eind 2023. De extra inzet willen we graag continueren voor de komende drie jaar (2024-2025-2026). Dekking is deels mogelijk uit de reeds geraamde social impact middelen en deels uit de reserve sociaal domein. In 2023 is in totaal € 794.280 extra geraamd vanuit de Social Impact-middelen. Daarvan wordt € 360.000 overgeheveld naar 2024 en € 74.280 naar 2025. In 2025 is dan een onttrekking aan de reserve sociaal domein nodig van € 285.720 en in 2026 van € 360.000. Mocht blijken dat in de meicirculaire van 2023 (structurele) financiële middelen beschikbaar komen voor schuldhulpverlening, dan zou de dekking en de duur van de extra inzet aangepast kunnen worden. Uitbreiding van de vroegsignalering is van belang om nog meer inwoners vroegtijdig te kunnen bereiken zodat problematische schulden voorkomen worden. Zo wordt dit ook in de 'aanpak geldzorgen, armoede en schulden' vanuit het kabinet in juli 2022 benoemd. Daarnaast kan met de financiering de extra aandacht voor jongeren die nu vanuit de middelen social impact mogelijk is, gecontinueerd worden. tot en met 2026.

10.02 Intensivering armoedebeleid 2024

Op dit moment wordt het nieuwe armoedebeleid geschreven dat vanaf 2024 zal gelden voor een periode van drie jaar. Er zijn veel landelijke ontwikkelingen gaande die inwoners met een laag inkomen hard raken. Afgelopen jaren speelden bijvoorbeeld de coronacrisis, energiecrisis en inflatiecrisis. We willen een armoedebeleid opzetten waarin de inwoners met een laag inkomen voldoende ondersteuning krijgen om maandelijks rond te komen, hulp krijgen om uit de armoede te raken en te kunnen participeren in de maatschappij. Het huidige beleid, dat deels incidenteel gedekt is zoals het volwassenenfonds, wordt grotendeels voortgezet in 2024 en dat vraagt om een extra budget van € 355.000 dat volledig gedekt wordt door een onttrekking aan de reserve sociaal domein. De extra budgetten voor het voortzetten van de intensiveringen in 2025 en 2026 zullen worden betrokken bij het beleidsplan dat in het najaar zal worden aangeboden aan de raad.

Daarnaast is uit een onderzoek naar de landelijke en Leidse armoederegelingen gebleken dat er een aanzienlijke armoedeval is voor inwoners met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum. Zij komen namelijk net niet in aanmerking voor allerlei armoederegelingen. Door de inkomensgrens van Stichting Leergeld te verhogen naar 130%, voorkomen we dat deze groep in de schulden raakt en krijgen meer kinderen de ondersteuning die nodig is op het gebied van school, vervoer en welzijn. De kosten voor het verhogen van de inkomensgrens naar 130% voor Stichting Leergeld, worden geraamd op € 65.000 in 2024 en worden volledig gedekt door een onttrekking aan de reserve sociaal domein.

Mee / tegenvaller

10.03 Kostenstijging DZB

DZB Leiden wordt geconfronteerd met flinke stijgingen in energie- en loonkosten. Gezien de omvang van deze lasten zijn deze stijgingen niet binnen de begroting van DZB op te vangen. In de aanmelding voor de loonkostenstijgingen is rekening gehouden met reeds begrote indexeringen, verwachte compensatie door het Rijk (wordt bekend in de mei-circulaire) en een gedeeltelijke doorberekening aan de regio-gemeenten. De kostenverhoging van de lonen die onder de SW-cao en de cao aan de slag vallen, zijn voor een groot deel hard (stijging WML) en voor een kleiner deel nog onderwerp van lopende cao-onderhandelingen. De extra structurele loonkosten bedragen afgerond € 1,0 miljoen vanaf 2023.

Daarnaast zijn de energielasten van de gehele gemeente, en dus ook DZB, met een factor zes duurder geworden. Dit betreft de tarieven die voor 2023 zijn vastgezet, dus de € 1,25 miljoen extra kosten geldt uitsluitend voor 2023 en de € 625.000 alleen voor 2024. In de jaren daarna zullen wellicht lagere tarieven gelden, maar het kostenniveau van voor de stijging zal waarschijnlijk niet meer terugkeren.

De extra baten van het Rijk en regio bedragen afgerond € 0,6 miljoen in 2023, dalend naar structureel afgerond € 0,2 miljoen vanaf 2026.

3.11 Algemene dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien

3.11.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Niet van toepassing.

3.11.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Autonoom	AD.01	Ontwikkeling Algemene uitkering gemeentefonds	L	S	-2.900	-3.633	-4.010	-4.505	-4.505
			B	S	-6.604	-4.904	-5.070	-1.313	-10.566
Mee/Tegenvaller	AD.02	Financieringslasten	L	S	-1.702	2.279	2.618	3.739	6.223
	AD.03	Kapitaallastenontwikkeling 2024 - 2027	L	S		-3.676	-3.343	-3.810	-3.610
	AD.04	Maximale kapitaallasten jaarschijf 2027	L	I					-4.500
				S					4.500
	AD.05	Onderuitputting kapitaallasten 2023	L	S	609				
	AD.06	Hogere kosten dienstverlening cluster PHV	L	S	448	397	378	382	395
	AD.07	Gevolgen groei van de stad voor de OZB	B	S	-500	-500	-500	-500	-850
Bijsturing	AD.02	Financieringslasten	L	S		600	600	600	600
	AD.08	Bijsturing loon- en prijscompensatie	L	S					-300
	AD.09	Kasschuif met marge concernreserve en reserve bouwleges	L	S					-500
	AD.10	Nacalculatie indexering OZB	B	S		-2.400	-2.400	-2.400	-2.400
	AD.11	Mutatie Concernreserve	L	I			2.443	1.128	4.358
			B	I	-2.231	-995			
Tot.					-12.881	-12.832	-9.284	-6.680	-11.156

Bedragen x € 1.000,-

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
Budgettair neutraal	OH.01	Invoeringskosten nieuw financieel systeem	L	I		1.900			
			B	I		-1.900			
	OH.02	Audiovisuele middelen raadszalen (Centrumregeling)	L	S	71	65	65	55	55
			B	S	-71	-65	-65	-55	-55
	OH.03	Extra risicobijdrage door voorstellen Kaderbrief (Centrumregeling)	L	S	-67	-74	-66	-52	-46
					80	105	97	79	72
			B	S	-13	-31	-31	-27	-26
Mee/Tegenvaller	OH.04	Prijsstijgingen onderhoud locaties en terreinen cluster Beheer	L	S	89	89	64	64	
	OH.05	Vervanging functionaliteiten 'Polydoc' applicatie	L	S	-90				
					450				
			B	I	-90				
	OH.06	Stijging loon uitzendkrachten inzameling en reiniging	L	S	78	78	78	78	78
	OH.07	Stijging loon uitzendkrachten sportaccommodaties	L	S	77	77	77	77	77
	OH.08	Hogere brandstofkosten	L	S	78				
	OH.09	Gevolgen nieuwe Cao (gemeentebreed)	L	S	3.600	3.618	3.618	3.623	3.623
			B	S	-176	-176	-176	-176	-176
	OH.10	Ontwikkeling energiekosten (gemeentebreed)	L	S	2.439	1.000			
			B	S	-635				
	OH.11	Cao-ontwikkeling cluster IDA (Centrumregeling)	L	S	1.162	1.489	1.489	1.489	1.489

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
			B	S	-283	-610	-610	-610	-610
	OH.12	Ontwikkeling energiekosten Tweelinghuis (Centrumregeling)	L	S	186	93			
	OH.13	Extra Woo-jurist	L	S	50	100	100	100	
	OH.14	Tekort financiële administratie	L	S		319	319		
			B	S		-77	-77		
	OH.15	Extra werkzaamheden jaarrekeningen	L	S		208	208		
			B	S		-50	-50		
	OH.16	Uitbreiding capaciteit gegevensbescherming (Privacy Officer)	L	S	47	94	94	94	
	OH.17	Europese richtlijn voor Cyber Security NIS2	L	S	160	160			
			B	S	-39	-39			
	OH.18	Groei en krimp van aantal accounts	L	S	327	327	94	94	94
			B	S	-94	-94	-94	-94	-94
	OH.19	Hogere deelnemersbijdrage Belastingssamenwerking Gouwe Rijnland (BSGR)	L	S	169				
	OH.20	Prijsindexatie IDA centrumregeling 2023 en 2024 e.v.	L	S	409	563	563	563	563
			B	S	-110	-253	-253	-253	-253
Nieuwe uitgave	OH.21	Verankering datagedreven werken	L	S	150	150	150		
Bijsturing	OH.06	Stijging loon uitzendkrachten inzameling en reiniging	B	S		-39	-39	-39	-39
	OH.09	Gevolgen nieuwe Cao (gemeentebreed)	B	S		-796	-796	-796	-796
Tot.					7.955	6.231	4.758	4.213	3.956

Bedragen x € 1.000,-

Autonoom

AD.01 Ontwikkeling Algemene uitkering gemeentefonds

In deze kaderbrief actualiseren we de raming voor de Algemene uitkering. Hierbij maken we een inschatting van de financiële ontwikkelingen die we in de komende meicirculaire mogen verwachten. Meer informatie over de aannames staan in het hoofdstuk Ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds.

Budgettair neutraal

OH.01 Invoeringskosten nieuw financieel systeem

Nadat in 2022 het project voor de vervanging van het financieel systeem is gestopt, wordt een nieuw project voorbereid. Van dit beschikbaar gestelde projectbudget van € 4,6 mln is nog € 2,7 mln beschikbaar. Ter voorbereiding op een nieuw aanbestedingstraject in het najaar voeren we een marktverkenning en marktconsultatie uit. De uitkomsten daarvan gaan we afzetten tegen de eisen en wensen voor een nieuw financieel systeem. Mogelijk leidt dat tot bijstelling van onze eisen en wensen. Eind 2023 kunnen we op basis van het invoeringsplan beter dan nu beoordelen wat een nieuw systeem naar verwachting gaat kosten. Het is reëel te veronderstellen dat er een gat zit ten opzichte van de middelen die we nu nog hebben en straks (weer) nodig hebben. Het is op dit moment echter voorbarig een definitief getal aan dat tekort te verbinden, inclusief welk deel dan voor rekening van Leiden en welk deel voor de afzonderlijke partnergemeenten zou komen. Vooralsnog ramen we 'met potlood' een bedrag van 1,9 mln. in de reserve Bedrijfsvoering Concern.

OH.02 Audiovisuele middelen raadszalen (centrumregeling)

De gemeenten Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude hebben de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio (voorheen Servicepunt71) opdracht gegeven om voor hun raadszalen de audiovisuele middelen te vernieuwen. Om deze opdracht goed uit te kunnen voeren moet investeringskrediet van in totaal € 440.000 beschikbaar gesteld worden, en is jaarlijks beheer- en onderhoudsbudget nodig. De kapitaallasten van de in 8 jaar af te schrijven kredieten en de jaarlijkse beheer- en onderhoudsbudgetten worden volledig gedekt door bijdragen van de partners, en is daarmee voor Leiden budgettair neutraal.

OH.03 Extra risicobijdrage door voorstellen kaderbrief (centrumregeling)

Over de eigen aanmeldingen bij de voortgangsrapportage/kaderbrief ontvangt de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio 2,6% risicobijdrage. Voor het deel van de aanmeldingen dat op de dienstverlening

aan de partnergemeenten betrekking heeft, ontvangen we van hen een risicobijdrage. Per saldo toont de aanlevering alleen het aandeel van Leiden.

Mee / tegenvaller

AD.02 Financieringslasten

De rente op de kapitaalmarkt is sinds begin 2022 sterk gestegen. Waar geld lenen tot en met begin 2022 zeer goedkoop tot gratis was, betalen we als gemeente nu 3,3% rente over langlopende geldleningen. Omdat we in het verleden relatief goedkope geldleningen met een lange looptijd hebben afgesloten, komen de hogere lasten de komende jaren geleidelijk onze meerjarenbegroting binnen. In komende kaderbrieven moeten we hierdoor rekening houden met een structurele tegenvaller op de rente, met name in het laatste jaar van de meerjarenbegroting.

De hoeveelheid leningen die we moeten aantrekken volgt rechtstreeks uit de (investerings)plannen en onttrekkingen aan de reserves die de raad in de meerjarenbegroting 2023-2026 heeft vastgesteld. Voor de kaderbrief wordt deze investeringsplanning aangevuld met de extra jaarschijf 2027 en vindt een nieuwe uitvraag van de verwachte uitgaven binnen de investeringen plaats. Bij deze uitvraag is extra aandacht besteed aan het zo reëel mogelijk plannen van de uitgaven (zie ook AD.03). Hiermee zou er vanuit de investeringen aanzienlijk minder planningsoptimisme in de ramingen moeten zitten.

Er is een kans dat de rente in de toekomst verder wordt verhoogd. Op dit moment is de inflatie nog steeds hoog. De Amerikaans Centrale Bank ('Fed') heeft de met 0,25% verhoogd tot 5,25% en kondigt nu een pauze aan in renteverhogingen. De door de Europese Centrale Bank vastgestelde depositorente is op dit moment 3,25%. Op 15 juni en 14 september staan beleidsvergaderingen van de ECB gepland.

Tot deze kaderbrief hielden we rekening met een stijgend rentebeeld. In de eerste jaren hielden we in de begroting rekening met de lage (actuele) marktrente, maar in latere jaren rekenden we met een rentestijging die oliep tot 3% in het laatste jaar van de meerjarenbegroting. De rente was in afgelopen jaren zo laag, dat de enige ontwikkelrichting omhoog leek. Met de stijging van de afgelopen periode zou de rente zowel kunnen stijgen als dalen. Er is een aantal argumenten om op termijn weer een rentedaling of stabilisatie van de rente te verwachten:

- Tot recent werden kortlopende leningen voor een lager tarief werden aangeboden dan langlopende leningen. Nu zien we op de kapitaalmarkt dat leningen met een lange rentevaste periode juist lagere rentepercentages kennen dan korter lopende leningen. Dit is een indicatie dat de markt verwacht dat de rente op termijn weer zal gaan dalen;
- Het CPB gaat er in het [centraal economisch plan \(CEP\) 2023](#) vanuit dat de inflatie voor uitgaven van overheden in 2023 rond 5,9% zal uitkomen maar richting 2027 weer zal dalen naar 1,9%. Hierbij gelden wel de nodige onzekerheden zoals de ontwikkelingen op de energiemarkt. Als de inflatie(verwachting) inderdaad daalt tot onder de inflatiedoelstelling van 2% van de ECB, zal de ECB ook terughoudend zijn om – na de verhogingen op korte termijn – verdere renteverhogingen door te voeren in de komende jaren.

Waar de rente in de afgelopen jaren eigenlijk alleen maar kon stijgen, kan deze nu beide richtingen op. Gezien de gewijzigde omstandigheden op de kapitaalmarkt is het verdedigbaar om voor de *langere termijn* geen stijging te begroten. Wel kiezen we ervoor om - gezien het aanzienlijke renterisico - de structurele behoedzaamheidsruimte vanaf 2024 met € 600.000 te verhogen, zodat hier enige buffer ontstaat. Het speculeren op een rentedaling is niet toegestaan.

Afhankelijk van de besluitvorming bij de ECB en de reactie van de markt hierop stellen we de rente bij. Vooralsnog werken de hogere ECB-rentes vooral op de *korte* rente en in mindere mate op de *lange* rente. Door de relatief hoge schuldpositie en de grote investeringsagenda, raakt een rentestijging de begroting meteen fors. Dit zijn dan *structurele* lasten die langjarig moeten worden gedekt. Door de grote volumes die ook binnen de investeringsplanning moeten worden geleend, leidt een verhoging of verlaging van de rente meteen tot een forse verhoging of verlaging van de rentelasten. Het effect van een eventuele rentestijging of -daling zal bij de Programmabegroting 2024-2027 worden betrokken

AD.03 Kapitaallastenontwikkeling 2024-2027

Het totaal van de kapitaallasten voor de begroting 2024 - 2027 laat, ten opzichte van de huidige begroting (2023 - 2026) in alle jaarschijven een voordelige ontwikkeling zien tussen € 3,2 en € 3,8 miljoen. Deze worden vooral veroorzaakt doordat projectplanningen zijn geactualiseerd en de kapitaallasten op basis hiervan reëler in de begroting zijn geraamd. Vooral op programma 4 Bereikbaarheid verschuiven kapitaallasten hierdoor naar achter, deels buiten het meerjarenbeeld (zie ook aanmelding AD.04 en het hoofdstuk ontwikkeling kapitaallasten en schuldquote).

AD.04 Maximale kapitaallasten jaarschijf 2027

In de begroting 2024 - 2027 zijn in de laatste jaarschijf nog niet de volledige en maximale kapitaallasten van de lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2024 – 2027 meegenomen. Een aantal

cash-flows zal in en na 2027 plaatsvinden waardoor kapitaallasten buiten de begroting 2024 – 2027 vallen. Vooralsnog wordt voor het maximale niveau van de kapitaallasten een toename verwacht van € 4.500.000. Dit effect zit voornamelijk op programma Bereikbaarheid en heeft betrekking op de investeringen in de Leidse Ring Noord. Voorzichtigheidshalve betrekken we deze cashflow in het structureel saldo 2027.

AD.05 Onderuitputting kapitaallasten 2023

Ten opzichte van de voor 2023 opgenomen stelpost onderuitputting kapitaallasten (€ 1,86 miljoen) ontstaat een incidenteel nadeel van € 609.000. Dit komt doordat de onderuitputting kapitaallasten - na verrekening met diverse gesloten systemen – uitkomt op € 1,25 miljoen.

AD.06 Hogere kosten dienstverlening cluster PHV

De hoge inflatie werkt ook door in de budgetten voor cluster Publiekszaken, Handhaving en Veiligheid. Op de budgetten voor inkoop van goederen en diensten treedt een stijging op van rond 7% die niet in bijvoorbeeld leges kan worden doorgerekend en waarop ook niet zonder consequenties voor dienstverlening kan worden bijgestuurd. Voor de continuïteit van dienstverlening stellen we voor om deze budgetten voor de prijsstijging te compenseren.

AD.07 Gevolgen groei van de stad voor de ozb

Het aantal niet-woningen in Leiden is toegenomen en ook het aantal woningen in Leiden groeit de komende jaren. Hiermee is het verantwoord om - met een voorzichtigheidsafslag - een extra baat uit de ozb op te nemen van € 500.000 vanaf 2023 en € 850.000 vanaf 2027. Zie ook het hoofdstuk loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen.

OH.04 Prijsstijgingen onderhoud locaties en terreinen cluster Beheer

De gemeentewerven Admiraal Banckertweg en Kenauweg zijn 40 jaar oud waardoor de onderhoudskosten de laatste jaren snel stijgen. In 2021 heeft het college besloten om het schuifplan uit te voeren. Onderdeel hiervan is de realisatie van een nieuwe Stadswerf. Daarom is in 2021 besloten om het onderhoud van beide werven te beperken tot correctief onderhoud (hoogst noodzakelijk onderhoud). Daarnaast worden we sinds 2021 geconfronteerd met veel hogere onderhoudskosten door prijsstijgingen in de markt. Dit gaat om een prijsstijging van gemiddeld 23,3 % (bron: CBS prijsstijgingen loon- en materiaalkosten bouw). Met inachtneming van de indexatie 2021-2022 (3%) gaat het om een prijsstijging van 14,2%. Gevraagd wordt deze extreme prijsstijging (17,2% - 3% = 14,2% = € 89.034) te compenseren omdat het onderhoudsniveau reeds geminimaliseerd is tot correctief onderhoud. Voorbeelden van correctief onderhoud: afgelopen jaar is een nieuwe verwarmingsketel geplaatst, elektra vernieuwd, rook- en CO-signalering vernieuwd en dak gerepareerd.

OH.05 Vervanging functionaliteiten Polydoc-applicatie

Polydoc is een applicatie voor de uitvoering van Werk en Inkomen binnen het Sociaal Domein dat het creëren van brieven en bijbehorende processen plus archivering ondersteunt. Vanwege ouderdom en operationele risico's van deze applicatie is vervanging noodzakelijk. Op dit moment loopt de uitvoering van W&I gevaar door deze situatie waarbij mitigerende maatregelen in techniek (technische aanpassingen) of organisatie (kennisvergroting medewerkers) onvoldoende oplossing bieden. Er is hierdoor feitelijk geen alternatief.

Op basis van ervaringscijfers uit Den Bosch, dat een soortgelijke inrichting heeft, worden de bijbehorende kosten ingeschat op € 450.000. Dit is op basis van een eerste voorlopige schatting. Van deze kosten kan 40% (€ 180.000) worden gedekt uit reguliere budgetten binnen het sociaal domein. Dit betreft de voorbereidingskosten. Dekkingsbronnen zijn voor € 90.000 het te verwachten overschot op de gebundelde uitkering (BUIG) in 2023 en voor € 90.000 de reserve sociaal domein (het deel van WMO, Minimabeleid en schuldhulpverlening).

OH.06-07 Stijging loon uitzendkrachten inzameling en reiniging en sportaccommodaties

In de meest recent vastgelegde raamovereenkomst met uitzendbureau Tempo Team is vastgelegd dat het salaris van de uitzendkrachten, in dienst van de gemeente Leiden, de cao van gemeenten volgt voor wat betreft de stijging van het loon. Voor een aantal afdelingen binnen het cluster Beheer betekent dit substantieel hogere kosten voor (seizoensgebonden) inhuur, waaronder inzameling en reiniging en sportaccommodaties. Daarnaast hebben uitzendkrachten per 1 januari 2023 ook recht op de eindejaarsuitkering van 6,75%. Gemiddeld is sprake van een prijsstijging van 14,9%, na indexeringen van de budgetten voor 2022 als onderdeel van de programmabegroting. De impact hiervan bij inzameling en reiniging is € 78.000. Hiervan kan een deel worden gedekt door de stijging van de afvalstoffenheffing met € 39.000 (zie tabel: bijsturing). De impact bij sportaccommodaties is € 77.000.

OH.08 Hogere brandstofkosten

De prijs van diesel is sterk gestegen door spanningen in de wereld en het beperkte aanbod van olie op de wereldmarkt. Dit resulteert in een tekort voor de brandstofkosten van het wagenpark van Leiden.

OH.09 Gevolgen nieuwe Cao (gemeentebreed)

In het kader van de nieuwe Cao 2023 is een aanvulling voor het loonbudget nodig. De totale kosten worden berekend op maximaal € 3.630.000 (excl. DZB en centrumregeling IDA). Waar Leidse ambtenaren werken voor dienstverlening aan andere gemeenten worden deze hogere kosten in tarieven doorberekend. Daarnaast stellen we voor om de hogere kosten te verrekenen binnen de kostendekkende riool- en afvalstoffenheffing, de bouwleges en parkeerexploitatie. Na deze verrekeningen komt vanaf 2024 een saldo van € 2,7 miljoen ten laste van het resultaat van deze kaderbrief.

OH.10 Ontwikkeling energiekosten (gemeentebreed)

In 2022 hebben er wereldwijde ontwikkelingen plaatsgevonden die de prijzen voor energie, die al begin 2022 aan het stijgen waren, in een stroomversnelling gebracht hebben. Ondanks het feit dat de enorme piek van augustus weer is afgevlakt, blijven de prijzen aanzienlijk hoger dan we vanuit het verleden gewend zijn. Voor de gemeente is de verwachting dat netto de energielasten met € 2,0 mln. stijgen voor het jaar 2023. Daarbij is het reëel te verwachten dat de energieprijzen ook in 2024 hoger (1,0 mln.) blijven. Voor de jaren na 2024 is momenteel geen inschatting te maken ook omdat dan de effecten van de energietransitie steeds meer een rol gaan spelen.

OH.11 Cao-ontwikkeling cluster IDA (centrumregeling)

Ook bij cluster IDA is sprake van stijgende loonkosten door de recent afgesloten Cao. Verhoging van de budgetten hiervoor is wenselijk om de dienstverlening op het vereiste niveau te houden. # Vanwege de link met de dienstverlening aan de partnergemeenten Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude hebben we dit bedrag apart zichtbaar gemaakt. In deze post is het effect opgenomen voor zowel Leiden als de partners Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude. De partners hebben toegezegd hun aandeel bij te dragen. # Van de cao-ontwikkeling 2024 en verder is nu alleen de cao-ontwikkeling voor de partners en hun bijdrage opgenomen. Het Leidse deel volgt later als onderdeel van de reguliere indexering van de Programmabegroting.

OH.12 Ontwikkeling energiekosten Tweelinghuis (centrumregeling)

In 2022 hebben er wereldwijde ontwikkelingen plaatsgevonden die de prijzen voor energie, die al begin 2022 aan het stijgen waren, in een stroomversnelling gebracht hebben. Ondanks het feit dat de enorme piek van augustus weer is afgevlakt, blijven de prijzen aanzienlijk hoger dan we vanuit het verleden gewend zijn. Voor de centrumregeling verwachten we in ieder geval voor 2023 en 2024 een stijging van de energielasten met respectievelijk € 186.000 en € 93.000 per jaar. Voor de jaren na 2024 is momenteel geen inschatting te maken, ook omdat dan de effecten van de energietransitie steeds meer een rol gaan spelen.

OH.13 Extra Woo-jurist

Team Juridische Zaken heeft beperkt formatie voor het afwikkelen van Woo-verzoeken. Vanwege de toename van het aantal Woo-verzoeken is in 2022 meer inzet nodig geweest. Die extra extern ingehuurd inzet kon incidenteel worden opgevangen. Vanwege de verwachte structurele toename van het aantal te behandelen zaken is vanaf 2023 een paar jaar een extra formatieplaats nodig. Hierdoor wordt de dienstverlening gewaarborgd en blijft de opgedane kennis behouden voor de organisatie. De extra formatieplaats is nodig vanaf medio 2023 en daarna tot en met 2026. We verwachten dat het aantal informatieverzoeken af zal gaan nemen als we alle overheidsinformatie conform wetgeving ontsloten hebben.

OH.14 Tekort financiële administratie

Tot en met 2023 is aan de Financiële Administratie extra budget toegekend om het structurele tekort binnen dit team te dekken. De werklast is namelijk groter dan met de huidige capaciteit en middelen geleverd kan worden. Het budget was tot 2023 toegekend omdat met ingang van 1 januari 2023 het nieuwe financieel systeem geïmplementeerd zou zijn, en dat de hieraan gekoppelde business case eind 2022 duidelijk zou maken of de middelen van € 319.000 per jaar vanaf 2024 nog nodig zouden zijn. Door het stoppen van het project om het financieel systeem te vervangen kon de business case niet worden opgesteld en door de uitgestelde vervanging blijven de extra budgetten nog tenminste 2 jaar nodig. Het aandeel van Leiden in dit budget is € 242.000, het aandeel van de partnergemeenten is € 77.000.

OH.15 Extra werkzaamheden jaarrekeningen

Tot en met 2023 is voor de teams van Financien extra budget beschikbaar gesteld om de piekbelasting op te vangen in de periode dat de jaarrekeningen moeten worden opgesteld. Deze piekbelasting komt gedurende doorontwikkeling van IDA tenminste nog terug in 2024 en 2025, waardoor een budget van € 208.000 per jaar nodig is, bijvoorbeeld en vooral voor extra werkzaamheden die verricht moeten worden voor de verantwoording van subsidies. Het aandeel van Leiden in dit budget is € 158.000, het aandeel van de partnergemeenten is € 50.000.

OH.16 Uitbreiding capaciteit gegevensbescherming (Privacy Officer)

De gemeente verzamelt en gebruikt veel persoonsgegevens voor het uitvoeren van haar taken. Er zijn drie wetten die bepalen hoe de gemeente persoonsgegevens mag gebruiken: de AVG, de Uitvoeringswet AVG en de Wet Basisregistratie Personen (BRP). Op 4 november 2020 heeft het Bestuur met het Privacyprogramma en op

12 april 2022 met de Strategie Digitale Veiligheid ingestemd. In deze documenten zijn de ambities op het vlak van gegevensbescherming beschreven. Privacy Officers adviseren de organisatie, zodat processen en activiteiten hieraan voldoen en ondersteunen bij de verantwoording hierover. Toename van taken en verplichtingen (zoals de WPG-audit en inzageverzoeken) vragen op dit moment aanzienlijk meer capaciteit dan beschikbaar door de toename in het aantal en de complexiteit van inzageverzoeken. Het verzoek is om de huidige bezetting uit te breiden met een Privacy Officer. Om alle verzoeken binnen de gestelde termijn af te kunnen handelen en daarnaast de ambities van de gemeente te realiseren, is de extra formatieplaats nodig vanaf medio 2023 en daarna tot en met 2026. We verwachten dat het aantal informatieverzoeken af zal gaan nemen als we alle overheidsinformatie conform wetgeving ontsloten hebben.

OH.17 Europese richtlijn voor Cyber Security NIS2

In januari 2023 is de NIS2-richtlijn (Network and Information Security) van kracht geworden, in het Nederlands de NIB2-richtlijn (richtlijn Netwerk en informatiebeveiliging). Alle Europese landen hebben tot 17 oktober 2024 de tijd om de richtlijn in nationale wet- en regelgeving te implementeren. Waar een gemeente binnen NIS (de 1e Europese richtlijn uit 2016) niet is aangemerkt als vitale infrastructuur, is een gemeente dat binnen NIS2 wel. Dit betekent dat moet worden voldaan aan strengere beveiligingseisen om de digitale weerbaarheid van de organisatie te waarborgen, eisen moeten worden gesteld aan de hele leveranciersketen, rapportages moeten worden aangescherpt en er strenger toezicht volgt (boetes). Daarnaast krijgt het bestuur een grotere verantwoordelijkheid.

Onderzoek heeft uitgewezen dat het kunnen voldoen aan de strengere beveiligingseisen naar verwachting leidt tot stijging van de huidige cybersecuritybudgetten variërend van 12%-22% (onderzocht door Gemeente Haarlem en gedeeld met 100.000+ netwerk). Leiden heeft al veel technische beveiligingsmaatregelen getroffen. Toch zal deze nieuwe wet leiden tot hogere (ICT)-kosten van structureel € 160.000 (schatting 10% huidige cybersecuritybudgetten). Vanaf 2025 denken we het benodigde bedrag te kunnen dekken binnen de budgetten voor Informatievoorziening. De partners van de centrumregeling dragen tot en met 2024 hun deel bij in de kosten.

OH.18 Groei en krimp van aantal accounts

De Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio bepaalt op 1 maart van een jaar de groei in het aantal afgenomen accounts (gebruikers van systemen). De groei of krimp ten opzicht van de vorige peiling wordt verrekend met Leiden en de partners Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude. De groei of krimp van de partners is voor Leiden budgettair neutraal.

Ten opzichte van de vorige meting is het aantal accounts in Leiden gegroeid met 62. Per account wordt € 17.764 toegevoegd aan het budget van de centrumregeling, in totaal € 1.101.368. Dit bedrag is in principe structureel en moet worden gedekt door de clusters die groeien.

- De plankosten clusters zijn gegroeid met 32 accounts. Hun groeibijdrage van € 568.448 wordt toegevoegd aan de aan de projecten door te belasten overhead.
- De overige clusters groeien per saldo met 30 accounts. Voor hun groeibijdrage van € 532.920 is als dekking structureel € 300.000 beschikbaar, zodat per saldo € 232.920 niet gedekt is. Gezien de omvang van het bedrag, en de korte tijd die de clusters hebben gehad om op deze nieuwe werkwijze in te spelen, hebben wij voor 2023 en 2024 dit centraal als nadeel opgenomen. Vanaf 2025 moet voor de stijging van het aantal accounts rekening worden gehouden in de decentrale budgetten.

OH.19 Hogere deelnemersbijdrage Belastingssamenwerking Gouwe Rijnland (BSGR)

De cao-stijging, afgesloten in 2023, was niet voorzien in de begroting 2023 van de Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR). De begrotingswijziging 2023 leidt tot een hogere deelnemersbijdrage van Leiden aan de BSGR. De extra bijdrage is € 168.766 hoog.

OH.20 Prijsindexatie IDA centrumregeling 2023 en 2024 e.v.

De exploitatielasten van de centrumregeling bestaan naast de loonkosten grotendeels uit ICT-budgetten en budgetten voor externe inhuur. Met name bij deze laatste twee zijn stevige prijsstijgingen te zien.

De dienstverlening door de centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio komt in 2023 en 2024 e.v. onder druk te staan als deze budgetten niet worden bijgesteld aan de nieuwe prijsniveaus. Vanwege de link met de dienstverlening aan de partnergemeenten Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude is dit bedrag apart opgenomen.

In deze aanmelding is voor 2023 de prijscompensatie opgenomen voor zowel Leiden als de partners Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude. De partners hebben toegezegd hun aandeel bij te dragen.

Voor 2024 en verder is alleen de prijsontwikkeling bij de partners opgenomen en hun bijdrage hierin. Het Leidse deel van de prijsontwikkeling volgt later bij de programmabegroting.

Nieuwe uitgaven

OH.21 Verankering datagedreven werken

Datagedreven werken staat al enkele jaren op de agenda in Leiden. Vanuit de organisatie nemen de vragen op dat gebied toe. Met incidenteel geld hebben we tot en met 2022 met Servicepunt71 eerst kansen verkend en ervaringen opgedaan. In 2022 heeft Servicepunt71 formatieruimte gekregen voor een datastrategie en

een extra dataspecialist. We zien dat datagedreven werken ons helpt om maatschappelijke opgaven beter te adresseren. De datageletterdheid (de kennis en vaardigheden om met data om te gaan) is in de organisatie echter nog beperkt. Dat brengt risico's met zich mee als bijvoorbeeld de kwaliteit van de data niet voldoende kan worden gewaarborgd of als de privacy in het geding is. Gezien de vraagtoename, de noodzaak van grip op de datastromen en het hebben van betrouwbare datasets, zijn meer middelen nodig voor formatie en is een dataplatform vereist. Deze middelen zijn noodzakelijk om het technisch fundament te versterken en te bewaken, dat wij data ethisch verantwoord inzetten en privacy en veiligheid borgen.

Bijsturing

AD.08 Bijsturing loon- en prijscompensatie

In diverse programma's staan budgetten onder druk door loon- en prijsontwikkeling en verwerken we nadelen in de begroting. Richting de begroting willen we goed nagaan in hoeverre deze nadelen bijvoorbeeld in sporttarieven of havengelden kunnen worden doorberekend of in hoeverre anderszins op deze tegenvallers kan worden bijgestuurd. We nemen hiervoor een stelpost op van € 300.000.

AD.09 Kasschuif met marge concernreserve en reserve bouwleges

Na besluitvorming in deze kaderbrief heeft de concernreserve eind 2027 een marge ten opzichte van de door de raad gestelde ondergrens van € 15,3 miljoen. De egalisereserve bouwleges heeft eind 2022 een omvang van € 8,1 miljoen om mee- en tegenvallers op een jaarlijkse baat van € 3,7 miljoen uit bouwleges te verevenen. We achten het verantwoord om € 15 miljoen uit de concernreserve en € 5 miljoen uit de egalisereserve bouwleges vrij te laten vallen en te storten in de reserve afschrijvingen investeringen. Deze ruimte zetten we in om € 500.000 aan kapitaallasten te dekken die nu vanuit structurele begrotingsruimte worden gedekt. De structurele begrotingsruimte die hierdoor vrijvalt zetten we in voor het sluitend maken van de begroting. Voorzichtigheidshalve gaan we uit van een investering met een afschrijvingstermijn van 40 jaar en boeken we deze besparing pas in vanaf 2027.

AD.10 Nacalculatie indexering ozb

Om de begroting vanuit de eigen inkomstenkant ook waardevast te houden zodat het voorzieningenniveau en gemeentelijke dienstverlening op peil kunnen worden gehouden, stellen we voor om een inhaalindexering van 4% door te voeren op de ozb. Zie voor meer toelichting het hoofdstuk Loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen.

AD.11 Mutatie concernreserve

De financiële mee- en tegenvallers en keuzes in de kaderbrief leiden bij elkaar opgeteld in de verschillende begrotingsjaren 'onder aan de streep' tot voor- en nadelen. Deze verrekenen we met de concernreserve.

Hoofdstuk 4

4 Uitgangspunten meerjarenbegroting

4.1 Algemene uitgangspunten

De begroting en meerjarenraming stellen we op in constante prijzen. Dat houdt in dat alleen voor het eerstkomende jaar de uitgaven en inkomsten worden geïndexeerd voor prijsontwikkeling. Vervolgens ramen we de volgende jaren op het zelfde prijsniveau. De indexering van de bedragen voor 2024 vindt pas plaats bij de samenstelling van de begroting en is dus nog niet in deze kaderbrief meegenomen.

De begroting is bij voorkeur structureel sluitend. Dat houdt dat de jaarlijkse, structurele, uitgaven gedekt moeten zijn met structurele inkomsten. Onze toezichthouder, de provincie Zuid-Holland heeft daar richtlijnen voor opgesteld. Jaarlijks vindt overleg plaats over de juiste toepassing van de richtlijnen.

4.2 Loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen

5.2.1 Loon en prijscompensatie 2024

Bij de begroting compenseren we de budgetten in de begroting voor de verwachte loon- en prijsontwikkeling in het komend jaar. Het indexpercentage voor de begroting 2024 wordt afgeleid van het Centraal Economisch Plan van het Centraal Planbureau (CPB) dat in maart 2023 is verschenen. Vervolgens bepalen wij de loon en prijsmutatie voor 2024. Wij houden rekening met een loonontwikkeling van 5,2%. De index voor goederen en diensten voor 2024 komt voorlopig uit op 3,9%. De index voor investeringen bedraagt naar verwachting 1,6%

Het gewogen gemiddelde van indexering van goederen, diensten, investeringen en lonen is afgerond 4,2%. Met dit percentage zullen de overige gemeentelijke heffingen en inkomsten aanpassen.

Subsidies en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen worden ook met dit gewogen gemiddelde van 4,2% geïndexeerd.

De index is nog niet verwerkt in de bedragen van deze kaderbrief. Dat gebeurt zoals gebruikelijk pas bij de begroting. We verwachten dat de indexering budgetneutraal verwerkt kan worden.

5.2.2 Bijsturing kaderbrief op lokale heffingen

In deze kaderbrief doen we een aantal voorstellen om de lokale heffingen conform het Beleidsakkoord te corrigeren voor de inflatie 2022-2023. Na deze voorstellen ontwikkelen de lokale heffingen zich als volgt:

Belasting/heffing	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
ozb gebruikers niet-woningen	-16.300.869	-16.786.831	-17.751.831	-17.751.831	-17.751.831	-17.751.831
ozb eigenaren woningen	-24.798.853	-26.345.594	-29.035.905	-29.035.905	-29.035.905	-30.085.905
ozb eigenaren niet woningen	-18.004.378	-18.158.194	-19.193.194	-19.193.194	-19.193.194	-19.193.194
Totaal OZB	-59.104.101	-61.290.619	-65.980.930	-65.980.930	-65.980.930	-67.030.930
precariobelasting	-649.530	-796.156	-796.156	-796.156	-796.156	-796.156
afvalstoffenheffing	-18.324.906	-19.925.684	-19.890.174	-19.864.044	-19.864.044	-19.864.044
rioolheffing	-10.493.854	-11.795.212	-12.669.566	-13.155.739	-13.581.590	-14.326.256
Totaal	-88.572.391	-93.807.671	-99.336.826	-99.796.869	-100.222.720	-102.017.386

Onroerendezaakbelastingen (ozb)

De ozb voor 2024 wordt verhoogd voor nacalculatie van de indexering over 2022 en 2023 met 4,0%, totaal € 2,4 miljoen.

De ozb voor niet-woningen stijgt door nieuw- en verbouw van vastgoed met € 675.000 vanaf 2024. (Hiertegenover staat een korting op de algemene uitkering van € 175.000) per saldo een netto toename van € 500.000.)

De ozb voor woningen stijgt vanaf 2027 door de toename van het aantal woningen in 2026 met € 1,05 miljoen. (hiertegenover staat een korting op de algemene uitkering van € 700.000) per saldo een netto toename van € 350.000.

Precariobelasting

Geen wijzigingen

Afvalstoffenheffing.

De opbrengst afvalstoffenheffing stijgt met afgerond € 400.000 (2%) door gestegen kosten in 2022 en 2023. De afvalstoffenheffing gaat uit van 100% kostendekking.

Rioolheffing.

De rioolheffing stijgt met € 660.000 in 2024 tot € 1,9 miljoen in 2027 door uitvoering van het Integraal waterketenplan (IWKP). Deze stijging resulteert in een verhoging van de opbrengst van 5,6% in 2024 tot 16,1% in 2027. In tegenstelling tot de overige heffingen is in de rioolheffing ook al de indexering 2024 meegenomen.

Door de nieuwe cao zijn salariskosten gestegen. De hogere salariskosten die rechtstreeks samenhangen met werkzaamheden die worden gedekt uit de rioolheffing rekenen we hieraan door. Dit leidt tot een verhoging van € 246.000 vanaf 2024.

Ten opzichte van 2023 stijgt de rioolheffing bovenop de reguliere indexering 2024 met 4% extra in 2024, oplopend tot 14% in 2027.

Bouwleges

De bouwleges stijgen met € 200.000 extra vanaf 2024 door toegenomen personeelskosten vanwege de nieuwe cao.

4.3 Ontwikkeling areaal

Op basis van de bouwmonitor en de prognose van het aantal inwoners houden we in de periode 2023-2027 rekening in de ramingen met onderstaande toename van het aantal woningen en inwoners per jaar. Voor 2026 telt het aantal geplande woningen voor 75% mee in de raming van de algemene uitkering. Vanaf 2027 voor 50%. De algemene uitkering wordt berekend op het aantal inwoners en woningen op 1 januari van het uitkeringsjaar. Voor het aantal woningen verhogen we in 2027 het aantal woningen dat we meerekenen van 25% naar 50%. Dit lijkt reëel op basis van de status van diverse bouwprojecten in de stad.

Jaar	2023	2024	2025	2026	2027	totaal
Aantal woningen per 1-1	62.605	64.351	65.404	65.833	67.842	
Meer-persoons	454	1.149	100	4.074	2.762	8.539
Een-persoons	1.388	78	620	0	0	2.086
Sloop	-96	-174	-148	-56	-28	-502
Per jaar	1.746	1.053	572	4.018	2.734	10.123
Percentage in raming	100%	100%	75%	50%	0%	
Opgenomen raming	1.746	1.053	429	2.009	0	5.237
Aantal woningen per 31-12	64.351	65.404	65.833	67.842	67.842	
Groei per jaar	2,8%	1,6%	0,7%	3,1%	0,0%	8,1%

Inwonerprognose.

Inwoners per 1-1	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting 2023	126.816	129.231	132.001	134.895	134.895
Kaderbrief 2023-2027	127.079	129.231	132.001	134.895	137.201
Verschil	263	0	0	0	2.306

In de begroting nemen we een uitgebreidere analyse op van de demografische ontwikkeling van Leiden.

Deze analyse komt 1 juli beschikbaar en dient als basis voor de inschatting van de bevolkingssamenstelling van Leiden en het effect daarvan op het beleid en de budgetten.

4.4 Ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds

De ramingen voor de algemene uitkering en de lokale heffingen zijn geactualiseerd op basis van de laatste bekende ontwikkelingen. Daarbij gaat het om de planning van de woningbouwproductie volgens de bouwmonitor en de wijzigingen van de aantallen van de verdeelmaatstaven in het gemeentefonds. De bekende afspraak "samen de trap op en -af" bestaat vanaf 2026 niet meer. In 2026 is in de plaats daarvan eenmalig bijna € 1 miljard toegevoegd aan het gemeentefonds.

Beeld na de Voorjaarsnota van het Kabinet

Eind april heeft het Kabinet de Voorjaarsnota gepubliceerd. Hierin heeft het kabinet aangekondigd dat:

- de € 1 miljard van 2026 structureel beschikbaar komt vanaf 2027.
- het gemeentefonds voor de volumeontwikkeling vanaf 2027 te indexeren op basis van de ontwikkeling van het bruto binnenlands product. Dit is nu nog niet geraamd. Het Centraal Planbureau verwacht in het Centraal Economisch Plan 2023 een groei van 1,1%. We moeten echter nog wachten op de Meicirculaire 2023 met het inboeken hiervan. 1% groei is voor Leiden weliswaar afgerond € 3 miljoen, maar hieruit moet ook de autonome groei van Nederland worden betaald.
- gemeenten een extra tranche prijsbijstelling (compensatie inflatie 2022) ontvangen vanaf 2023 van slechts € 127 miljoen structureel. **Dit is minder dan de aankondiging van € 300 miljoen voor de loon- en prijsbijstelling in de Najaarsnota 2022.** De nabetaling van het accres 2022 wordt hierdoor slechts 0,36% en geen 1,68%.
- de loon- en prijsbijstelling voor 2023 is verhoogd met 0,42% naar 4,54%.

Begin juni kunnen we hieraan de verwachte ontwikkelingen binnen het gemeentefonds op basis van de meicirculaire toevoegen. Of dat positief of negatief uitvalt kunnen we nu nog niet inschatten.

Op basis van de september- en decembercirculaire, de voorjaarsnota en de bijstelling van de woning- en inwoneraantallen bedraagt de netto ontwikkeling van de algemene uitkering 2023-2027:

Bedragen x € 1 miljoen (- = nadeel)	2023	2024	2025	2026	2027
Netto verloop Algemene uitkering	4.610	2.909	3.076	-680	571
	V	V	V	N	V

De voordelen van 2023 t/m 2024 ontstaan deels door de vrijval van een voorzichtigheidsreservering voor het effect van de herijking van het gemeentefonds. Het andere deel is aanvullend accres in de septembercirculaire 2022. Verderop is een analyse van dit resultaat opgenomen.

Ontwikkeling aantal woningen.

Zie ook het hoofdstuk Ontwikkeling areaal.

Voor de algemene uitkering is de peildatum 1 januari. Als een nieuwe woning na deze datum gereed wordt gemeld dan telt deze pas mee in de algemene uitkering van het eerst volgende jaar. Voor 2023 is er sprake van een verschil van afgerond 1.000 woningen minder, veroorzaakt door de latere oplevering van woningen in m.n. het Lammenschansgebied. Door dit effect is de algemene uitkering voor de komende jaren lager dan begroot. In de planning staat dat in 2026 afgerond 4.000 woningen opgeleverd gaan worden. Hiermee valt het nadeel in de eerdere jaren t/m 2025 weg. We houden er voor 2027 rekening mee dat 50% van het geplande aantal woningen opgeleverd gaat worden. Hierdoor blijft het niveau van de algemene uitkering op peil. Het ramen van 50% van het geplande aantal woningen wijkt af van eerdere begrotingen waarin we in de laatste jaarschijf voorzichtigheidshalve uitgaven van 25%.

Ter informatie: 1.000 woningen leveren bij benadering € 1,5 tot 2,0 miljoen op in de AU.

	Opgeleverd in jaar T -1 2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
Raming van totaal	100%	100%	75%	50%	50%	
Begroting 2023	1.694	2.736	797	544	0	5.771
Begroting 2024	1.644	1.746	1.053	429	2.009	6.881
Verskil	-50	-990	256	-115	2.009	1.110

Verklaring ontwikkeling algemene uitkering uit het gemeentefonds

- = nadeel	2023	2024	2025	2026	2027
Begroting 2023-2026 (incl. begr.wijzigingen)	325.793.910	341.208.746	351.164.308	340.508.302	340.508.302
Raming kaderbrief 2023-2027	332.398.244	346.112.778	356.234.792	341.821.700	342.662.313
Verschil (- = nadeel)	6.604.334	4.904.032	5.070.484	1.313.398	2.154.011
	V	V	V	V	V
1. reservering nacalculatie indexering 2022 en 2023	-1.994.267	-1.994.267	-1.994.267	-1.994.267	-1.994.267
2. Stelpost areaal uitbreiding					-200.000
3. Taakmutatie IU participatie					612.023
Netto ontwikkeling	4.610.066	2.909.764	3.076.217	-680.869	571.766
	Voordeel	Voordeel	Voordeel	Nadeel	Voordeel
Oorzaak netto ontwikkeling					
4. Ontwikkeling uitkeringsbasis, groei Nederland	-1.768.651	-1.744.827	-1.769.574	-1.799.289	-1.820.899
5. Ontwikkeling accres	2.939.184	2.070.529	1.119.454	975.276	-1.088.866
6. Ontwikkeling verdeelmaatstaven / groei gemeente	620.772	-475.322	8.667	21.337	3.822.224
7. Vrijval stelpost voorzichtigheid resultaat herijking gemeentefonds/ uitwerking accres afspraken	2.818.761	3.059.384	3.717.670	121.807	-340.692
Netto ontwikkeling	4.610.066	2.909.764	3.076.217	-680.869	571.766
	V	V	V	N	V

1. Hogere uitkering voor nacalculatie voor loon- en prijsontwikkeling voor 2022 en 2023.
2. Jaarlijks verhogen we de stelpost areaal uitbreiding voor nog niet voorziene ontwikkeling van het beheerkosten door groei van de gemeente.
3. De integratieuitkering participatie wordt jaarlijks verlaagd door daling van het aantal klanten.
4. In de septembercirculaire 2022 heeft het ministerie van BZK de uitkeringsbasis van het gemeentefonds niet juist berekend. Deze fout is tussentijds hersteld en leidt tot een hogere uitkeringsbasis en daardoor een lager uitkeringspercentage. *(Bij het begrip ontwikkeling van de uitkeringsbasis praten we over de mutaties van de landelijke aantallen inwoners, woonruimten, leerlingen, uitkeringsgerechtigden, WOZ-waarden enzovoort. In de veronderstelling dat het te verdelen bedrag niet toeneemt als de hoeveelheid (Q) stijgt, dan zal per maatstaf het maatstafgewicht (P) evenredig moeten dalen. Dat is een ingewikkelde methode en daarom wordt gekozen voor een eenvoudiger oplossing, in casu, de daling van de uitkeringsfactor. Gemeenten kunnen deze korting goedmaken door evenredig te stijgen met de aantallen.)*
5. In de septembercirculaire is op grond van de Rijksbegroting voor 2023 de groei van het gemeentefonds aangepast. In de brief over de septembercirculaire 2023 is dit toegelicht.
6. Jaarlijks actualiseren we de aantallen van de verdeelmaatstaven, zoals inwoners, woningen, leerlingen, bijstandsontvangers etc. Door toevoeging van de jaarschijf 2027 aan de meerjarenraming stijgt de uitkering.
7. Per 2023 is de herijking van het gemeentefonds doorgevoerd. De verdeling van het gemeentefonds is hierbij gewijzigd. In de gepubliceerde resultaten van het herverdeeleffect door het ministerie per gemeente en de werkelijke uitkomst zaten verschillen. Die voordelige verschillen konden we niet aansluiten. Vanuit het oogpunt van voorzichtigheid hebben we die bedragen gereserveerd op een stelpost. Inmiddels is duidelijk dat de stelpost kan vrijvallen.

Beschikbaar bedrag voor loon- en prijscompensatie 2023.

In de Septembercirculaire 2022 en in de Voorjaarsnota 2023 heeft het Kabinet extra geld beschikbaar gesteld voor de gestegen prijzen en lonen.

Het bedrag uit de Septembercirculaire 2022 staat op een stelpost loon- en prijscompensatie.

Per saldo zijn de onderstaande bedragen beschikbaar voor de dekking van de gestegen lonen en prijzen voor 2023.

	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Septembecirculaire 2022	2.900.000	3.633.000	4.010.000	4.505.000	4.505.000
Voorjaarsnota 2023	1.994.267	1.994.267	1.994.267	1.994.267	1.994.267
Totaal	4.894.267	5.627.267	6.004.267	6.499.267	6.499.267

4.5 Ontwikkeling kapitaallasten en schuldquote

1. Ontwikkeling kapitaallasten 2024 – 2027 voor de Kaderbrief 2023- 2027.

Inleiding:

Bij het opstellen van de Kaderbrief 2023 - 2027 wordt de budgettaire ontwikkeling van de kapitaallasten 2024 - 2027 bepaald. Dit op basis van het doorrekenen van de kapitaallasten van de afgeronde investeringen, lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2023 - 2026. Van deze investeringen kijken we naar actuele inschatting van de cash-flow per investering.

Het actualiseren van het bestaande meerjareninvesteringsplan 2023 - 2026 vindt plaats bij het opstellen van de Programmabegroting 2024. Op dat moment wordt ook de besluitvorming (voor wat betreft investeringen) over de aanmeldingen voor investeringen bij de Kaderbrief 2023 - 2027 meegenomen.

Ontwikkeling kapitaallasten 2024 – 2027:

Het totaal van de kapitaallasten voor de begroting 2024 - 2027 laat, ten opzichte van de huidige begroting (2023 - 2026), de volgende ontwikkeling zien:

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)	2024	2025	2026	2027
2023 - 2026	50.526	56.724	62.466	62.466
2024 - 2027	45.004	51.494	56.385	58.662
verschil:	- 5.522	- 5.230	- 6.081	- 3.804

De budgettaire effecten moeten gecorrigeerd worden voor bijvoorbeeld mutaties in kapitaallasten die worden verrekend met reserves ter dekking van kapitaallasten (de parkeerreserve, de reserve afschrijving investeringen en de reserve duurzame stad). Voor- en nadelen op de kapitaallasten van investeringen in bedrijfsmiddelen worden gestort in de bedrijfsvoeringsreserve concern.

De diverse correcties geven het volgende beeld:

bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027
correctie met reserves	1.693	1.505	2.208	152
correctie voor bedrijfsmiddelen	153	382	63	41
correctie totaal	1.846	1.887	2.271	193

Ten opzichte van de begroting 2023 - 2026 geeft dit de volgende voordelige budgettaire ontwikkeling in de kapitaallasten te zien:

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2024	2025	2026	2027
totaal resultaat:	- 3.676	- 3.343	- 3.810	- 3.611

Opgesplitst per programma geeft dit het volgende beeld:

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)	2024	2025	2026	2027
Bestuur & Dienstverlening	-	1	1	-
Veiligheid	-	-	-	-
Economie & Toerisme	- 6	- 3	1	-
Bereikbaarheid	- 1.098	- 1.589	- 2.710	- 1.833
Omgevingskwaliteit	- 978	- 257	- 253	- 88
Stedelijke Ontwikkeling	- 519	- 432	- 508	- 419
Jeugd en Onderwijs	- 92	- 43	- 57	30
Sport, Cultuur & recreatie	- 655	- 568	- 22	- 25

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)	2024	2025	2026	2027
Welzijn en Zorg	- 10	- 4	2	1
Werk en Inkomen	-	-	-	-
Algemene Dekkingsmiddelen	- 318	- 448	- 264	- 1.277
Totaal:	- 3.676	- 3.343	- 3.810	- 3.611

Programma Bereikbaarheid

In het programma Bereikbaarheid is sprake van majeure voordelen die voor een groot deel worden veroorzaakt door actuele planningen van diverse projecten. Bijvoorbeeld voor de “vijf knelpunten noord-zuid verbinding” waarvan de start drie jaar naar achteren is geschoven (van 2026 naar 2029). Maar ook van de projecten “zero emissie” en “bewegwijzering” (van 2024 naar 2025). Door het foutief verwerken van de kapitaallasten van de OV-knoop Leiden in de begroting 2023 is sprake van een structureel voordeel van € 700.000 vanaf 2025. Ook is sprake van een actuele planning van de tracédelen van de Leidse Ring Noord die een betere inschatting van de werkzaamheden in de jaren mogelijk maakt. Met name in 2026 en 2027 is sprake van majeure voordelen in de kapitaallasten.

Programma Omgevingskwaliteit

Het voordeel in 2024 binnen het programma Omgevingskwaliteit wordt voornamelijk veroorzaakt door de geactualiseerde planning van de werkzaamheden stationstunnel (brandwerende beplating en LED-verlichting)

Programma Stedelijke Ontwikkeling

In het programma Stedelijke Ontwikkeling worden de voordelen in de kapitaallasten voornamelijk bepaald door het verwerken van de actuele planning van de bouw bibliotheek Nieuwstraat.

Programma Sport, Cultuur en Recreatie

In het programma Sport Cultuur & Recreatie vallen de voordelen in 2024 en 2025 op. Deze hebben vooral betrekking op de actuele cash flow van diverse vervangingsinvesteringen van sportvelden en de nieuwe sportaccommodaties.

Onderwijshuisvesting en Integraal Waterketenplan

De uitvoeringsplannen voor onderwijshuisvesting en het Integraal Waterketenplan zijn geactualiseerd. Dat brengt wijzigingen met zich mee in de investeringsagenda. Deze worden apart zichtbaar gemaakt in deze kaderbrief. In bovenstaande cijfers zijn deze wijzigingen niet verwerkt.

Conclusies:

De budgettaire ontwikkeling in de kapitaallasten 2024 – 2027 bedraagt:

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)	2024	2025	2026	2027
totaal resultaat:	- 3.676	- 3.343	- 3.810	- 3.611

- De voordelen in elk jaar zijn incidenteel van aard.
- In de begroting 2024 - 2027 zijn in de laatste jaarschijf nog niet de volledige en maximale kapitaallasten van de lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2024 – 2027 meegenomen. Een aantal cash-flows zal in en na 2027 plaatsvinden waardoor kapitaallasten buiten de begroting 2024 – 2027 vallen. Vooralsnog wordt voor het maximale niveau van de kapitaallasten een toename verwacht van € 4.500.000. Dit effect zit voornamelijk op programma Bereikbaarheid en heeft betrekking op de investeringen in de Leidse Ring Noord.
- In de begroting 2024 - 2027 is naast de incidentele voordelen als gevolg van het aanpassen van cash-flows op basis van actuele planningen ook een stelpost onderuitputting kapitaallasten opgenomen omdat blijkt dat een zeker “planningsoptimisme” elk jaar leidt tot een voordeel in de kapitaallasten van een jaar. Op dit moment bedraagt de stelpost:

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)	2024	2025	2026	2027
Totaal stelpost:	- 2.179	- 2.179	- 2.179	- 2.179

Aanpak planningsoptimisme

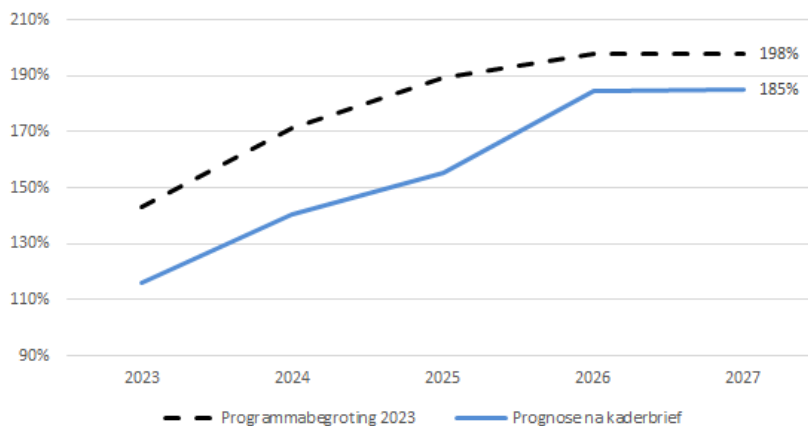
Bij het bepalen van de cash-flows voor de ontwikkeling van de kapitaallasten 2024 - 2027 is, in navolging van vorig jaar, extra aandacht gegeven aan een realistische planning van de cashflows door een nog intensievere afstemming tussen budgethouder/projectleider, planning- en risicomedewerker en projectcontroller. Tevens

heeft een review (door directie en ambtelijk opdrachtgevers) van de cash-flows plaatsgevonden van de grote projecten, de projecten in de onderwijshuisvesting en de vervangingsinvesteringen in de domeinen van de openbare ruimte. Voor dit jaar wordt de stelpost nog op het bestaande niveau gehandhaafd. Afhankelijk van het resultaat op de begrote en gerealiseerde kapitaallasten over 2024 kan vanaf volgend jaar de stelpost onderuitputting kapitaallasten mogelijk stapsgewijs worden afgebouwd.

2. Ontwikkeling schuldpositie

De netto schuldquote drukt de verhouding uit tussen de netto schuld (= gemeentelijke schuld min de schuld die anderen bij de gemeente hebben) en de totale baten van de begroting. Het is een indicator voor de relatieve omvang van de schuldpositie. Jaarlijks maken we bij de kaderbrief een prognose van het effect van de voorgestelde keuzes op dit verhoudingsgetal.

Met de gewijzigde cashflow binnen investeringen daalt de liquiditeitsbehoefte van de gemeente in de komende jaren. Ook het uitvoeren van de kasschuif werkt positief door in de netto schuldquote. Hiertegenover staat echter wel het effect van de inflatie (m.n. Integraal Waterketenplan, Leidse Ring Noord) waardoor de investeringsvolumes (en dus ook de liquiditeitsbehoefte) in de komende jaren weer toeneemt. Per saldo ontwikkelt de prognose van de schuldpositie als volgt:

Bij de Programmabegroting 2024 stellen we een nieuwe prognose op voor de ontwikkeling van de netto schuldquote.

Hoofdstuk 5

5 Bijlagen

5.1 Totaaloverzicht autonoom

Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die niet of nauwelijks beïnvloedbaar zijn en voortvloeien uit bijvoorbeeld rijksbeleid of in het verleden (vrijvallende) aangegane verplichtingen.

Prog	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
AD	AD.01	Ontwikkeling Algemene uitkering gemeentefonds	L	S	-2.900	-3.633	-4.010	-4.505	-4.505
			B	S	-6.604	-4.904	-5.070	-1.313	-10.566
Totaal AD					-9.504	-8.538	-9.081	-5.819	-15.072
Tot.					-9.504	-8.538	-9.081	-5.819	-15.072

Bedragen x € 1.000,-

5.2 Totaaloverzicht mee- en tegenvallers

Mee- en tegenvallers vloeien voort uit de uitvoering van het bestaande vastgestelde beleid.

Prog	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
02	02.01	Hogere deelnemersbijdrage Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)	L	S		350	350	350	350
Totaal 02						350	350	350	350
04	04.05	Aanvullend krediet project Herinrichting Hoge Rijndijk	L	S		-1	-1	-1	-4
						1	1	1	243
	04.06	Aanvullend krediet Leidse Ring Noord voor Plesmanlaan en Leiderdorpse tracédelen	L	S					550
	04.07	Knooppunt Leiden Centraal: indexering investeringsvolumes	L	S				23	23
Totaal 04						0	0	23	813
05	05.05	Stijging loon uitzendkrachten groenbeheer	L	S	16	16	16	16	16
	05.06	Stijging loon uitzendkrachten havenmeesters	L	S	10	10	10	10	10
	05.07	Bijdrage Omgevingsdienst West-Holland	L	S	93	116	116	116	116
	05.08	Internetabonnement t.b.v. machinerichtlijn	L	S	33	33	33	33	33
	05.09	Gestegen kosten voor het maaien van bermen	L	S	262	262	262	262	262
	05.10	Aanvullend krediet Poelgeestbrug	L	S				-25	-25
								35	35
	05.11	Integraal Waterketenplan	L	S		661	898	1.149	1.894
Totaal 05					413	1.098	1.335	1.597	2.341
06	06.04	Verzoeken Wet open overheid	L	S	50	50	50	50	
Totaal 06					50	50	50	50	
07	07.01	Herwaardering IHP Onderwijshuisvesting	L	I		315	440	610	575
				S		-219	-1.103	-287	85
	07.02	Hoger uitvallen contract voor beheer en onderhoud speeltuinen.	L	S	60	60	60	60	60
	07.03	Regionale Jeugdhulp begroting SOZ 2024 - 2027	L	S	0	-1.500	-1.500	0	0
					0	3.298	4.013	4.028	3.247
			B	I		-1.114	-1.829	-3.344	
Totaal 07					60	840	82	1.067	3.967
08	08.03	Aanleg ICT voorzieningen nieuwe sportaccommodaties	L	I	-141				
					381				
				S		94	94	94	94
			B	I	-240				
	08.04	Uitbreiding huisvesting collectie met extra depotopslag	L	S	90	90	90	90	90
	08.05	Energiecompensatie Culturele instellingen	L	I	555	278			
	08.06	Inflatiecompensatie culturele instellingen	L	S	370	370	370	370	370
	08.07	Vrijval krediet Jeugddorp	L	S			-20	-20	-20
Totaal 08					1.015	831	533	534	534
09	09.09	Loon- en prijsontwikkeling sterke sociale basis	L	I	161				
				S	276	276	276	276	276

Prog	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
			B	I	-161				
	09.10	Loon- en prijsontwikkeling Wmo Woningaanpassingen	L	S	212	262	262	262	262
	09.11	Wmo-maatwerkvoorzieningen	L	I	1.600	800			
				S	-3.049	-2.249	-1.449	-1.449	
					1.449	1.449	1.449	1.449	1.449
Totaal 09					488	538	538	538	1.987
10	10.03	Kostenstijging DZB	L	S	2.238	1.612	988	990	993
			B	S	-568	-312	-219	-226	-232
Totaal 10					1.670	1.301	769	764	761
AD	AD.02	Financieringslasten	L	S	-1.702	2.279	2.618	3.739	6.223
	AD.03	Kapitaallastenontwikkeling 2024 - 2027	L	S		-3.676	-3.343	-3.810	-3.610
	AD.04	Maximale kapitaallasten jaarschijf 2027	L	I					-4.500
				S					4.500
	AD.05	Onderuitputting kapitaallasten 2023	L	S	609				
	AD.06	Hogere kosten dienstverlening cluster PHV	L	S	448	397	378	382	395
	AD.07	Gevolgen groei van de stad voor de OZB	B	S	-500	-500	-500	-500	-850
Totaal AD					-1.145	-1.500	-846	-190	2.158
OH	OH.04	Prijsstijgingen onderhoud locaties en terreinen cluster Beheer	L	S	89	89	64	64	
	OH.05	Vervanging functionaliteiten 'Polydoc' applicatie	L	S	-90				
					450				
			B	I	-90				
	OH.06	Stijging loon uitzendkrachten inzameling en reiniging	L	S	78	78	78	78	78
	OH.07	Stijging loon uitzendkrachten sportaccommodaties	L	S	77	77	77	77	77
	OH.08	Hogere brandstofkosten	L	S	78				
	OH.09	Gevolgen nieuwe Cao (gemeentebreed)	L	S	3.600	3.618	3.618	3.623	3.623
			B	S	-176	-176	-176	-176	-176
	OH.10	Ontwikkeling energiekosten (gemeentebreed)	L	S	2.439	1.000	0	0	0
			B	S	-635				
	OH.11	Cao-ontwikkeling cluster IDA (Centrumregeling)	L	S	1.162	1.489	1.489	1.489	1.489
			B	S	-283	-610	-610	-610	-610
	OH.12	Ontwikkeling energiekosten Tweelinghuis (Centrumregeling)	L	S	186	93			
	OH.13	Extra Woo-jurist	L	S	50	100	100	100	
	OH.14	Tekort financiële administratie	L	S		319	319		
			B	S		-77	-77		
	OH.15	Extra werkzaamheden jaarrekeningen	L	S		208	208		
			B	S		-50	-50		
	OH.16	Uitbreiding capaciteit gegevensbescherming (Privacy Officer)	L	S	47	94	94	94	
	OH.17	Europese richtlijn voor Cyber Security NIS2	L	S	160	160	0	0	0
			B	S	-39	-39			
	OH.18	Groei en krimp van aantal accounts	L	S	327	327	94	94	94

Prog	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
			B	S	-94	-94	-94	-94	-94
	OH.19	Hogere deelnemersbijdrage Belastingsamenwerking Gouwe Rijnland (BSGR)	L	S	169				
	OH.20	Prijsindexatie IDA centrumregeling 2023 en 2024 e.v.	L	S	409	563	563	563	563
			B	S	-110	-253	-253	-253	-253
Totaal OH					7.805	6.916	5.444	5.049	4.791
Tot.					10.356	10.425	8.255	9.782	17.701

Bedragen x € 1.000,-

5.3 Totaaloverzicht nieuw beleid

Nieuw beleid vloeit voort uit nieuwe wensen ten aanzien van het beleid of betreft het continueren van bestaand beleid waarvoor incidenteel budget beschikbaar was gesteld.

Prog	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
02	02.02	Structureel dekken gemeentelijke aanpak BIBOB	L	S		94	94	94	94
Totaal 02						94	94	94	94
03	03.01	Leiden International Centre	L	I			95		
Totaal 03							95		
04	04.08	Incidentele inzet verkeersregelaars	L	S		50	50	50	
	04.09	Inwinning Verkeersgegevens	L	S	50	50	50	50	50
	04.10	Programma organisatie LAB en LDB	L	S		300	300	300	
Totaal 04					50	400	400	400	50
06	06.05	verduurzaming gemeentelijk vastgoed fase 3	L	S				155	154
	06.06	installatie Haagweg 6 Ins Blau	L	S			43	43	43
	06.07	Plankosten gebiedsgerichte projectoverstijgende sturing Spoorzone	L	S	250	350	350		
	06.08	Subsidie Rijnlands Architectuur Platform (RAP) 2024-2027	L	I		41	41	41	41
	06.09	Overbelast elektriciteitsnetwerk	L	S	300	500	500		
Totaal 06					550	891	935	240	238
08	08.08	Sportpark de Mors	L	I	-1.000	-1.000			
					1.000	1.000			
				S			-224	-221	-218
							421	457	454
			B	S			-123	-123	-123
	08.09	Aanpassing viering en waarborgen veiligheid 3 oktober viering	L	S	410				
	08.10	Verduurzamen Morskwartier	L	S	19	19	19	19	19
	08.11	Fair Practice Code	L	I	-55				
				S	55	225	225	225	225
	08.12	Herhuisvesting Bibliotheek	L	I	200				
	08.13	Jubileumjaar Leidens ontzet 450 jaar	L	I		600			
	08.15	Amendement meer voor makers	L	S		50	50	50	50
Totaal 08					629	894	368	408	407
OH	OH.21	Verankering datagedreven werken	L	S	150	150	150		
Totaal OH					150	150	150		
Tot.					1.379	2.430	2.042	1.141	789

Bedragen x € 1.000,-

5.4 Totaaloverzicht bijsturing

Bestaand beleid kan bijgestuurd worden door te besparen op de uitgaven dan wel door inzet van reserves, die al dan niet de gekoppeld zijn aan het betrokken beleidsveld en budget.

Prog	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
05	05.11	Integraal Waterketenplan	B	S		-661	-898	-1.149	-1.894
Totaal 05						-661	-898	-1.149	-1.894
08	08.14	Ombuigingsvoorstel cultuur	L	S		-25	-125	-225	-225
Totaal 08						-25	-125	-225	-225
09	09.12	Invulling taakstelling sociaal domein vanaf 2027	L	S				-2.223	-3.336
									1.114
Totaal 09								-2.223	-2.223
AD	AD.02	Financieringslasten	L	S		600	600	600	600
	AD.08	Bijsturing loon- en prijscompensatie	L	S					-300
	AD.09	Kasschuif met marge concernreserve en reserve bouwleges	L	S					-500
	AD.10	Nacalculatie indexering OZB	B	S		-2.400	-2.400	-2.400	-2.400
	AD.11	Mutatie Concernreserve	L	I			2.443	1.128	4.358
			B	I	-2.231	-995			
Totaal AD					-2.231	-2.795	643	-672	1.758
OH	OH.06	Stijging loon uitzendkrachten inzameling en reiniging	B	S		-39	-39	-39	-39
	OH.09	Gevolgen nieuwe Cao (gemeentebreed)	B	S		-796	-796	-796	-796
Totaal OH						-835	-835	-835	-835
Tot.					-2.231	-4.317	-1.216	-5.104	-3.419

Bedragen x € 1.000,-

5.5 Totaaloverzicht budgettair neutraal

Budgettair neutrale wijzigingen betreft budget wijzigingen die binnen een programma worden gedekt.

Prog	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
04	04.01	Prijsstijgingen herinrichting Vrijheidslaan en de Zoeterwoudseweg	L	S		-4	-3	-3	-3
						4	3	3	3
	04.02	Tijdelijke verkeersmaatregelen stationsgebied	L	S			-7	-7	-7
							7	7	7
	04.03	Fietsparkeren de Vink	L	S			-6	-6	-6
							6	6	6
	04.04	Verlagen onttrekking Parkeerreserve t.b.v. bereikbaarheidsprojecten	L	I				-4.000	
				S					-100
			B	I				4.000	
				S					100
Totaal 04						0	0	0	0
05	05.01	Beheer- en onderhoudskosten diverse nieuwe ontwikkelingen	L	S	-101	-101	-101	-101	-101
					101	101	101	101	101
	05.02	Aanleg nieuwe volkstuinen Oostvlietpolder	L	I	791				
				S			20	20	20
			B	I	-791				
				S			-20	-20	-20
	05.03	Krediet herstel natuurwaarden Oostvlietpolder	L	I	750				
				S			30	30	30
			B	I	-750				
				S			-30	-30	-30
	05.04	Subsidie strategisch Plan Verkeersveiligheid 2020 voor Wijkvervangingsproject Professorenwijk-Oost	L	S		-8	-8	-8	-8
						8	8	8	8
Totaal 05					0	0	0	0	0
06	06.01	Uitvoeringsmiddelen klimaat- en energiebeleid	L	I	0		0		
				S	2.667	2.687	2.708	2.321	2.321
			B	S	-2.667	-2.687	-2.708	-2.321	-2.321
	06.02	Aanjagen van de verstedelijkingsdoelen.	L	S	130				
			B	S	-130				
	06.03	Onttrekking uit de reserve Bomenfonds ten gunste van de reserve Grondexploitaties	L	I	66				
			B	I	-66				
Totaal 06					0	0	0	0	0
08	08.01	Reserve sportstimulering Schaatsen	L	I	500				
				S	-500	-3	-3	-3	-3
						40	40	40	40
			B	S		-37	-37	-37	-37

Prog	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
	08.02	Nieuwbouw/renovatie kleedkamergebouwen Sportpark Kikkerpolder I, Kikkerpolder II en Sportpark Noord	L	I	1.161				
				S			-91	-89	-89
							155	154	154
			B	I	-1.161				
				S			-64	-64	-64
Totaal 08					0	0	0	0	0
09	09.01	Gezond in de Stad (GIDS)	L	I	89	0	0	0	0
			B	I	-89				
	09.02	Tijdelijke regionale opvanglocatie dakloze jongeren Maansteenpad	L	I	905	1.350	1.350	95	
			B	I	-905	-1.350	-1.350	-95	
	09.03	Programma Oekrainers, statushouders en asielzoekers (OSA) - voorstellen nieuw beleid en beleidsintensivering	L	I	300	300	450	375	
			B	I	-300	-300	-450	-375	
	09.04	Herijking programma Leiden Inclusief	L	I	275	275	275		
			B	I	-275	-275	-275		
	09.05	Social impact aanvulling 2023	L	I	495			0	
			B	I	-495			0	
	09.06	Studentenwelzijn	L	I		120	120		
			B	I		-120	-120		
	09.07	Taakstelling sociaal domein 2026	L	S				2.306	
			B	I				-2.306	
	09.08	Regionaal programmateam maatschappelijke zorg	L	I	355	355			
			B	I	-355	-355			
Totaal 09					0	0	0	0	0
10	10.01	Eerste hulp bij geldzorgen	L	I	-434	360	360	360	
			B	I	434	-360	-360	-360	
	10.02	Armoedebeleid	L	I		420			
			B	I		-420			
Totaal 10					0	0	0	0	
OH	OH.01	Invoeringskosten nieuw financieel systeem	L	I		1.900			
			B	I		-1.900			
	OH.02	Audiovisuele middelen raadszalen (Centrumregeling)	L	S	5	-1	0	-1	-1
					66	65	65	56	56
			B	S	-71	-65	-65	-55	-55
	OH.03	Extra risicobijdrage door voorstellen Kaderbrief (Centrumregeling)	L	S	-67	-74	-66	-52	-46
					80	105	97	79	72
			B	S	-13	-31	-31	-27	-26
Totaal OH					0	0	0	0	0
Tot.					0	0	0	0	0

Bedragen x € 1.000,-

5.6 Totaaloverzicht per programma

Prog	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
02	02.01	Mee/Tegenvaller	Hogere deelnemersbijdrage Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)	L	S		350	350	350	350
	02.02	Nieuwe uitgave	Structureel dekken gemeentelijke aanpak BIBOB	L	S		94	94	94	94
Totaal 02							444	444	444	444
03	03.01	Nieuwe uitgave	Leiden International Centre	L	I			95		
Totaal 03								95		
04	04.01	Budgettair neutraal	Prijsstijgingen herinrichting Vrijheidslaan en de Zoeterwoudseweg	L	S		-4	-3	-3	-3
							4	3	3	3
	04.02	Budgettair neutraal	Tijdelijke verkeersmaatregelen stationsgebied	L	S			-7	-7	-7
								7	7	7
	04.03	Budgettair neutraal	Fietsparkeren de Vink	L	S			-6	-6	-6
								6	6	6
	04.04	Budgettair neutraal	Verlagen onttrekking Parkeerreserve t.b.v. bereikbaarheidsprojecten	L	I				-4.000	
					S					-100
				B	I				4.000	
					S					100
	04.05	Mee/Tegenvaller	Aanvullend krediet project Herinrichting Hoge Rijndijk	L	S		-1	-1	-1	-4
							1	1	1	243
	04.06	Mee/Tegenvaller	Aanvullend krediet Leidse Ring Noord voor Plesmanlaan en Leiderdorpse tracédelen	L	S					550
	04.07	Mee/Tegenvaller	Knooppunt Leiden Centraal: indexering investeringsvolumes	L	S				23	23
	04.08	Nieuwe uitgave	Incidentele inzet verkeersregelaars	L	S		50	50	50	
	04.09	Nieuwe uitgave	Inwinning Verkeersgegevens	L	S	50	50	50	50	50
	04.10	Nieuwe uitgave	Programma organisatie LAB en LDB	L	S		300	300	300	
Totaal 04						50	400	400	423	863
05	05.01	Budgettair neutraal	Beheer- en onderhoudskosten diverse nieuwe ontwikkelingen	L	S	-101	-101	-101	-101	-101
						101	101	101	101	101
	05.02	Budgettair neutraal	Aanleg nieuwe volkstuinten Oostvlietpolder	L	I	791				
					S			20	20	20
				B	I	-791				
					S			-20	-20	-20
	05.03	Budgettair neutraal	Krediet herstel natuurwaarden Oostvlietpolder	L	I	750				
					S			30	30	30
				B	I	-750				
					S			-30	-30	-30

Prog	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
	05.04	Budgettair neutraal	Subsidie strategisch Plan Verkeersveiligheid 2020 voor Wijkvervangingsproject Professorenwijk-Oost	L	S		-8	-8	-8	-8
							8	8	8	8
	05.05	Mee/Tegenvaller	Stijging loon uitzendkrachten groenbeheer	L	S	16	16	16	16	16
	05.06	Mee/Tegenvaller	Stijging loon uitzendkrachten havenmeesters	L	S	10	10	10	10	10
	05.07	Mee/Tegenvaller	Bijdrage Omgevingsdienst West-Holland	L	S	93	116	116	116	116
	05.08	Mee/Tegenvaller	Internetabonnement t.b.v. machinerichtlijn	L	S	33	33	33	33	33
	05.09	Mee/Tegenvaller	Gestegen kosten voor het maaien van bermen	L	S	262	262	262	262	262
	05.10	Mee/Tegenvaller	Aanvullend krediet Poelgeestbrug	L	S				-25	-25
									35	35
	05.11	Bijsturing	Integraal Waterketenplan	B	S		-661	-898	-1.149	-1.894
		Mee/Tegenvaller	Integraal Waterketenplan	L	S		661	898	1.149	1.894
Totaal 05						413	437	437	447	447
06	06.01	Budgettair neutraal	Uitvoeringsmiddelen klimaat- en energiebeleid	L	I	0		0		
					S	2.667	2.687	2.708	2.321	2.321
				B	S	-2.667	-2.687	-2.708	-2.321	-2.321
	06.02	Budgettair neutraal	Aanjagen van de verstedelijkingsdoelen.	L	S	130				
				B	S	-130				
	06.03	Budgettair neutraal	Onttrekking uit de reserve Bomenfonds ten gunste van de reserve Grondexploitaties	L	I	66				
				B	I	-66				
	06.04	Mee/Tegenvaller	Verzoeken Wet open overheid	L	S	50	50	50	50	
	06.05	Nieuwe uitgave	verduurzaming gemeentelijk vastgoed fase 3	L	S				155	154
	06.06	Nieuwe uitgave	installatie Haagweg 6 Ins Blau	L	S			43	43	43
	06.07	Nieuwe uitgave	Plankosten gebiedsgerichte projectoverstijgende sturing Spoorzone	L	S	250	350	350		
	06.08	Nieuwe uitgave	Subsidie Rijnlands Architectuur Platform (RAP) 2024-2027	L	I		41	41	41	41
	06.09	Nieuwe uitgave	Overbelast elektriciteitsnetwerk	L	S	300	500	500		
Totaal 06						600	941	985	290	238
07	07.01	Mee/Tegenvaller	Herwaardering IHP Onderwijshuisvesting	L	I		315	440	610	575
					S		-219	-1.103	-287	85
	07.02	Mee/Tegenvaller	Hoger uitvallen contract voor beheer en onderhoud speeltuinen.	L	S	60	60	60	60	60
	07.03	Mee/Tegenvaller	Regionale Jeugdhulp begroting SOZ 2024 - 2027	L	S	0	-1.500	-1.500	0	0
						0	3.298	4.013	4.028	3.247
				B	I		-1.114	-1.829	-3.344	
Totaal 07						60	840	82	1.067	3.967

Prog	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
08	08.01	Budgettair neutraal	Reserve sportstimulering Schaatsen	L	I	500				
					S	-500	-3	-3	-3	-3
							40	40	40	40
				B	S		-37	-37	-37	-37
	08.02	Budgettair neutraal	Nieuwbouw/renovatie kleedkamergebouwen Sportpark Kikkerpolder I, Kikkerpolder II en Sportpark Noord	L	I	1.161				
					S			-91	-89	-89
								155	154	154
				B	I	-1.161				
					S			-64	-64	-64
	08.03	Mee/Tegenvaller	Aanleg ICT voorzieningen nieuwe sportaccommodaties	L	I	-141				
						381				
					S		94	94	94	94
				B	I	-240				
	08.04	Mee/Tegenvaller	Uitbreiding huisvesting collectie met extra depotopslag	L	S	90	90	90	90	90
	08.05	Mee/Tegenvaller	Energiecompensatie Culturele instellingen	L	I	555	278			
	08.06	Mee/Tegenvaller	Inflatiecompensatie culturele instellingen	L	S	370	370	370	370	370
	08.07	Mee/Tegenvaller	Vrijval krediet Jeugddorp	L	S			-20	-20	-20
	08.08	Nieuwe uitgave	Sportpark de Mors	L	I	-1.000	-1.000			
						1.000	1.000			
					S			-224	-221	-218
								421	457	454
				B	S			-123	-123	-123
	08.09	Nieuwe uitgave	Aanpassing viering en waarborgen veiligheid 3 oktober viering	L	S	410				
	08.10	Nieuwe uitgave	Verduurzamen Morskwartier	L	S	19	19	19	19	19
	08.11	Nieuwe uitgave	Fair Practice Code	L	I	-55				
					S	55	225	225	225	225
	08.12	Nieuwe uitgave	Herhuisvesting Bibliotheek	L	I	200				
	08.13	Nieuwe uitgave	Jubileumjaar Leidens ontzet 450 jaar	L	I		600			
	08.14	Bijsturing	Ombuigingsvoorstel cultuur	L	S		-25	-125	-225	-225
	08.15	Nieuwe uitgave	Amendement meer voor makers	L	S		50	50	50	50
Totaal 08						1.644	1.700	776	716	716
09	09.01	Budgettair neutraal	Gezond in de Stad (GIDS)	L	I	89	0	0	0	0
				B	I	-89				
	09.02	Budgettair neutraal	Tijdelijke regionale opvanglocatie dakloze jongeren Maansteenpad	L	I	905	1.350	1.350	95	
				B	I	-905	-1.350	-1.350	-95	

Prog	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
	09.03	Budgettair neutraal	Programma Oekrainers, statushouders en asielzoekers (OSA) - voorstellen nieuw beleid en beleidsintensivering	L	I	300	300	450	375	
				B	I	-300	-300	-450	-375	
	09.04	Budgettair neutraal	Herijking programma Leiden Inclusief	L	I	275	275	275		
				B	I	-275	-275	-275		
	09.05	Budgettair neutraal	Social impact aanvulling 2023	L	I	495			0	
				B	I	-495			0	
	09.06	Budgettair neutraal	Studentenwelzijn	L	I		120	120		
				B	I		-120	-120		
	09.07	Budgettair neutraal	Taakstelling sociaal domein 2026	L	S				2.306	
				B	I				-2.306	
	09.08	Budgettair neutraal	Regionaal programmteam maatschappelijke zorg	L	I	355	355			
				B	I	-355	-355			
	09.09	Mee/Tegenvaller	Loon- en prijsontwikkeling sterke sociale basis	L	I	161				
					S	276	276	276	276	276
				B	I	-161				
	09.10	Mee/Tegenvaller	Loon- en prijsontwikkeling Wmo Woningaanpassingen	L	S	212	262	262	262	262
	09.11	Mee/Tegenvaller	Wmo-maatwerkvoorzieningen	L	I	1.600	800			
					S	-3.049	-2.249	-1.449	-1.449	
						1.449	1.449	1.449	1.449	1.449
	09.12	Bijsturing	Invulling taakstelling sociaal domein vanaf 2027	L	S				-2.223	-3.336
										1.114
Totaal 09						488	538	538	-1.685	-236
10	10.01	Budgettair neutraal	Eerste hulp bij geldzorgen	L	I	-434	360	360	360	
				B	I	434	-360	-360	-360	
	10.02	Budgettair neutraal	Armoedebeleid	L	I		420			
				B	I		-420			
	10.03	Mee/Tegenvaller	Kostenstijging DZB	L	S	2.238	1.612	988	990	993
				B	S	-568	-312	-219	-226	-232
Totaal 10						1.670	1.301	769	764	761
AD	AD.01	Autonoom	Ontwikkeling Algemene uitkering gemeentefonds	L	S	-2.900	-3.633	-4.010	-4.505	-4.505
				B	S	-6.604	-4.904	-5.070	-1.313	-10.566
	AD.02	Bijsturing	Financieringslasten	L	S		600	600	600	600
		Mee/Tegenvaller	Financieringslasten	L	S	-1.702	2.279	2.618	3.739	6.223
	AD.03	Mee/Tegenvaller	Kapitaallastenontwikkeling 2024 - 2027	L	S		-3.676	-3.343	-3.810	-3.610
	AD.04	Mee/Tegenvaller	Maximale kapitaallasten jaarschijf 2027	L	I					-4.500

Prog	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
					S					4.500
	AD.05	Mee/Tegenvaller	Onderuitputting kapitaallasten 2023	L	S	609				
	AD.06	Mee/Tegenvaller	Hogere kosten dienstverlening cluster PHV	L	S	448	397	378	382	395
	AD.07	Mee/Tegenvaller	Gevolgen groei van de stad voor de OZB	B	S	-500	-500	-500	-500	-850
	AD.08	Bijsturing	Bijsturing loon- en prijscompensatie	L	S					-300
	AD.09	Bijsturing	Kasschuif met marge concernreserve en reserve bouwleges	L	S					-500
	AD.10	Bijsturing	Nacalculatie indexering OZB	B	S		-2.400	-2.400	-2.400	-2.400
	AD.11	Bijsturing	Mutatie Concernreserve	L	I			2.443	1.128	4.358
				B	I	-2.231	-995			
Totaal AD						-12.881	-12.832	-9.284	-6.680	-11.156
OH	OH.01	Budgettair neutraal	Invoeringskosten nieuw financieel systeem	L	I		1.900			
				B	I		-1.900			
	OH.02	Budgettair neutraal	Audiovisuele middelen raadszalen (Centrumregeling)	L	S	5	-1	0	-1	-1
						66	65	65	56	56
				B	S	-71	-65	-65	-55	-55
	OH.03	Budgettair neutraal	Extra risicobijdrage door voorstellen Kaderbrief (Centrumregeling)	L	S	-67	-74	-66	-52	-46
						80	105	97	79	72
				B	S	-13	-31	-31	-27	-26
	OH.04	Mee/Tegenvaller	Prijsstijgingen onderhoud locaties en terreinen cluster Beheer	L	S	89	89	64	64	
	OH.05	Mee/Tegenvaller	Vervanging functionaliteiten 'Polydoc' applicatie	L	S	-90				
						450				
				B	I	-90				
	OH.06	Bijsturing	Stijging loon uitzendkrachten inzameling en reiniging	B	S		-39	-39	-39	-39
		Mee/Tegenvaller	Stijging loon uitzendkrachten inzameling en reiniging	L	S	78	78	78	78	78
	OH.07	Mee/Tegenvaller	Stijging loon uitzendkrachten sportaccommodaties	L	S	77	77	77	77	77
	OH.08	Mee/Tegenvaller	Hogere brandstofkosten	L	S	78				
	OH.09	Bijsturing	Gevolgen nieuwe Cao (gemeentebreed)	B	S		-796	-796	-796	-796
		Mee/Tegenvaller	Gevolgen nieuwe Cao (gemeentebreed)	L	S	3.600	3.618	3.618	3.623	3.623
				B	S	-176	-176	-176	-176	-176
	OH.10	Mee/Tegenvaller	Ontwikkeling energiekosten (gemeentebreed)	L	S	2.439	1.000	0	0	0
				B	S	-635				
	OH.11	Mee/Tegenvaller	Cao-ontwikkeling cluster IDA (Centrumregeling)	L	S	1.162	1.489	1.489	1.489	1.489
				B	S	-283	-610	-610	-610	-610
	OH.12	Mee/Tegenvaller	Ontwikkeling energiekosten Tweelinghuis (Centrumregeling)	L	S	186	93			

Prog	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
	OH.13	Mee/Tegenvaller	Extra Woo-jurist	L	S	50	100	100	100	
	OH.14	Mee/Tegenvaller	Tekort financiële administratie	L	S		319	319		
				B	S		-77	-77		
	OH.15	Mee/Tegenvaller	Extra werkzaamheden jaarrekeningen	L	S		208	208		
				B	S		-50	-50		
	OH.16	Mee/Tegenvaller	Uitbreiding capaciteit gegevensbescherming (Privacy Officer)	L	S	47	94	94	94	
	OH.17	Mee/Tegenvaller	Europese richtlijn voor Cyber Security NIS2	L	S	160	160	0	0	0
				B	S	-39	-39			
	OH.18	Mee/Tegenvaller	Groei en krimp van aantal accounts	L	S	327	327	94	94	94
				B	S	-94	-94	-94	-94	-94
	OH.19	Mee/Tegenvaller	Hogere deelnemersbijdrage Belastingssamenwerking Gouwe Rijnland (BSGR)	L	S	169				
	OH.20	Mee/Tegenvaller	Prijsindexatie IDA centrumregeling 2023 en 2024 e.v.	L	S	409	563	563	563	563
				B	S	-110	-253	-253	-253	-253
	OH.21	Nieuwe uitgave	Verankering datagedreven werken	L	S	150	150	150		
Totaal OH						7.955	6.231	4.758	4.213	3.956
Totaal Kaderbrief 2023-2027						0	0	0	0	0

Bedragen x € 1.000,-

5.7 Reserve parkeren (auto en fiets)

Het voorliggende meerjarenperspectief van de reserve parkeren sluit aan bij het kader zoals dit in het raadsbesluit in 2009 is geformuleerd: de reserve parkeren is in beginsel een kasboek waarbij de inkomsten en uitgaven langdurig met elkaar in evenwicht moeten zijn. De gekozen periode is een doorkijk van 20 jaar om de financiële effecten van genomen besluiten op de kasstroom te kunnen zien. Het huidige perspectief loopt daarom tot 2042

Het uitgangspunt binnen het beleidsterrein parkeren is dat lasten en baten die betrekking hebben op parkeren worden verrekend met de daarvoor ingerichte reserve parkeren.

Resultaat 2022

De stand van de gecombineerde reserve parkeren (combinatie van auto- en fietsparkeren) bedraagt per 1 januari 2023 totaal circa € 18,4 miljoen. De prognose 2022 ging uit van een stand van de reserve parkeren per 1 januari 2023 van circa € 18,9 miljoen. Dit betekent een tegenvallend resultaat van het exploitatiejaar 2022, dat afgerond € 0,55 miljoen lager uitviel dan verwacht. Dit wordt verklaard door de volgende zaken:

- Autoparkeren: Het negatieve exploitatieresultaat voor autoparkeren vertoonde een lager resultaat van afgerond € 644.000. De parkeeropbrengsten zijn stabiel gebleven, ondanks Corona-effecten, en lagen op het niveau van de prognose bij circa € 16,5 miljoen. Aan de lastenkant is € 644.000 meer besteed t.o.v. de begroting. Een eenmalige uitgave voor onvoorzien onderhoud aan de parkeergarage Garenmarkt en ICT kosten voor parkeerapparatuur zijn de grootste kostenposten die dit negatieve resultaat verklaren.
- Fietsparkeren: Het negatieve resultaat voor fietsparkeren is € 63.000. De verklaring voor dit resultaat is grotendeels toe te schrijven aan de structurele beheerkosten voor fietsenstallingen die jaarlijks wordt geïndexeerd.
- Algemeen: Er is een meevaller bij Handhaving Openbare Ruimte en Veiligheid in de salariskosten van € 153.000 (alleen daadwerkelijke bestede uren aan parkeren worden doorbelast).

Prognose reserve parkeren

Voor de prognose van de reserve parkeren zijn onderstaande extra begrotingsaspecten meegenomen die nog niet waren opgenomen in het meerjarenbeeld 2023. De belangrijkste posten zijn:

- De aanvullende kosten van fietsenstalling De Geus. De kosten zijn geraamd op 3,9 miljoen.
- De fietsenstalling Lange Mare achter de Hartebrugkerk. De kosten zijn geraamd op 4,4 miljoen.
- Een risicobuffer voor de impact rentewijzigingen van jaarlijks € 0,2 miljoen.

Verder zijn er de macro-economische ontwikkelingen (de meerkosten van nieuwe investeringen, de kostenstijgingen door inflatie), en het exploitatieresultaat 2022. Deze factoren hebben ook een invloed op de stand van de reserve Parkeren. Deze ontwikkelingen zorgen in combinatie met de genoemde tegenvallers en de afspraken en ambities uit het Beleidsakkoord (bijdrage PEX aan mobiliteitsprojecten) dat de stand van de reserve parkeren in 2026 negatief wordt. Dit is niet toegestaan. Er is in het rekenmodel echter nog geen rekening gehouden met een inflatiecorrectie die de gevolgen van de macro-economische prijsontwikkelingen op het parkeerdomein opvangt. In 2021 heeft deze correctie voor het laatst plaatsgevonden. We indexeren de parkeerproducten elke twee jaar en daarmee is 2023 weer een indexeringsjaar. Door deze inflatiecorrectie door te voeren, keert de stand van de reserve weer positief, worden de gemelde tegenvallers opgevangen en blijven de ambities uit het Beleidsakkoord realiseerbaar. Hieronder zijn verschillende indexatievarianten uitgewerkt.

Indexering

Elke twee jaar indexeert de gemeente de parkeertarieven. Dit is voor het laatst eind 2021 gebeurd. Daarmee is nu weer het moment om te indexeren. Dit jaar is daar des te meer reden toe, omdat de macro-economische ontwikkelingen van extreme inflatie, materiaaltekorten, de energiecrisis, de nieuwe gemeente-cao en de stikstofproblematiek ook het parkeerdomein raken, zoals onder meer zichtbaar is geworden bij de onvoorziene kosten voor de fietsenstalling De Geus. Sinds de laatste indexering zijn in 2022 en 2023 de prijzen explosief gestegen. Kijkend naar de CPI indexcijfers zou een stijging van de tarieven per 1/1/2024 met 16,7% realistisch zijn. De prijsstijgingen in de sector Grond-, Water- en Wegenbouw (GWV) liggen daar zelfs nog boven en laten ten opzichte van oktober 2021 een toename van minstens 22,4 procentpunt zien.

Afgezet tegen andere steden zijn de prijzen voor parkeren in Leiden gemiddeld (tarieven) tot laag (vergunningen). De grafieken in Bijlage 1 laten zien hoe Leiden presteert ten opzichte van referentiegemeenten. In alle gevallen liggen de prijzen voor parkeren in Leiden onder tot ver onder het stedelijk gemiddelde. Daarmee is er ruimte om de indexeringen door te voeren, waarbij we tegelijkertijd een situatie behouden waarin Leiden goed betaalbaar blijft voor mensen die afhankelijk zijn van de auto.

Een redelijke prijs voor autobezit en -gebruik past ook bij de duurzame ambities die de raad heeft vastgelegd in onder meer de Mobiliteitsnota en Parkeervisie. Tegelijkertijd staat het college rondom parkeren de drieslag voor van duidelijkheid-bilijkheid-geleidelijkheid. Met de Parkeervisie maken we duidelijk de beweging naar

een duurzame toekomst waarin er nog wel plek is voor de auto, maar niet altijd en overal, zodat er meer ruimte ontstaat voor onder meer woningen, recreatie en groen. Om deze doelen te bereiken zet het college diverse sturingsinstrumenten in, maar wel op zo'n manier dat het billijk is en we niet het onmogelijke vragen of eisen van mensen. Het college ziet de auto niet als melkkoe, maar vraagt een eerlijke prijs voor het gebruik van de schaarse ruimte in Leiden. Bovendien willen we de inwoners de ruimte bieden om mee te kunnen veren met de richting die het parkeerbeleid inslaat. Daarom voeren we maatregelen niet halsoverkop in, maar geleidelijk en stapsgewijs. Deze drieslag pleit ervoor om nu niet de hoogst mogelijke index te kiezen, maar een wat gematigder variant, waarbij we doen wat nodig is om de stevige macro-economische ontwikkelingen op te vangen, zonder dat we te grote stappen in één keer zetten.

Hieronder is in Tabel 1 voor het college inzichtelijk gemaakt welke varianten denkbaar zijn om de prijzen in het parkeerareaal te indexeren. In alle varianten blijven de prijzen voor parkeren in Leiden rond of onder het stedelijk gemiddelde, zoals te zien in de grafieken van Bijlage 1. Bovendien vergelijken we hier de geïndexeerde Leidse tarieven prijspeil 2024 tegenover de tarieven elders prijspeil 2023. Het ligt in de lijn der verwachting dat andere steden de prijzen deels of geheel ook indexeren en de Leidse tarieven daarmee zich nog wat positiever tot het gemiddelde zullen verhouden.

Het voorstel is om te kiezen voor de Variant Gematigd. Met deze keuze voor deze variant zorgen we ervoor dat de reserve parkeren boven nul en gezond blijft, tegenvallers zoals bij De Geus worden opgevangen en we de ambities en afspraken uit het Beleidsakkoord goeddeels kunnen blijven uitvoeren. Tegelijkertijd beperken we zo de prijsstijging en hebben we oog voor de belangen van mensen die afhankelijk zijn van de auto, passend bij de wens om niet te grote sprongen in één keer te maken.

De Variant Gematigd is niet gratis. Om de reserve parkeren voldoende positief te krijgen, is een offer nodig uit de middelen die eerder vanuit de reserve parkeren zijn gereserveerd voor mobiliteitsprojecten die samenhangen met Autoluw en Gebiedsontwikkelingen. Bij het Beleidsakkoord is hiervoor € 17 miljoen vanuit de reserve gereserveerd. Om Variant Gematigd gezond uit te voeren, is het noodzakelijk om dit bedrag voor dit moment te verlagen naar € 13 miljoen. Er zal opnieuw naar de reserve parkeren worden gekeken, als de hoogte van de reserve weer toereikend is en de noodzaak nog steeds bestaat om een bijdrage te leveren aan de bereikbaarheidsprojecten. Hiermee wordt ook gegarandeerd dat het resultaat van de reserve parkeren bestemd blijft voor parkeer- en bereikbaarheidszaken. De afgesproken principes van het Beleidsakkoord over de inzet van de reserve parkeren blijven daarmee overeind, op zo'n manier dat we nu de ruimte hebben om de parkeertarieven geleidelijk en gematigd te laten stijgen.

Als het college kiest voor een van de andere varianten, betekent dit een verbetering van het resultaat van de reserve parkeren. Vanuit duurzaamheidsperspectief en investeringskracht zouden deze de voorkeur kunnen genieten. Deze varianten zijn immers eveneens uitlegbaar met het Beleidsakkoord en laten bovendien de investeringsruimte voor de mobiliteitsprojecten meer intact. Wel leveren deze voor de inwoners en bezoekers een meer schoksgewijze prijsstijging op.

Tabel 1: Varianten indexering parkeertarieven (uitwerking voor meest voorkomende producten)

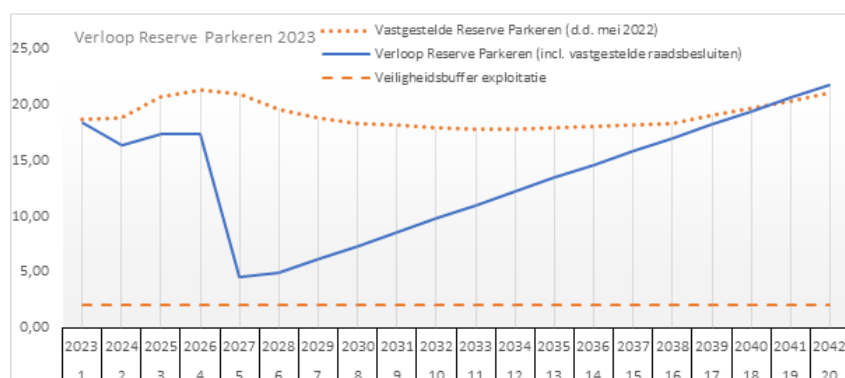
Product	Nu	Variant CPI 2022+2023 (= +16,7%)	Variant GWW t.o.v. okt. 2021 (= +22,4%)	Variant Gematigd (= +12%)
Straatparkeren centrum per uur	€ 3,50	€ 4,10	€ 4,30	€ 3,80 ^[1]
Straatparkeren wijken per uur	€ 2,80	€ 3,30	€ 3,40	€ 3,10
Bewonersvergunning Centrum	€ 192,00	€ 224,00	€ 235,00	€ 215,00
Bewonersvergunning Wijken	€ 54,00	€ 63,00	€ 66,00	€ 60,50

Uitgewerkte prognose op basis van indexeringsvariant Gematigd

Hieronder is in de uitgewerkte prognose reserve Parkeren rekening gehouden met indexeringsvariant Gematigd, een voorlopige verlaging van de bijdrage aan de bereikbaarheidsprojecten van € 4 miljoen (naar een bedrag van € 13 miljoen), de uitbreiding van het betaald parkeren gebied vanaf medio 2023 zoals opgenomen in het raadsbesluit RB210057.

In 2024 wordt het tarief verhoogd met € 0,30. Vooralsnog is daarnaast gerekend met een verhoging van de parkeertarieven in 2026 en 2028 met € 0,10 per uur. De tarieven van de vergunningen worden in 2024 met 12% (CPI index) verhoogd. In 2026 en 2028 worden de vergunningen vooralsnog nogmaals met afgerond 3% verhoogd evenredig met de parkeertarieven.

Vanaf 2026 zijn de investeringen in de fietsenstallingen van de Geus en Hartebrugkerk afgerond en worden de kapitaallasten gedekt vanuit de reserve Parkeren. In de prognose reserve Parkeren is een veiligheidsbuffer opgenomen van € 2 miljoen voor de huidige economische ontwikkelingen.

Met de voorgestelde aanpassingen in tarieven en verminderde onttrekking laat bovenstaande grafiek zien dat de verwachte stand van de gecombineerde reserve Parkeren positief blijft en daarmee past binnen het kader van het raadsbesluit uit 2009. De laagste waarde van de prognose reserve Parkeren bedraagt in 2027 € 4,5 mln. De voorgaande grafiek laat een gezonde prognose van de reserve zien tot 2042. Het toekomstbeeld wordt defensief geschetst om mogelijke tegenvallers te kunnen dragen. Let wel, de nieuwe garage M-kavels is nog geen onderdeel van bovenstaande grafiek, maar past mits de maatregelen uit dit memo worden doorgevoerd wel binnen de exploitatie, zie hieronder.

De reserve kan ten goede komen aan bereikbaarheidsprojecten. Per jaar moet worden afgewogen hoeveel onttrokken kan worden. Bij de keuze voor de Variant Gematigd wordt in 2026 de onttrekking voorlopig verlaagd naar € 13 miljoen, de bijdrage kan in de jaren erna weer verder oplopen. De afspraak blijft intact dat de reserve parkeren kan bijdragen aan de overeengekomen mobiliteitsprojecten.

Risico's

- Tegenvallende parkeerinkomsten door bereikbaarheid en de economische situatie waardoor de stand van de reserve parkeren lager uitvalt.
- Hogere exploitatiekosten en investeringen als gevolg van economische ontwikkelingen.

Nieuwe Morspoortgarage

Rondom de huidige Morspoortgarage lopen meerdere gebiedsontwikkelingen. Het verplaatsen van de huidige Morspoortgarage en het realiseren van een nieuwe garage is onderdeel van deze ontwikkeling. De financiering van de nieuwe garage vindt plaats uit de reserve parkeren. Er zijn schetsplannen en globale haalbaarheidsstudies uitgevoerd die verder onderzocht worden. Hierbij is ervan uitgegaan dat de financiering van de opstal en de exploitatie hiervan gedragen wordt door de reserve Parkeren. In 2031 kan een mogelijke nieuwe Morspoort gefinancierd worden, mits wordt voldaan aan de vooraf gestelde eisen zoals grootte en investering per parkeerplek, en verwachte parkeeropbrengst etc.. Door een onttrekking van € 13 miljoen en verhoging van tarieven is er ruimte in de reserve parkeren voor een investering van een nieuwe garage M-kavels. De maatregelen zijn noodzakelijk voor de nieuwe Morspoortgarage en toekomstige investeringen.

[1] In deze variant zou het centrumtarief voor straatparkeren eigenlijk van €3,50 naar €3,90 moeten stijgen. Er zijn echter twee redenen om hier te kiezen voor €3,80: 1. Eerder zijn de tarieven ook met € 0,30 gestegen, dit is een tariefsverhoging die inmiddels in de stad bekend en geaccepteerd is, 2. De absolute tariefstijging is dan, net als in voorgaande jaren, overal in de stad hetzelfde bedrag.

